

TAMPEREEN YLIOPISTO

Heidi Hänninen

LAKIMIESUUTISTEN LUKIJOIDEN JÄLJILLÄ

Yhteisön jäsen vai oman arvonsa tunteva lakimies?

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Joulukuu 2014

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

HÄNNINEN, HEIDI: Lakimiesuutisten lukijoiden jäljillä – Yhteisön jäsen vai oman arvonsa tunteva lakimies?

Pro gradu -tutkielma, 85 s., 20 liites.

Tiedotusoppi

Joulukuu 2014

Tässä työssä tutkin, mitä Suomen Lakimiesliiton julkaiseman Lakimiesuutiset-lehden tekijät olettavat oman lehtensä lukijoista. Lisäksi tarkastelen, miten tekijöiden lukijaoletukset ilmenevät lehden teksteissä. Tärkeän taustan tarkastelulle muodostaa ammattiyhdistyslehden ulkoistaminen, jonka vuoksi lehden tekemiseen osallistuu kahden eri ammattikunnan edustajia.

Tutkimukseni asetelman rakentamisessa hyödynnän brittiläis-jamaikalaisen kulttuuritutkijan Stuart Hallin tunnettua sisäänkoodaus–uloskoodaus-mallia tuotanto–teksti-rajapinnalla sekä kirjallisuudentutkija Pekka Tammen ns. Boothin–Chatmanin mallia. Aineistoni koostuu lehden tekijöiden haastatteluista ja teksteistä. Menetelmänä käytän perelmanilaista retoriikan analyysia. Analysoin molemmat aineistot erikseen, minkä jälkeen suhteutan havainnot toisiinsa.

Analyysini perusteella kahden eri ammattikunnan lähtökohdat ja tekemisen motiivit ovat erilaisia, ja nämä erot näkyvät selvästi myös työskentelyn tavoissa, lukijaoletuksissa ja tekstien oletuslukijoissa. Lisäksi tutkimus paljastaa, että ammattikunnat suhtautuvat toisiinsa osin epäluuloisesti, ja lehden tekemiseen sisältyy paljon jännitteitä. Niitä vahvistaa se, että yhteisiä tavoitteita ja arvoja ei ole koko kymmenvuotisen yhteistyökauden aikana määriteltä.

Yksi tutkimukseni keskeisistä tuloksista on, että missä Lakimiesliiton tekijät yhdistävät Lakimiesuutisten lukijan lähes automaattisesti liiton jäsenyyteen, siinä sisällöntuotantoyhtiössä korostetaan lukijakunnan hyvää itsetuntoa sekä lakimiesten korkeaa arvoa yhteiskunnassa ilman jäsensidosta. Julkaisijayhteisön ja sisällöntuotantoyhtiön toimijoiden lukijaoletukset jäsentävät vahvasti myös tekstien rakentamia oletuslukijoita. Rintamalinja jäsenlukijan ja oman arvonsa tuntevan lakimieslukijan välillä nousee teksteissäkin esiin. Osa Lakimiesliiton teksteistä sisältää lisäksi yhteiskunnan päättäjän yhtenä oletuslukijana. Liiton tekijät tunnistavat lehtitekstejä tarkastellessaan tämän oletuslukijan olemassaolon, mutta eivät sisällytä päättäjää lukijaoletuksiinsa.

Vaikka molemmat osapuolet painottavat puheessaan lakimieskunnan ammatillista heterogeenisuutta, tämä monimuotoisuus ei ilmene lukijaoletuksissa. Pääasiassa Lakimiesuutisten lukijat ovat tekijöilleen kasvottomien lakimiesten – joko jäsenlakimiesten tai oman arvonsa tuntevien lakimiesten – joukko. Merkillepantavaa on, että Lakimiesliitossa liiton julkaisema lehti koetaan lähinnä yhdensuuntaisen viestinnän välineenä. Lukija ei siten ole tärkein sisällöntuotannon viitepiste, vaan aiheiden tärkeys määräytyy tekijän omien arvostelmien pohjalta. Lukija huomioidaan lähinnä käytettyjen kielellisten keinojen valinnassa.

Analyysini osoittaa, että tekijöiden oletukset lukijoista vaikuttavat vahvasti Lakimiesuutisten teksteissä käytettyihin retorisiin keinoihin sekä teksteissä rakentuvaan oletuslukijaan. Tuotanto–teksti-rajapinnalle sijoittuva tutkimukseni luo pohjaa jatkotutkimukselle, joka sisältää myös vastaanottovaiheen. Toinen tärkeä jatkotutkimuksen suunta on ammattilehtien ulkoistamisen ja eri ammattiryhmien kohtaamisen tarkastelu yhtä esimerkkitapausta laajemmin.

Asiasanat: lukija, lukijaoletus, oletuslukija, sisäänkoodaus, uloskoodaus, ulkoistaminen

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Vähän tutkittu lehtiryhmä	3
1.2. Tutkimuksen asetelma lyhyesti	6
1.3. Tutkimuksen rakenne	7
2. Lakimiesuutiset kahden ammattikunnan risteyksessä	9
2.1. Järjestö- ja ammattiyhdistyslehden paikka mediakentässä	9
2.2. Ammattilehtien ulkoistus ja kahden profession kohtaaminen	11
2.3. Ulkoistuksen ilmeneminen Lakimiesuutisissa	16
2.4. Toimittajana ammattilehdessä	20
2.5. Suomalaisen juristikunnan ja sen ammattilehden kehitys	22
3. Kohdennus tuotanto–teksti-rajapinnalle	25
3.1. Lukijan rooli mediatuotannossa	28
3.2. Stuart Hallin sisäänkoodaus–uloskoodaus-malli	31
3.3. Sisäislukijasta oletuslukijaksi	34
3.4. Perelmanilainen retoriikka tuotanto–teksti-rajapinnalla	36
4. Etsimessä Lakimiesuutisten lukijat – tutkimusasetelma ja aineistot	40
4.1. Tekstianalyysi.....	41
4.1.1. Lehtiaineiston valinta ja käsittely	41
4.1.2. Perelmanilaisen analyysin soveltaminen	42
4.2. Teemahaastattelut	44
4.2.1. Haastatteluaineiston laadullinen tuottaminen	44
4.2.2. Teemahaastattelut ja niiden analyysi tässä työssä	46
5. Oletusten ja puhuttelujen maastossa – lukijuus Lakimiesuutisissa	48
5.1. Lakimiesuutisten retoriikkaa.....	48
5.2. Lukijaoletusten ilmiäsuja	55
5.3. Tekijäpuheen suhde tekstiin	59
6. Lukija Lakimiesuutisissa	63
6.1. Oletuslukijuus muutoksessa	63
6.1.1. Jäsenlukija ja päättäjälukija	64
6.1.2. Yleislakimieslukija	66
6.2. Lukijaoletusten ristiaallokossa	67
6.2.1. Lukijaoletusten taustaa.....	67
6.2.2. Lakimiesliiton tekijöiden lukijaoletukset: Aktiivinen jäsenlakimies	68
6.2.3. Sisällöntuotantoyhtiön lukijaoletukset: Arvonsa tunteva lakimies.....	69
7. Lukijaoletusten ja oletuslukijan suhde Lakimiesuutisissa – yhteenveto ja vertailua	72
7.1. Lukijat teksteissä ja tekijöiden käsityksissä	72
7.2. Oletuslukija ja lukijaoletus lyövät kättä	73
7.3. Yksisuuntaista viestintää.....	75
8. Lopuksi...	77
... ja seuraavaksi.....	78

Kirjallisuus.....	80
Liite 1: Lakimiesuutiset lukijatutkimusten valossa	86
Liite 2: Suomalaisen lakimieskunnan kehitys	88
Liite 3: Teemahaastattelurunko	92
Liite 4: Esimerkkejä tekstiaineiston käsittelystä	94
Liite 5: Esimerkkejä haastatteluaineiston käsittelystä	96
Liitteet 6a–6f: Haastattelutilanteessa käytetyt esimerkkijutut 1–6.....	99

1. Johdanto

Lakimiesuutisten tekijöiden ymmärrys oman lehdensä lukijoista askarrutti mieltäni jo kauan ennen kuin edes tiesin palaavani takaisin yliopisto-opiskelijaksi. Tuottaessani Suomen Lakimiesliiton julkaisemaa *Lakimiesuutiset*-lehteä mietin usein, miltä tämän yksittäisen, yhtä ammattikuntaa edustavan lehden lukijat näyttävät. Ovatko he tummissa puvuissa oikeusministeriössä toimivia virkamiehiä, oikeutta eri tuomioistuimissa jakavia tuomareita, syyttäjiä ja asianajajia, bisnesmaailman huippuammattilaisia vai ihan vain tavallisia, farkuissa tallaavia kadunmiehiä, äitejä ja isiä. Yli kolmivuotisen työrupeamani aikana emme yhdessä lehden edustajien kanssa määritelleet lukijaa kertaakaan – eivätkä muut kollegani kenties katsoneet edes tarpeelliseksi leikitellä tällaisella kysymyksellä.

Samaan aikaan aikakauslehtimaailmassa – myös asiakaslehtipuolella – lukijoiden määrittely ja erityisten mallilukijoiden luominen lehden tekemisen apuvälineeksi on yleistynyt. Mallilukijalla tarkoitan tässä eri lehdille määriteltyjä ”ihannelukijoita”, joille on annettu nimi ja joukko tyypillisiä ominaisuuksia. Esimerkiksi *Kotimaa*-lehden tyylikirjasta löytyy *Journalisti*-lehden mukaan (*Journalisti* 16/2012, 10–13) kolme mallilukijaa: pappi Mira, 34, yrittäjä Esko, 54, ja leskirouva Kerttu, 71. Kutakin hahmoa kuvataan lehden tyylikirjassa puolen arkin esittelyllä. Hahmojen tarinat perustuvat muun muassa levikkitietoihin sekä lukija- ja markkinointitutkimuksilla kerättyihin tietoihin. Myös Palvelualojen ammattiliiton *Pam*-lehdellä on kolme mallilukijaa: päälukija Pamela, nelikymppinen kassatyöntekijä, ja kaksi apumallilukijaa, 30-vuotias varastotyöntekijä / vartija Ville sekä ammattikorkeakoulusta valmistunut tradenomi / restonomi Milla, 22 (mt., 13). Mallilukijoiden avulla lehden tekijöille tarjotaan ainakin osittain yhteinen kuva lehden todellisista lukijoista. Samalla lukija nostetaan osaksi lehden tekoprosessia.

Sen sijaan lakimieskunnan edunvalvontajärjestön, Suomen Lakimiesliiton lehdessä mallilukijoita ei ole määritelty – eikä ylipäätään tekijöillä tunnu olevan yhteistä näkemystä lehden lukijoista. Viimeisimmästä lukijatutkimuksesta on kymmenen vuotta, ja lukijatuntemus perustuukin pitkälti julkaisijayhteisön käsityksiin jäsenistöstään sekä joka lehdestä netissä tehtävään lukijakyselyyn. Tähän kyselyyn vastaa noin 0,5–0,7 prosenttia lehden lukijoista, joten sen perusteella ei voi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Vaikuttaa siis siltä, että lehden sisältöä ei Lakimiesuutisissa määritellä ainakaan lukijalähtöisesti.

On syytä mainita, että Lakimiesuutisilla on ollut vuodesta 2004 kaksi eri tekijää, julkaisijayhteisö Suomen Lakimiesliitto ja sisällöntuotantoyhtiö MCI Press Oy, jolle lehden tekeminen on osittain ulkoistettu. Näiden kahden osapuolen työnjaossa Lakimiesliitto tuottaa lähes kaikki liittoa ja sen toimintaa sekä jäsenten edunvalvontaa koskevat artikkelit. MCI:n hallussa ovat paitsi lehden taitto ja ulkoasu myös seitsemän journalistisen artikkelin toimittaminen joka numeroon. Lakimiesuutisten tekemisessä toisin sanoen kohtaa kaksi eri ammattikuntaa, lakimiehet ja

journalistit. Kohtaamisen suuruutta lisää myös se, että Lakimiesuutisissa on luottamuselimenä toimiva toimitusneuvosto, joka koostuu liiton toiminnassa aktiivisesti mukana olevista lakimiesjäsenistä. Toimitusneuvosto kokoontuu neljästi vuodessa ja osallistuu lehden ideointiin.

Tuottaessani Lakimiesuutisia vuosina 2008–2011 juuri MCI Oy:n palkkalistoilla tunsin usein, että lehdessä vallitsee ristiriita julkaisijan ja sisällöntuotantoyhtiön ajatusten välillä. Kiteyttäen ristiriita ilmenee siten, että julkaisija pitää omia artikkeleitaan lehden olemassaolon kannalta olennaisimpina, kun taas sisällöntuotantoyhtiölle sen tuottamat jutut ovat tärkeimpiä.

Sisällöntuotantoyhtiö käyttää monesti visuaalisia tehosteita ja puhuttelevaa kuvamaailmaa omissa jutuissaan, ja kuvittaa julkaisijan tekemät edunvalvonta-artikkelit aiheelle stereotyyppisillä ja tylsähköillä kuvituskuvilla. Julkaisijan jutut ovat usein pitkiä ja ne sullotaan pieneen tilaan, mikä vaikeuttaa lukemista. Lukijakyselyssä nämä jutut kuitenkin nousevat usein luetuimpien joukkoon, ja vastaajat kokevat ne oman elämänsä kannalta tärkeiksi.¹ Lehti koostuukin kuin kahdesta erillisestä osiosta, jotka taitossa nidotaan yhdeksi kokonaisuudeksi.

Yhdeksi suurimmista Lakimiesuutisten ongelmista koin, että lukijoista ja näiden ominaisuuksista ei koskaan puhuttu ääneen, vaan työntekoa ohjasi hahmoton mutu-oletus lakimieslukijasta. Myöskään liiton tekemiä jäsentutkimuksia ei pohdittu yhdessä. Sisällöntuotantoyhtiön ja julkaisijan ajatukset lukijoista tuntuivatkin poikkeavan suuresti toisistaan. Yksi syy lienee se, että julkaisijayhteisön työntekijät tekevät käytännössä myös muuta työtään jäsenistönsä – lehden pääasiallisen kohdeyleisön – kanssa. Heidän suhteensa tähän joukkoon on väistämättä erilainen kuin sisällöntuotantoyhtiön työntekijöiden, joille Lakimiesuutiset on vain yksi asiakkuus muiden joukossa. Nähdäkseni onkin tärkeää kartoittaa lähemmin, millä tavoin näiden kahden eri tekijän näkemykset eroavat toisistaan. Näin on jo siksi, että ulkoistaminen yleistyy ammattilehden tuottamisen muotona.

Kun palasin lähes 20 vuoden tauon jälkeen takaisin akateemisten opintojen pariin, halusin tarttua pro gradu -tutkielmassani juuri Lakimiesuutisten ja sen lukijoiden problematiikkaan. Tutkimuksen lopullinen muoto ja kysymykset ovat hautuneet osin syksyn 2013 kandidaatintutkielman teon aikana ja kirkastuneet kevään 2014 graduseminaarissa. Lisäksi hedelmälliset keskustelut graduohjaajani kanssa ovat saaneet minut tarttumaan aiheeseen kahden eri aineiston kautta.

Lähden työssä liikkeelle ajatuksesta, että Lakimiesuutisten tekijät olettavat kukin – tietoisesti tai tiedostamatta – lukijansa tietynlaisiksi. Näitä *lukijaoletuksia* kartoitan haastatteleamalla lehden tekijöitä aiheesta. Toisaalta julkaistuun tekstiin rakentuu aina tietynlaisia tekstuaalisia lukijoita. Näistä tekstien sisältämistä *oletuslukijoista* haen otetta analysoimalla Lakimiesuutisten artikkeleita kymmenen vuoden ajalta. Lopuksi vertaan lukijaoletuksia ja oletuslukijoita toisiinsa

¹ Tiivistelmä Lakimiesuutisten lukijatutkimuksista liitteessä 1.

kohdentaen huomion niiden yhtymäkohtiin ja eroihin. Lisäksi tarkastelen, eroavatko Lakimiesliiton ja sisällöntuotantoyhtiön tekijöiden oletukset toisistaan.

Työni laajempaan teoreettiseen kehykseenä käytän Stuart Hallin sisäänkoodaus–uloskoodausmallia tuotanto–teksti-rajapinnalla, johon sitä on sovellettu huomattavasti harvemmin kuin tekstin ja vastaanottajan suhteen erittelyyn. Tutkin yhtäältä tekstien tuotantovaiheeseen eli sisäänkoodausvaiheeseen kuuluvia merkityksiä ja toisaalta sitä, kuinka ne ilmenevät – tai kenties ovat ilmenemättä – itse tekstissä. Uloskoodausvaiheen merkitysten tutkiminen ja yhdistäminen tämän tutkimuksen kokonaisuuteen olisi kiinnostavaa ja tärkeää, mutta pitääkseni työn kokonaisuuden hallittavana rajaan aktuaalisten lukijoiden merkityksenannon tarkasteluni ulkopuolelle.

1.1. Vähän tutkittu lehtiryhmä

Kysymys järjestö-, jäsen- tai ammattiyhdistyslehden lukijasta tuntuu yksinkertaiselta varsinkin, kun tarkasteltavana on Lakimiesuutisten kaltainen, yhden ammattikunnan lehti. Pieni pohdiskelu osoittaa, että näin ei kuitenkaan ole.

Esimerkiksi Wikipedia määrittelee lakimiehen (=juristi) ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon suorittaneeksi oikeustieteilijäksi. Alempana määrittely jatkuu kuvaten ammattikunnan kirjoja: ”Juristit toimivat yleensä tuomareina, virkamiehinä tai asianajajina. Myös elinkeinoelämä työllistää suuren määrän juristeja. Perinteisesti poliitikoiksi on valikoitunut juristeja.”²

Määrittely kuvaa hyvin Lakimiesliitonkin tilannetta. Näennäisen homogeeninen liitto koostuu yli 30 jäsenjärjestöstä, jotka voidaan jakaa seitsemään eri kategoriaan: 1) tieteelliset, 2) tuomarit, 3) PUSH eli poliisit–ulosottolakimiehet–syyttäjät–henkikirjoittajat, 4) hallinto ja julkinen sektori, 5) yksityinen sektori, 6) identiteettiyhdistykset ja 7) opiskelijat.³ Jäsenjärjestöt edustavat siten monia erilaisia juristiammatteja – kuten syyttäjät, tuomarit, poliisit –, ja erikseen yksityistä tai julkista sektoria, erilaisia identiteettiryhmiä – kuten naisjuristit ja nuoret lakimiehet – ja opiskelijoita. Kun lakimieskäsitteen sisältöä avataan, alta toisin sanoen paljastuu sangen heterogeeninen kokonaisuus. Tämän jälkeen lukijan määrittely ei ehkä olekaan niin yksiselitteistä.

Näennäishomogeenisuus luonnehtii varmasti monien ammattijärjestöjen lehtiä. Vaikka tutkielmani keskittyy yhteen lehteen, sen kautta tuotantovaiheen ja tekijöiden käsityksiin avautuu nähdäkseni laajemminkin relevantti näkymä.

² <http://fi.wikipedia.org/wiki/Juristi> (viitattu 28.10.2014)

³ Jaottelu on lainattu Lakimiesuutisissa vuonna 2010 julkaistusta 8-osaisesta sarjasta, jossa esiteltiin kaikki liiton jäsenjärjestöt. Jaottelun tekivät Lakimiesliiton omat toimijat.

Julkaisuna Lakimiesuutiset kuuluu aikakauslehtien luokkaan. Se täyttää kaikki viisi aikakauslehdeltä vaadittua kriteeriä eli

- ilmestyy säännöllisesti vähintään neljä kertaa kalenterivuodessa
- sisältää numeroa kohden useita artikkeleita tai muuta toimituksellista aineistoa
- on tilattavissa tai muutoin laajalti saatavissa
- sen sisältö ei muodostu pääasiallisesti liikealan tiedonannoista, hinnastoista, ilmoituksista tai mainonnasta
- voi olla kooltaan ja paperiltaan minkäläinen tahansa ja ilmestyä myös pelkästään verkossa (Aikakauslehtifaktat 2013).

Talouden mittareilla aikakauslehdistö on Suomessa sanomalehtien ja television jälkeen kolmanneksi suurin joukkoviestinnän osa. Kansalliskirjaston vapaakappaletoimiston tilastojen mukaan Suomessa ilmestyi vuonna 2012 kaikkiaan hieman yli 2 800 aikakauslehteä (Aikakauslehdet 1999–). Niistä erilaisia ammatti- ja järjestölehtiä on Tilastokeskuksen mukaan lähes puolet. Tämä osuus on pysynyt koko 2000-luvun käytännössä samana (Tilastokeskus: Joukkoviestimet 2011, 73). Kuitenkin tätä suurta lehtijoukkoa on tutkittu vain vähän. Syy lienee se, että sivumäärältään ja levikiltään monet ammatti- ja järjestölehdet ovat pieniä. Lisäksi ne ovat usein tuntemattomia muille kuin omalle lukijakunnalleen ja viiteryhmälleen; niitä voi vain harvoin ostaa irtonumeroina tai tilata muutoin kuin viiteryhmän jäsenenä. Monissa ammatti- ja järjestölehdissä lehteä toimittavat pitkälti järjestön työntekijät tai erityinen viestintä- tai toimitusosasto, mutta merkille pantavaa on, että yhä useampi järjestö tai liitto on ulkoistanut ainakin osan lehdenteosta – yleensä ulkoasun ja taiton – jollekin ulkopuoliselle asiakas- ja jäsenlehtitoimistolle. Toivon, että tutkimukseni lisää tietoa ammatti- ja järjestölehtien kentästä.

Työni kontekstoinnin kannalta tärkeä tutkimus on Olli Kariniemen (2010) väitöskirja *Järjestölehden yleisötutkimus yhteisön kehittämisen välineenä*. Kariniemi pyrkii väitöksessään luomaan uuden teoreettisen mallin, jota voisi hyödyntää järjestölehtien yleisötutkimuksessa yleisemminkin. Kariniemi käyttää tutkimuksessaan useita erilaisia aineistoja, kuten haastatteluja, kyselyitä, verkkolehtien analyysia ja aiempia lukijatutkimuksia.

Opinnäytetyössään järjestölehtiä on tutkinut esimerkiksi Päivi Pajula (2010) *Työnantajadiskurssit SAK:n ammattiyhdistyslehdissä*. Pajula selvitti tiedotusopin pro gradussaan, miten ay-lehdissä rakennetaan ja ylläpidetään työntekijöiden ja työnantajien välisiä valtasuhteita.

Ann-Mari Huhtanen (2012) puolestaan kartoitti tiedotusopin pro gradu -tutkielmassaan *Lehtityön ongelmia ja työssä tapahtuneita muutoksia järjestölehden kehityshankkeen valossa*.

Tutkimuskohteena olivat yhden järjestölehden kehittämishanke sekä lehtikonseptin uusiminen.

Vuonna 1996 ilmestyi Tampereen yliopistossa osana *Toimittaja työssä* -kurssia tehty raportti, jossa tarkastellaan ay-lehden toimittajan työtä ja ammatillista identiteettiä. Tätä *Ei kehuja ennen kuolemaa* -raporttia varten tehdyissä haastatteluissa sivutaan myös tekijöiden ajatuksia lukijasta. Tutkimus kohdistui nimenomaan viiden SAK-laisen lehden toimittajiin.

Koska yhden tärkeän kontekstin työssäni muodostaa kahden eri ammattikunnan kohtaaminen ulkoistetussa ammattilehdessä, hyödynnän myös keväällä 2014 julkaistua raporttia *Mistä on suomalainen toimittaja tehty?* (Pöyhtäri et al. 2014) Oma asennoitumiseni ja kiinnostukseni tutkimusaiheeseeni kumpuavat nimenomaan journalistisista lähtökohdista, ja toimittajakunnan ammatti-identiteetin vertaaminen niin sanottuun lakimiesidentiteettiin on tältäkin kannalta mielekästä.

Tutkimuskohteeni Lakimiesuutiset-lehti on ilmestynyt vuodesta 1945 lähtien. Vuoteen 1965 asti nimenä oli *Lakimiesliiton tiedotuksia*, ja nykyistä nimeä on käytetty vuodesta 1966 lähtien. Alkujaan lehti oli muutaman sivun tiedotuslehtinen, mutta se on vuosien kuluessa laajentunut vähitellen lähes 80-sivuseksi aikakauslehdiksi. Lehden tunnuslauseena on jo pitkään ollut *ainoa todellinen juridinen aikakauslehti*, mikä kuvastanee lehden julkaisijan ja tekijöiden pyrkimyksiä pois pelkästä ammatti- tai jäsenlehden lajityypistä.

Lakimiesuutiset ilmestyy nykyisin kahdeksan kertaa vuodessa. Sen toimittamista ohjaa noin kymmenen vuotta sitten laadittu konsepti, joka antaa lehden tekemiselle karkeat linjat. Esimerkiksi sisällön arvoja ei konseptiin sisälly. Kuten todettu lehdelle ei ole määritelty mallilukijaa, mutta konseptia tarkastelemalla lukija näyttäytyy pääasiassa liiton jäsenenä.

Aikakauslehtiä tutkinut Maija Töyry (2005) määrittelee väitöskirjassaan hyvän lehtikonseptin ominaisuudet. Määritelmän mukainen konsepti rakentuu seuraavista tasoista:

1. taso: lajityyppi, talouden perusta, sisältö
2. taso: suhde ympäröivään yhteiskuntaan ja lukijalle tarjottu paikka sekä
3. taso: ristiriitojen ratkaisut (mt., 62–63).

Lakimiesuutisten osalta vaikuttaa siltä, että vain konseptin ensimmäistä tasoa on pohdittu, ja muut tasot on jätetty avoimeksi kunkin tekijän omaan harkintaan. Mielestäni tässä yhteydessä ei voidakaan puhua tietoisesti rakennetusta, kattavasta konseptista, vaan kyseessä on lähinnä jonkinlainen yhdistelmä lehden toiminta- ja sisältösuunnitelmaa. Kun koko lehden ja jopa yksittäisten juttutyypien arvomaailmaa ja tavoitteet on määrittelemättä, jää

sisällöntuotantoyhtiölle – ja tekijöille ylipäätään – turhankin vapaat kädet toteuttaa osuutensa omien näkemystensä mukaisesti. Käytännössä yhteisessä toimituspalaverissa hyväksytään lähinnä jutun aihe ja mahdollisesti osa haastateltavista asiantuntijoista, mutta itse sisällöstä, jutun täyttämistä arvoista tai tavoitteista sekä sisääntulokulmasta puhutaan vain vähän.

Lakimiesuutiset kuuluu järjestö- ja ammattilehtien luokkaan, mutta siinä on myös yleisaikakauslehdille kuuluvia piirteitä. Yleisaikakauslehtimäisyys luonnehtii erityisesti sisällöntuotantoyhtiölle ulkoistettua osaa, jossa jutut käsittelevät paikoitellen samoja ajankohtaisia aiheita kuin muutkin yleisaikakauslehdet esimerkiksi (työ)hyvinvoinnin näkökulmasta. Yleisaikakauslehtimäisyys näkyy myös lehden ulkoasussa.

1.2. Tutkimuksen asetelma lyhyesti

Hyödynnän tutkimukseni asetelman rakentamisessa brittiläisen kulttuuritutkijan Stuart Hallin tunnettua sisäänkoodaus–uloskoodaus-mallia, jota on joukkoviestintätutkimuksessa tavattu soveltaa teksti–vastaanotto-rajapinnalla. Hall (1992 [1980]) hahmotteli mallinsa vaihtoehdoksi siihenastisille yksisuuntaisille lähettäjä/sanoma/vastaanottaja -malleille. Television ajankohtaisohjelmia esimerkkinään käyttäen hän jäsensi joukkoviestintäprosessin toisiinsa liittyvien mutta erillisten osien – tuotannon, kierron, jaon/kulutuksen ja uusintamisen – yhteen niveltäväksi kiertorakenteeksi, joka pysyy koossa juuri tämän yhteenniveltymisen ansiosta. (Mt., 133.)

Hallin malli on sittemmin saavuttanut kulttuurisen joukkoviestintätutkimuksen kentällä lähes kanonisen aseman, mutta sitä on myös arvosteltu (esim. jo Morley 1980; ks. myös Gurevitch & Scannell 2003).

Kritiikistä huolimatta malli on säilyttänyt käyttökelpoisuutensa, ja mielestäni se tarjoaa hedelmällisen jäsenyyksen myös tuotannon ja tekstin rajapinnalle kohdentuvalle tarkastelulle.

Tämän työn kannalta sisäänkoodaus–uloskoodaus-mallissa on oleellista, että sen pohjalta tuotanto, teksti ja vastaanotto kytkeytyvät toisiinsa olematta silti identtisiä. Teksteille saatetaan siten antaa tuotanto- ja vastaanottovaiheessa toisistaan poikkeavia merkityksiä. Hallin (1992, 130–132) mukaan sisäänkoodaava osapuoli voi yrittää määrätä uloskoodausta, mutta ei pakottaa sitä vastaamaan tiettyjä merkitysmuotteja. Toisaalta Hall katsoo, että sisäänkoodauksessa määritellään silti tiettyjä rajoja, joiden sisällä uloskoodaus aina tehdään. Viestin tuottaja koodaa viestiin omia merkityksiään, mutta vastaanottaja ei välttämättä pura viestistä ulos samoja sisältöjä. Toisin sanoen sisäänkoodaus ja uloskoodaus ovat kaksi toisistaan riippuvaista mutta silti erillistä joukkoviestintäprosessin vaihetta, minkä lisäksi eri vastaanottajat saattavat uloskoodata viestistä toisistaan poikkeavia merkityksiä.

Hallin malli tarjoaa tarkastelulleni analyttisen lähtökohdan ja kehyksen, jota täydennän lainaamalla narratologiasta Pekka Tammen ns. Boothin–Chatmanin mallia. Se pyrkii kuvaamaan kertovan tekstin rakenteita ja tuottaa muun muassa ajatuksen tekstin sisäistekijästä ja -lukijasta. Tammi (1992, 9) puhuu näistä rakenteista kirjallisten keinojen joukkona, jota hyödyntämällä tuotetaan kertova teksti. Kertovan tekstin henkilöiden ja kertojan lisäksi malli erottaa tekstin fyysisen tekijän ja lukijan tekstiin itseensä rakentuvasta sisäistekijästä ja -lukijasta (mt., 10). Kirjallisuustieteellisen narratologian käsitteistössä sisäistekijällä tarkoitetaan sitä kuvaa, joka tekstin sisäisten viitteiden perusteella syntyy sen tekijästä. Sisäislukija puolestaan viittaa siihen, minkälaisen lukijan teksti itselleen olettaa. Mallilukijan käsitettä Suomessa kehittänyt Merja Helle (2010, 121) muistuttaa kuitenkin, että kyse ei ole samasta asiasta kuin kohdeyleisö, mallilukija tai todellinen lukija.

Käytän narratologista mallia ennen muuta oman tutkimusasetelmani täsmentämisessä, eikä tarkoitukseni ole tehdä narratologista tekstianalyysia Tammen tarkoittamassa mielessä. Osittain jo tämän vuoksi käytän sisäislukija-termin sijasta työssäni termiä *oletuslukija* viitaten tekstiin sisältyviin oletuksiin sen lukijasta. Toisaalta oletuslukija suhteutuu mielekkäästi *lukijaoletus*-termiin, jota siis käytän puhuessani tekijöiden lukijoihin kohdistuvista oletuksista. Nämä kaksi työssäni keskeistä termiä viittaavat saman joukkoviestinnällisen prosessin kahteen toisiinsa liittyvään mutta analyttisesti erilliseen puoleen – edellinen tuotantoon, jälkimmäinen tekstiin.

Varsinaisesti erittelen Lakimiesuutiset-lehden tekstejä hyödyntämällä Chaïm Perelmanin (1996) retorisen analyysin keinoja. Näitä keinoja ovat muun muassa puhuttelut, ristiriidat, vastakohtaparit, metaforat sekä samuuden ja yhtenäisyyden – eräänlaisen yhteisen identiteetin – luominen tekstissä. Lisäksi tarkastelen, minkälaisia ennako-oletuksia esimerkiksi lukijan koulutus- tai sivistystasosta tekstit ilmentävät sanavalinnoillaan ja termistöllään. Retoristen määrittelyjen avulla hahmotan, minkälainen oletuslukija Lakimiesuutisten teksteissä rakentuu.

1.3. Tutkimuksen rakenne

Työni rakentuu kahdeksasta luvusta. Luvussa 2 valotan, millaiseen yhteiskunnallis-kulttuuris-professionaaliseen kontekstiin tutkimukseni sijoittuu. Määrittelen luvussa järjestö- ja jäsenlehtien asemaa aikakauslehtikentässä sekä kuvaan, miten näiden erikoislehtien ulkoistaminen on tuonut yhteen kaksi eri ammattikuntaa, journalistit sekä kunkin ammatin tai ammattijärjestön työntekijät. Havainnollistan ulkoistamisprosessia kuvaamalla sen näkymistä Lakimiesuutiset-lehden tekemisessä. Taustoitin kakkosluvussa lisäksi lyhyesti juristiprofession useisiin lakimiespiireissä liitettyä ”juristi-identiteettiä” valottamalla juristien yhteisöllisyyden ja

Suomen Lakimiesliiton syntyä. Oletan näet 'lakimieheyden' vaikuttavan siihen, miten Lakimiesuutisten tekijät hahmottavat lukijansa.

Luvussa 3 täsmennän tutkimusasetelmani määrittelemällä tarkemmin tapani hyödyntää Hallin sisäänkoodaus–uloskoodaus-mallia sekä Tammen ns. Boothin–Chatmanin mallia. Perustelen lisäksi mediatuotannon tutkimuksen tarpeellisuutta sekä valotan sitä, miten tekijöiden näkemyksiä lukijoista on joukkoviestintätutkimuksen kentällä aiemmin tutkittu sekä minkälaisen roolin tekijät ovat tutkimuksen mukaan antaneet lukijalle tuotantoprosessissa. Esittelen myös perelmanilaisen uuden retoriikan perusteita, sillä tekstianalyysini pohjautuu tähän ajatusmalliin.

Luvussa 4 kiteytän johdantoluvussa luonnostellun tutkimusongelmani ja eritytän siitä kolme tutkimuskysymystä. Esittelen myös tarkemmin aineistojen tuottamisessa ja analysoimisessa käyttämäni tutkimusmenetelmät. Lisäksi kuvaan, kuinka hyödynnän käytännössä perelmanilaisen retoriikan keinoja omassa tutkimusasetelmassani.

Luvussa 5 kartoitan yhtäältä Lakimiesuutisten tekstuaalisesti puhuttelevaa retorista maastoa ja toisaalta niitä eri tapoja, joilla haastattelupuheessa määritellään lehden lukijaa. Tämä luku luo analyttisesti pohjaa luvulle 6, jossa konstruoin tutkimusaineistoni avulla Lakimiesuutisten oletuslukijoiden ja lukijaoletusten mukaiset lukijamallit.

Luvussa 7 suhteutan eri aineistojen analyysit toisiinsa ja teen tämän suhteutuksen avulla johtopäätöksiä sekä lehden lukijoista että lehden tekijöistä ja tekemisestä. Luvuissa 6 ja 7 tarkasteluani jäsentää pyrkimys vastata asettamiini tutkimuskysymyksiin.

Luku 8 sisältää itsereflektion, jonka osana pohdin muun muassa vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa tutkimukseni. Lisäksi hahmottelen siinä kaksi kiinnostavaa jatkotutkimussuuntaa: yhden, joka jatkaa Lakimiesuutisten lukijoiden tutkimista pro gradu -tutkielmani tulosten pohjalta ja toisen, joka keskittyy ammatti- ja jäsenlehtien ulkoistuksen tarkasteluun.

2. Lakimiesuutiset kahden ammattikunnan risteyksessä

2.1. Järjestö- ja ammattiyhdistyslehden paikka mediakentässä

Suomessa ilmestyi vuonna 2012 kaikkiaan hieman yli 2 800 aikakauslehteä (Aikakauslehdet 1999–). Tästä määrästä erilaisia ammatti- ja järjestölehtiä on Tilastokeskuksen mukaan lähes puolet, siis noin 1400 nimekettä (Tilastokeskus, Joukkoviestimet 2011, 73). Ammatti- ja järjestölehtien suhteellinen osuus aikakauslehdistä on pysynyt käytännössä koko 2000-luvun samana. Valtaosa tähän ryhmään kuuluvista lehdistä on sekä painos- että sivumääriltään pieniä, ja niitä tekee useimmiten järjestöjen oma henkilöstö. Mikä sitten on tällaisten erikoislehtien tarkoitus?

Erilaiset järjestö- ja jäsenlehdet edustavat usein julkaisijayhteisöään laajemman julkisuuden kentällä. Samalla ne toimivat oman yhteisönsä (sisä)julkisuutena. Lehdet pyrkivät nostamaan julkaisijayhteisönsä tärkeinä pitämiä asioita yleiseen tietoisuuteen ja saamaan oman yhteisönsä äänen kuuluviin myös päätöksenteossa. Kariniemen (2010) mukaan vaikutuspyrkimysten kohteina ovat erilaiset poliittiset päättäjät, yhteistyöryhmät, journalistit, niin sanottu suuri yleisö sekä oma jäsenistö. (Mt., 65.) Toisaalta toimiessaan oman julkaisijayhteisönsä julkisuutena järjestölehti tarjoaa vaihtelevassa määrin tilaa yhteisön sisällä käytävälle keskustelulle (mt., 66).

Jäsen- ja järjestölehdet ovat aina osa julkaisijayhteisönsä viestintää sen kaikissa muodoissa. Ne eivät tavoittele kaupallista voittoa, vaan niitä käytetään yleensä jäsenistön yhteydenpitoon ja edustettavan asian välittämiseen ryhmän ulkopuolelle. (Kariniemi 2010, 79.)

Yhteisölehden tekijän oppaassaan Päivi Mykkänen (1998) toteaa, että erilaisilla yhteisölehdillä on – tai ainakin pitäisi olla – oma mietitty paikkansa koko yhteisön viestintäsuunnitelmassa. Hän korostaa, että yhteisölehden julkaisemisen pitää perustua harkintaan ja tietoihin valintoihin, sen tulee olla vastaus yhteisön todellisiin tarpeisiin. (Mt., 13–14.) Koko po. yhteisön hyvä on siis etusijalla. Mykkänen muistuttaa myös, että jos lehti mielii täyttää tehtävänsä olennaisten, lukijan kannalta merkittävien tietojen välittäjänä, tekijöiden on tunnettava sekä yhteisö että lukijat läpikotaisin. (Mt., 15.)

Mykkänen (1998) puhuu lehden konseptin rakentamisen yhteydessä lehden strategisista tavoitteista eli niistä syistä, joiden vuoksi lehteä tehdään. Näiden tavoitteiden määrittely edellyttää erityisesti kohderyhmän tuntemista. Lisäksi lehdellä on Mykkäsen mukaan laadullisia tavoitteita, jotka määrittelevät sisällön ja ulkoasun tavoitetason, sekä teknisiä tavoitteita, jotka liittyvät lehden tuotantoon ja jakeluun. (Mt., 31–32.) Toimituspolitiikka puolestaan linjaa kaikki nämä lehden tavoitteet sekä yleiset toimitustyön periaatteet. Ilman kunnollista, paperille kirjattua toimituspolitiikkaa juoksevat asiat ja lehden tekemisen arki vievät Mykkäsen mukaan mukanaan. (Mt., 33.) Monessa järjestölehdessä tämä on omien kokemusten mukaan hyvin

tavallista, sillä kunnan konsepti ja määritely toimituspolitiikka tavoitteiden asetteluineen puuttuvat.

Mikä sitten on Lakimiesuutisten kaltaisten ammattiyhdistyslehtien paikka joukkoviestinnän kentällä? Ensinnäkin ne kuuluvat aikakauslehtien laajaan kirjoon. Sinikka Sassi (1990, 62) jaottelee aikakauslehdet taloudellisin perustein kaupallisiin sekä julkista valtaa tai järjestöjä edustaviin tahoihin. Tässä jaottelussa ammattiyhdistyslehti sijoittuu järjestölehtien joukkoon. Sassi kutsuu ammattiyhdistys- ja järjestölehtien joukkoa vielä erityiseksi pienlehtien ryhmäksi. Pienlehtiä tuottavat yleensä kansalaisryhmät, jotka eivät tavoittele voittoa. Taustalla voi olla seura, järjestö tai yhdistys.

Ullamaija Kivikuru (2012) määrittelee erilaisten pienlehtien kuuluvan viestinnän kentän reunamille. Hän näkee pienlehdet julkaisuiksi, jotka toimivat pikemminkin kulttuurin kuin kansallisen identiteetin alueella. Kivikurun mielestä niillä ei ole samanlaista yleisökonseptia kuin muilla aikakauslehdillä. Toisin kuin viime mainituilla lukijakunnan muodostavat hajallaan olevat yksilöt, joilla on samoja kiinnostuksen kohteita. (Mt., 118–119.)

Aiemmassa yhteydessä Kivikuru (1996) on todennut, että tämän päivän epäkaupalliset erikoislehdet (mukaan lukien ammattilehdet) ovat varsin vähän ideologisia mutta syvästi erikoistuneita. Kun kaupallinen erikoislehtikonsepti lähenee Kivikurun mukaan yleisaikakauslehtiä, epäkaupalliset erikois- ja järjestölehdet ovat pikemminkin henkilöstölehtien tyyliä, yhdessäoloa ja yhdessä toimimista korostavia. Tähän liittyy se, että suomalaisissa järjestölehdissä ei hänestä ole juuri annettu opposition äänille sanansijaa. (Mt., 67.) Sassi (1990, 85) puolestaan toteaa, että järjestölehdet ovat suomalaisen kulttuuri-identiteetin ylläpitäjiä ja tuottajia. Tässä mielessä korkeasti koulutettujen, akavalaisten lehtien tehtävänä voisi olla juuri korkeasti koulutetun väestöosanan ammattikulttuurin ylläpito.

Journalismin murroksessa ammattiyhdistysliikkeet ja niiden julkaisut ovat paljolti välttyneet valtamediaa viime vuosina riepotelleilta kaupallistumisen ja teknistymisen paineilta. Pajulan (2012, 26) mukaan yksi suuri syy tähän on se, että ammattiyhdistyslehdet eivät tavoittele voittoa. Toisaalta ammattiyhdistysliikkeen lehdet joutuvat painimaan sen tosiasian kanssa, että jos liikkeen talous supistuu, säästöjä haetaan usein myös oman lehden tekemisestä. Tämä saattaa johtaa esimerkiksi siihen, että toisin kuin muussa mediassa verkkolehteen tai muuhun tekniseen kehittämiseen ei uhrata resursseja, minkä lisäksi ilmestymis- ja sivumääriä karsitaan.

Ammatti- ja järjestölehtiä on aikakauslehdistössämme paljon, mutta kenttä on Kariniemen (2010, 78) mukaan hyvin hajanainen ja keskittynyt lähinnä järjestöjen sisäiseen yhteydenpitoon. Nimikkeiden määrällä mitaten suurin osa Suomessa ilmestyvistä lehdistä on erilaisten järjestöjen ja yhdistysten kustantamia (Pajula 2012, 78). Lakimiesuutisten kaltaisia, keskusjärjestö Akavaan kuuluvien liittojen lehtiä on 29.

Aikakausmedian tuottama tuorein Ammatti- ja järjestölehtitutkimus on vuosilta 2004–2005. Sen mukaan Suomessa ilmestyi kymmenisen vuotta sitten noin 2000 ammatti- ja järjestölehteä. Tilastokeskus puolestaan on listannut vuonna 2011 noin 1400 erilaista ammatti- ja jäsenlehteä. Aikakausmedian vuonna 2013 tuottaman KMT Kuluttaja -tutkimuksen mukaan ammattilehtiä luetaan keskimäärin 41 minuuttia, miehet keskimäärin 46 minuuttia ja naiset 33 minuuttia.⁴

Järjestölehtien sisältö perustuu Kariniemen (2010) mukaan kertomuksiin ”meistä ja muista”. Sisällön rakenne koostuu periaatteessa toiminta-ajatuksen, mission, vision ja strategian viestimisestä. (Mt., 78.) Lehden olemassaolo kytkeytyy pitkälti taustayhteisön toimintaan ja taloudelliseen tukeen. Kariniemi katsoo, että järjestölehdillä on erityisyydestään huolimatta tärkeä tehtävä suomalaisessa yhteiskunnassa. Hänestä ne syntyvät jäsenistönsä yhteisen toiminnan tuloksena ja niissä uusinnetaan kulttuurisia symboleita. Järjestölehtiä voidaan siten pitää kansalaisten demokraattisena toimintana ja osoituksena kansalaisoikeuksien toteutumisesta. (Mt., 79; ks. myös Sassi 1990, 85.)

Kariniemi (2010) uskoo myös, että medialla yleensä ja järjestölehdellä erityisesti on tärkeä rooli yksilön identiteettityössä. Hänen mukaansa järjestölehti on yhteisön pää-äänenkannattaja ja sen odotetaan ”tarinoivan” maailmasta edustamansa yhteisön arvojen pohjalta. Identiteettityötä tekevä lukee lehteä etsimällä sieltä rakennusaineita omaan elämäänsä. (Mt., 46.)

Toisaalta Kariniemi kritisoi sitä, että järjestöissä on liian usein vain yksi tai kaksi mallitarinaa, joita lehden sivuilla uusinnetaan. Ne eivät useinkaan tyydytä identiteettityötä tekevää, jolloin tämän on joko etsittävä apua muualta tai todettava, että hänen asioihinsa ei ole ratkaisua. Kariniemen mukaan tähän ristiriitaan päädytään usein siksi, että lehden julkaisija haluaa yhdistää, vaikuttaa ja pitää yllä yhteisön mainetta, kun taas lukija katsoo lehteä enemmänkin itsenäisenä yksilönä ja henkilökohtaisen identiteettityön näkökulmasta. (Kariniemi 2010, 46.) Pajulan (2012, 29) mielestä ongelmallista mallitarinan toistoa voisivat ay-lehdessä edustaa esimerkiksi ydintyövoimaan kuuluvan työntekijän tarinat työelämästä ja sen turvasta ilman, että esiin nostetaan epätyypilliseksi luokitellut pätkä- ja osa-aikaistyöntekijöiden identiteetit. Lakimieskunnassa ja sen lehdessä voisi hyvinkin esiintyä tämänkaltaisia mallitarinoita, sillä juristin koulutuksen on uskottu pitkään takaavan varman työpaikan. Vasta viime vuosina ammattikunnan silmät ovat avautuneet sille tosiasialle, että oikeustieteen opiskelukaan ei suojaa enää täysin työttömyydeltä tai epätyypillisiltä työsuhteilta.

2.2. Ammattilehtien ulkoistus ja kahden profession kohtaaminen

Olen ollut kahdesti töissä asiakas- ja järjestölehtien tekoon erikoistuneessa yrityksessä, ensin 2000-luvun alussa noin vuoden ja toistamiseen vajaat neljä vuotta 2000-luvun lopussa.

⁴ Aikakausmedia (2013) KMT Kuluttaja.

Suhteeni erikoislehtien tekoon on kummunnut journalisti-identiteetistäni, mutta olen joutunut työssäni hyväksymään myös näiden lehtien tekemiseen liittyvät erityispiirteet ja erityisesti asiakkaan äänen ja näkökulmien huomioon ottamisen. Kun lehden teon rinnalla on pitänyt hoitaa asiakkuussuhteita, sanonta ”asiakas on aina oikeassa” on kaikunut takaraivossa. Käytännön työssä tämä on tarkoittanut esimerkiksi joidenkin asioiden tarkastelua osittain yksipuolisesta näkövinkkelistä asiakkaan tavoitteita ja tarkoitusperiä etusijaistaen ja omien journalististen intohimojen työntämistä taka-alalle. Aina ei ole voinut käyttää vain omaa journalistista ammattitaitoaan, vaan näkökulmat ja tarinat on pitänyt valita kunkin asiakkaan etua palvellen.

Jälkimmäisen työjakson aikana panin merkille, että 2000-luvun lopulla yhä useampi ammattijärjestö turvautuu asiakaslehtensä tekemisessä ulkoistetun sisällöntuotantoyhtiön ammattitaitoon. Harva järjestö ulkoistaa edelleenkaan koko lehtensä tekemistä journalisteille niin sanotulla avaimet käteen -periaatteella, mutta esimerkiksi ulkoasun ja taiton tai ulkoasun, taiton ja muutaman artikkelin teon siirtäminen ulkopuoliselle yritykselle on yhä yleisempää. Osa ammattijärjestöistä on päätenyt Lakimiesuutisten kaltaiseen ratkaisuun, jossa liiton ydintoiminnalle tärkeiden sisältöjen kirjoitusvastuu pidetään itsellä, mutta muu osa lehden tekemisestä ostetaan ulkopuolelta. Itse tein Lakimiesuutisten lisäksi muutamaa muuta järjestölehteä, minkä lisäksi kollegoillani oli vastaavia asiakkuuksia. Osa lehdistä tuotettiin avaimet käteen -periaatteella, osaa osittain ulkoistettuna, ja melko moni oli puhdas taittoprojekti.

Aiemmin mainitsin, että järjestölehtiä on tutkittu vähän. Esimerkiksi järjestölehtien ulkoistamisesta en ole onnistunut löytämään tutkittua tietoa omien havaintojeni tueksi. Sen sijaan yritysten asiakaslehtiä on tutkittu enemmän, ja esimerkiksi Aikakausmedian vuonna 2009 Rian Oy:llä teettämässä tutkimuksessa todetaan, että asiakaslehtien ulkoistamisen uskotaan lisääntyvän tulevaisuudessakin (Aikakausmedia 2010).

Tein itse tämän tutkielman yhteydessä 29 akavalaisen lehden tuottajille sähköpostikyselyn, jossa tiedustelin, onko heidän lehtensä ulkoistettu vai tehdäänkö se järjestön oman henkilöstön voimin. Sain vastauksen 23 liitosta. Valtaosassa sisältö tehdään yhä järjestössä itsessään, mutta taitto on ulkoistettu. Vain seitsemässä lehdessä taittokin tehdään itse. Kiinnostavaa oli, että suurin osa vastaajista halusi perustella, miksi sisältö tehdään yhä itse. Pääsyyksi mainittiin alan erityisyys ja se, että ulkopuolisten ei uskota kykenevän kirjoittamaan riittävän syvällisesti kyseisen alan asioista. Sitä vastoin lehden ulkoistamista ei yksikään vastaaja perustellut.

Tekemäni kysely oli hyvin ylimalkainen, mutta se osoittaa, että ainakin osittain tuntumani ulkoistuksen yleisyydestä näyttää pitävän paikkansa. Ulkoistus lienee vieläkin yleisempää asiakas/yrityslehtipuolella.⁵

Ay-lehden ulkoistaminen luo ammattikäytäntöjen näkökulmasta mielenkiintoisen tilanteen, sillä se tuo kaksi erilaista ammattikuntaa yhteen.⁶ Kun suurin osa asiakas- ja jäsenlehtitoimistoista sekä niiden työntekijöistä tarkastelee lehden tekemistä journalistien silmin, moni ammattiyhdistys näkee julkaisunsa edustamansa ammattikunnan kautta. Tällöin tekemisessä korostuvat kahden eri ammattikunnan ammatilliset taidot ja osaaminen sekä mahdollisesti hyvinkin erilainen näkemys tekstistä ja kirjoittamisesta. Journalistit suhtautuvat työhönsä useimmiten oman ammattikuntansa periaatteiden ja eettisten normien kautta. Ammattiyhdistykselle lehti taas on oman julkisuuden väline sekä useimmiten tärkein yhteydenpitoväylä jäsenten kanssa. Journalistien tavoitteena on kirjoittaa selkeää, suorasanaista ja helposti ymmärrettävää tekstiä, kun taas ammattiyhdistyksillä on usein oma ammattikunnalle ominainen kieli ja jopa 'slangi'. Usein alan sisällä saatetaan myös ajatella, että tavallisten journalistien on vaikea ymmärtää tätä erityiskieltä ja päästä sisälle alan kiemuroihin, vaikkapa juuri juridiikan saloihin. Lisäksi on muistettava, että tavallisesti ammattiyhdistyslehdellä luodaan myös liiton tai järjestön omaa imagoa. Toisin sanoen itselle ja lähellä oleville sidosryhmille haitallisista aiheista halutaan vaieta omassa lehdessä, mikä taas sotii journalistisia arvoja vastaan.

Lakimiesuutiset on malliesimerkki lehdestä, jonka ulkoistaminen on tuonut yhteen kaksi eri ammattikuntaa. Lakimiesuutiset ulkoistettiin vuonna 2004, jolloin lehti siirtyi isolta osalta asiakaslehtitoimisto MCI Press Oy:n tehtäväksi. Ulkoistus on jatkunut yhtäjaksoisesti saman yrityksen kanssa vuoden 2014 loppuun. Ennen ulkoistusta Lakimiesuutisilla oli erillinen, liittoon palkattu päätoimittaja, joka vastasi lehdestä ja sen sisällöstä. Lisäksi hänellä oli apunaan liittoon palkattu toimitussihteeri. Vaikka silloinen päätoimittaja oli aktiivinen lehtialan järjestöissä, ja hän toimi muun muassa Aikakauslehtien liitossa ja Julkisen sanan neuvostossa, hänellä oli taustallaan juristin koulutus ja hän tarkasteli asioita juristin näkökulmasta. Vasta lehden ulkoistus toi todella journalistit lehden tekemiseen mukaan.

Tässä yhteydessä nousee esiin kysymys, voidaanko Lakimiesuutisten yhteydessä itse asiassa puhua jopa kahden *profession* kohtaamisesta? Lakimiehethän luokitellaan lääkärin tavoin niihin harvoin ammatteihin, joiden katsotaan täyttävän virallisesti profession määreet.

⁵ Käytin pienoiskyselyssäni seuraavaa muotoilua: "Haluaisin kartoittaa, kuinka moni Lakimiesliiton kaltaisista Akavan jäsenliitoista on ulkoistanut lehensä ja kuinka moni tekee sitä yhä oman liiton voimin. Siksi toivoisin teidän vastaavan lyhyesti siihen, kummalla tavalla teidän lehteänne tehdään." Mielenkiintoista on, että kysymys koettiin hyvin arvottavaksi, ja varsinkin käyttämäni sana *yhä* nähtiin negatiivissävytteiseksi. Tällöin juuri lehden tekemistä itse haluttiin perustella ikään kuin vastauksena oletettuun kritiikkiin.

⁶ Sama pätee useimmissa asiakas- ja yrityslehdissä, joissa käsitellään kunkin yrityksen erikoisalaa.

Professio-nimityksen käyttäminen edellyttää Kauko Pietilän (2012, 9) mukaan sitä, että ammattia voivat harjoittaa vain tietyn koulutuksen – usein yliopistotasaisen –, riittävän sivistyksen sekä taidon hankkineet henkilöt. Usein jonkin tutkinnon suorittaminen katsotaan takeeksi ammatillisesta pätevyydestä.

Pietilä (2012, 9) toteaa, että professiot ovat ammatteja, mutta kaikki ammatit eivät ole professioita. Hän korostaa, että professiot ovat tiedon ja taidon instituutioita, mutta niiden perustana oleva tieto on institutionalisoitunut myös (muista) professioista riippumattomiksi tutkimuksen ja koulutuksen laitoksiksi, ennen muuta yliopistoiksi.

Juristit eli lakimiehet täyttävät siis profession arvon määreet, mutta miten on journalistien laita? Journalistien ammattikunta pyrkii itse määrittelemään itsensä omaksi professiokseen – tai ainakin puoliprofessioksi – jolla on omat eettiset koodinsa, journalistin ohjeet, ja yhä useampi alalla työskentelevä on hankkinut yliopistotason koulutuksen. Pietilän (2012) mielestä keskeistä journalistiprofession määrittelyssä on teorian ja käytännön suhde. Kun juristit hankkivat tieteellisen ja teoreettisen koulutuksen voidakseen ratkoa käytännön elämän juridisia ongelmia, mikä tämä suhde on journalisteilla? Pietilä näkee asian siten, että ”journalismi syntyi alun perin tietoinstituutioiden ulkopuolisessa käytännön elämässä, käytännöksi käytäntöjen joukkoon. Journalistiprofessio muodostui prosessissa, jossa journalismi väljensi siteitään käytännön elämän vaatimuksiin ja loi niitä tietoinstituutioiden ja teorioiden suuntaan.” (Mt., 28.)

Journalistin ammatti ei yleensä ole edellyttänyt korkeakoulutasoista tutkintoa, mutta alalle valmistavaa koulutusta on annettu yliopistoissa ja korkeakouluissa jo runsaat sata vuotta (Pietilä 2012, 30). Suomen suurimmassa toimittajia kouluttavassa akateemisessa yksikössä, Tampereen yliopiston tiedotusopin oppiaineessa kyseessä on kokonaisuus, jonka muodostavat journalistinen teoria ja käytäntö. Toisaalta Pietilän (mt., 35) mukaan teorian asema ei ole asetelmassa ollut eikä ole edelleenkaan kovin vahva..

Oman kokemukseni perusteella voin yhtyä Pietilän näkökulmaan. Varsinkin käytännön maailmasta yliopistoon palanneena teoreettisen ja tieteellisen opetuksen suhteellinen vähäisyys yllätti. Nykyisellään erilaiset käytännön kurssit vievät suurimman osan ajasta ja teoreettisen ajattelun opettelulle ja kehittämiselle jää hyvinkin vähän aikaa. Journalismissa käytäntöä ja käytännön taitojen opettelua pidetään edelleenkin tärkeimpänä hyveenä, teoria ja tieteellisyys tulevat mielestäni nykyajattelussa vasta toisena. Jo tästä syystä journalismi – sellaisena kuin sen tekemistä ainakin Tampereen yliopistossa opetetaan – ei mielestäni täytä täysin profession määreitä. Kuitenkin ala pyrkii jatkuvasti luomaan eettisiä koodeja ja erilaisia normeja, joiden mukaan journalistien tulisi toimia. Oikeutettua onkin puhua puoliprofessiosta, jossa ammatille tyypilliset toimintatavat ja ohjeet sekä normit ohjaavat työntekoa. Lisäksi yhä useampi journalisti näyttää haluavan hankkia akateemisen koulutuksen, mikä auttaa alan yhtenäisyyden ja työtä

ohjaavien koodien vakiintumista. Tuoreen *Mistä on suomalainen toimittaja tehty?* -raportin (Pöyhtäri et al., 2014) mukaan myös joukkoviestintäalan työnantajien vaatimuksissa akateemisen koulutuksen merkitys tuntuu kasvavan. (Mt., 6.)

Pöyhtäri ja kumppanit (2014) piirtävät omalta osaltaan kuvaa varsin yhtenäisestä ammatillisesta ryhmästä. Vaikka journalismi elää parasta aikaa suuren murroksen keskellä, tutkimus näyttää, että suomalaiset toimittajat jakavat yhteisen ymmärryksen journalistin työstä ja sen peruspilareista. Eettisyys ja itsenäisyys ovat arvoja, jotka valtaosa tutkimukseen vastanneista toimittajista katsoi osaksi journalistin ammatti-identiteettiä. (Mt., 36.)

Raportin mukaan suomalaistoimittajat kokevat yhä tärkeiksi perinteiset journalismin ja journalistin roolit: toimittajan tulee olla riippumaton tarkkailija, joka raportoi asioista sellaisena kuin ne ovat mutta myös analysoiden. Suomalaiset toimittajat pitävät yhä olennaisena länsimaisen journalistin prototyypiksikin mainittua puolueettoman vahtikoiran ja demokratian edistäjän rooleja. (Pöyhtäri et al. 2014, 10.)

Toisaalta näiden kahden roolin rinnalla tärkeänä pidetään myös tarinoiden kertomista maailmasta⁷. Tämä tarinallisuus on varsinkin uutisjournalismille tuoreempi tehtävä. Tutkimusraportissa todetaan, että toimittajien kokemuksessa tarinoiden kertominen on noussut yleisön valistamisen ohi, mikä kertonee journalismin painopisteen siirtyneen ihmisten sivistämisestä näiden palvelemiseen. Pöyhtäri ja kumppanien (2014, 11) mukaan tarinallisuus on yksi elementti, jolla houkutellessa yleisöä ja kiinnitetään sitä pysyvään suhteeseen median kanssa.

Raportti osoittaa, että suomalaistoimittajat pitävät ammattietiikkaa erittäin tärkeänä työtään ohjaavana tekijänä. Vastaajista 98 prosenttia oli vähintään jossain määrin yhtä mieltä siitä, että journalistien on noudatettava ammattieettisiä ohjeita työssään tilanteesta ja kontekstista riippumatta. (Pöyhtäri et. al., 2014, 17.) Vastaajat näkivät myös, että juuri journalistinen etiikka vaikuttaa heidän työhönsä eniten (mt., 27). Tutkimukseen vastanneiden taustoissa kiinnitti huomiota se, että kolme neljäsosaa oli suorittanut ainakin ammattikorkeakoulututkinnon ja lähes puolet jonkin yliopistotutkinnon. Suurin osa oli opinnoissaan erikoistunut journalismiin, viestintään tai molempiin, mikä tuntuisi osoittavan, että ainakin jonkinasteinen viestinnän koulutus yleistyy toimittajamaailmassa. (Mt., 6.) Tämän voi tulkita myös niin, että journalistikunnan matka kohti lakimieskunnan kaltaista professiota olisi etenemässä.

Oma lähtökohtani tässä työssä on, että journalistit muodostavat puoliprofession merkit täyttävän ammattikunnan. Kiinnostavaksi taustakysymykseksi tällöin nousee, millä tavoin ulkoistus

⁷ Esimerkiksi Risto Kunelius (2000) näkee journalismilla neljä jalkaa, jotka kuvaavat journalismin tehtäviä. Yksi näistä jaloista on tarinoiden kertomisen tehtävä (mt., 5).

mahdollisesti törmäyttää Lakimiesuutisissa kaksi eri ammattikuntaa tai professiota, ja mitkä ovat tämän vaikutukset lukijaoletuksiin ja oletuslukijoihin.

2.3. Ulkoistuksen ilmeneminen Lakimiesuutisissa

Järjestölehden tekeminen ei aina ole samaa kuin esimerkiksi yleisaikakauslehtien tekeminen. Päätoimittajan asema on vähän sellainen, että 'sen lauluja laulat, jonka leipääkin syöt'. Olen kuitenkin saanut olla suhteellisen itsenäinen ja riippumaton. Vain muutamia kertoja on päättäjien taholta tullut "toivomuksia" siitä, että joku toinen kirjoittaa pääkirjoituksen. Se on joskus ollut sängen helpottavaa. [...]

Muistan, kun aikoinaan oli melkein työn ja tuskan takana saada mielenkiintoisia artikkeleita lehteen. Nykyisin Lakimiesuutisillakin on uutiskynnys. Tämä osoittanee sen, että lehteä luetaan aktiivisesti. [...]

Lakimiesliiton hallitus on päättänyt ulkoistaa Lakimiesuutiset vuoden 2004 alusta lukien. Kahden vuoden mittainen sopimus on tehty MCI Press Oy -nimisen viestintätoimiston kanssa. Toimisto tekee lehdestä 40 sivua. [...] Neuvotteluissa uuden viestintätoimiston kanssa on ilmennyt, että myös ensi vuoden alusta lukien lehden ulkoasua on tarkoitus uudistaa. Lisäksi Juha Mikkonen tekee 16 sivua lähinnä järjestöasioista koostuvan osuuden.

Nämä sitaatit ovat katkelmia Lakimiesuutisten vuoden 2003 viimeisestä pääkirjoituksesta, jossa lehden pitkäaikainen päätoimittaja Liisa Grönroos heitti jäähyväiset yli 30-vuotiselle uralleen Suomen Lakimiesliitossa. Samalla hän kuvasi lehden uutta työnjakoa, jossa lehden osatuottajaksi otettiin liiton ulkopuolinen sisällöntuotantoyhtiö, viestintätoimisto MCI Press Oy. MCI on vastannut osittain Lakimiesuutisten tekemisestä aina tämän tutkielman ilmestymiseen asti. Työnjako on pysynyt pitkälti samana: MCI Press vastaa lehden ulkoasusta ja taitosta sekä sisällön tuottamisesta seitsemään isoon artikkeliin sekä pienempien uutisosioiden koostamisesta joka numerossa. Lakimiesliiton työntekijät kirjoittavat kaikki liiton edunvalvontaan liittyvät artikkelit sekä osan jäsenetuihin ja jäsenten palveluun liittyvistä teksteistä.

Lakimiesuutiset aloitti ilmestymisensä syyskuussa 1945. Ensimmäiset kaksi vuosikymmentä julkaisu oli vaatimaton tiedotuslehti, jonka sisältö koostui puhtaasti edunvalvonnasta, uutisista ja ilmoituksista. Lehden alkuperäinen nimi Lakimiesliiton tiedoituksia vaihtui nykyiseksi Lakimiesuutisiksi vuonna 1966, jolloin myös lehden formaatti ja sivumäärä kasvoivat. 1970- ja 80-luvuilla Lakimiesuutisten sivumäärää kasvatettiin entisestään, ja henkilöhaastattelut sekä lakien ja oikeuskäytäntöjen kuvaukset vakiinnuttivat paikkansa lehden sisällössä. 1990-luvulla lehti paisui 64-sivuseksi, ja 2000-luvun alussa ryhdyttiin julkaisemaan säännöllisesti kolumneja. Vuonna 2004 lehden tekemiseen tuli mukaan edellä mainittu ulkoistettu asiakaslehti-yhtiö. Tällöin sivumäärä kasvoi yli 70:n ja sekä ulkoasua että sisältöä uudistettiin.

Jo nopealla silmäyksellä voi havaita lehden muuttuneen ulkoistuksen vaikutuksesta ulkoasultaan värikkäämmäksi ja monimuotoisemmaksi.⁸ Kuvamaailma on monipuolistunut, ja visuaalisuuden merkitys on kasvanut. Kuvalla on aiempaa suurempi rooli sisällössä, juttujen kuvitukselle on varattu enemmän tilaa, ja myös kuvakoot ovat kasvaneet. Ennen ulkoistusta suurimmat kuvat olivat yhden sivun kokoisia, ulkoistuksen jälkeen kuva on sijoitettu joskus koko aukeamalle. Kuvausten sisältöä on ensimmäisissä ulkoistetuissa numeroissa suunniteltu aiempaa enemmän; haastateltava on esimerkiksi viety kuvauksessa harrastustensa – kuten sukellus – pariin.

Lehden värikyyden lisääntyminen näkyy konkreettisesti erilaisten väripintojen käytössä. Kun aiemmin käytetyt taustavärit olivat hillittyjä pastellisävyjä, ulkoistuksen jälkeen mukaan tulivat hyvinkin räikeät – vaikkapa kirkas keltainen – värit esimerkiksi tekstien taustalle.

Lehden ulkoasuun vaikutti myös ulkoistuksessa luotu osastointi. Eri aihepiirit jaettiin ulkoistuksen jälkeen omiin osastoihinsa, kolumnit ja erilaiset vieraskynät erottuvat aiempaa paremmin muusta sisällöstä, ja eri osastojen tunnuksiksi otettiin sivun yläreunaa kiertävät ”palkit”. Sittemmin 2010-luvulla palkeista on luovuttu. Uudeksi osioksi lehteen luotiin ”lyhyesti” -uutis/ajankohtaispalsta. Muutenkin juttujen pituuksiin kiinnitettiin enemmän huomiota, ja tätä kautta lehteen saatiin vaihtelevuutta ennen enimmäkseen tasapitkien (2 tai 4 sivua) juttujen sijaan.

Sisällöllisestikin ulkoistaminen merkitsi Lakimiesuutisille havaittavaa muodonmuutosta. Ennen uudistusta alan asiantuntijat kirjoittivat valtaosan lehden teksteistä. Jutut sisälsivät paljon lakeihin ja lainsäädäntöön liittyvää asiaa, ja tekstit oli kirjoitettu juridiikan asiantuntijalta toiselle juridiikan asiantuntijalle. Myös työoloihin ja työhyvinvointiin liittyviä asioita käsiteltiin asiantuntijavetoisesti, usein artikkelin kirjoittajana oli aiheeseen perehtynyt tutkija tai muu asiantuntijakirjoittaja. Kirjoitustyyli vastasi pikemminkin akateemista kuin journalistista tapaa.

Uutiset olivat useimmiten pitkiä ja monesti nostettu sivulle suoraan oikeusministeriön tai muun instituution tiedotteesta. Uutisjutut käsitelivät lainkäyttöä, uusia lakeja ja tutkimuksia tai Lakimiesliiton ajankohtaisia kuulumisia. Niin sanottua kevyttä sisältöä ei lehdessä ollut, kevyimpinä teksteinä voi mainita lakimiesmaratonin tuloluettelon tai maininnan laulaja Tuomari Nurmion saamasta Eino Leino -palkinnosta.

Henkilökuvia tehtiin jo ennen uudistusta. Osa näistä oli ulkopuolisten toimittajien, osa lehden ja liiton oman väen kirjoittamia. Valtaosa haastateltavista esiintyi auktoriteettiroolissa, kuten oikeusministerin tai yliopiston professorin virassa. Lisäksi mukana oli muutama yksittäinen juttu esimerkiksi tanssivasta tai balalaikkaa soittavasta juristista.

⁸ Tätä taustoitusta varten kävin läpi Lakimiesuutisten numerot ja niiden sisältämän aineiston vuosilta 2003–2013.

Ulkoistuksen jälkeen journalistinen ote on lisääntynyt Lakimiesuutisten sisällössä, ja asiantuntijavetoisuus on vähentynyt. Vaikka aiheet ovat pitkälti samoja, niitä käsitellään nyt journalistisin keinoin. Lehden voi sanoa jossain määrin keventyneen, mikä lienee osittain juuri kirjoitustavan muutoksen vaikutusta. Lisäksi kevyen aineiston määrää on selvästi lisätty, esimerkiksi haastateltavista nostetaan asiantuntija- ja auktoriteettiroolin ohella entistä enemmän esiin myös ”pehmeää” henkilökohtaista puolta vaikkapa harrastusten kautta. Uutiskriteerit ovat väljentyneet, ja uutisten lähdekirjo on kasvanut.

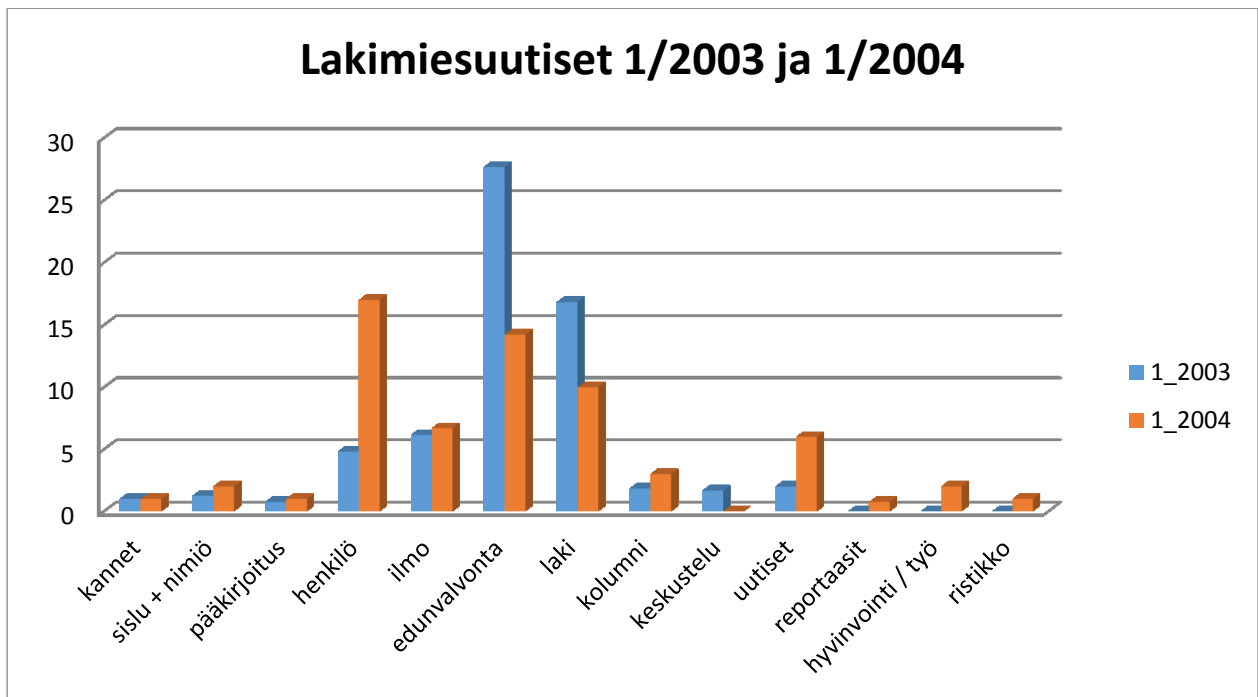
Lehden kolme pääjuttutyyppeä ovat uudistuksen jälkeenkin samat: edunvalvonta, lainkäyttö ja henkilöjutut. Niiden suhteellisessa osuudessa on kuitenkin tapahtunut suuria muutoksia. Olen laskenut vuosien 2003–2013 lehdistä sivumäärän mukaisesti eri juttujen osuudet ja verrannut ulkoistamista edeltävää vuotta 2003 sitä seuraaviin vuosiin. Eri aiheiden sivumäärät laskin pinta-aloina, ja kokonaista sivua pienemmistä osista mittasin jutun tai ilmoituksen pinta-alan suhteessa sivukokoon (esimerkiksi 0,25 sivua tai 0,34 sivua). Kaikkiaan Lakimiesuutisista erottui 13 erilaista juttutyyppeä, joihin olen sisällyttänyt myös ilmoitukset, sisällysluettelon ja ns. apinalaatikon eli nimiön.

Havainnollistan seuraavassa esimerkissä vuosien 2003 ja 2004 sisältöjen eroja. Kun vuoden 2003 lehdissä edunvalvonta-aiheisten artikkelien osuus oli lähes 30 prosenttia kaikesta sisällöstä, vuotta myöhemmin edunvalvonnan suhteellinen osuus oli pudonnut noin 20 prosenttiin. Lakiaiheisten artikkelien osuus väheni niin ikään ulkoistuksessa. Vuonna 2003 ne kattoivat yli 20 prosenttia Lakimiesuutisten sisällöstä, vuonna 2004 noin 10 prosenttia. Sen sijaan henkilöjuttujen määrä kasvoi uudistuksen myötä. Vuonna 2003 henkilöartikkeleita oli noin 14 prosenttia lehden sisällöstä, vuonna 2004 lähes 20 prosenttia. Oheinen taulukko (Taulukko 1) esittää aihepiirien osuuksien keskiarvot ja mediaanit vuosien 2003 ja 2004 lehtien sisällöistä.

	Edunvalvonta 2003	Edunvalvonta 2004	Laki 2003	Laki 2004	Henkilö 2003	Henkilö 2004
Keskiarvo	30,1	19,5	21,6	10,6	14,1	19,5
Mediaani	29,5	19,5	22	10,5	13	18,5

Taulukko 1: Lakimiesuutisten vuoden 2003 ja 2004 tärkeimpien sisältöjen muutokset

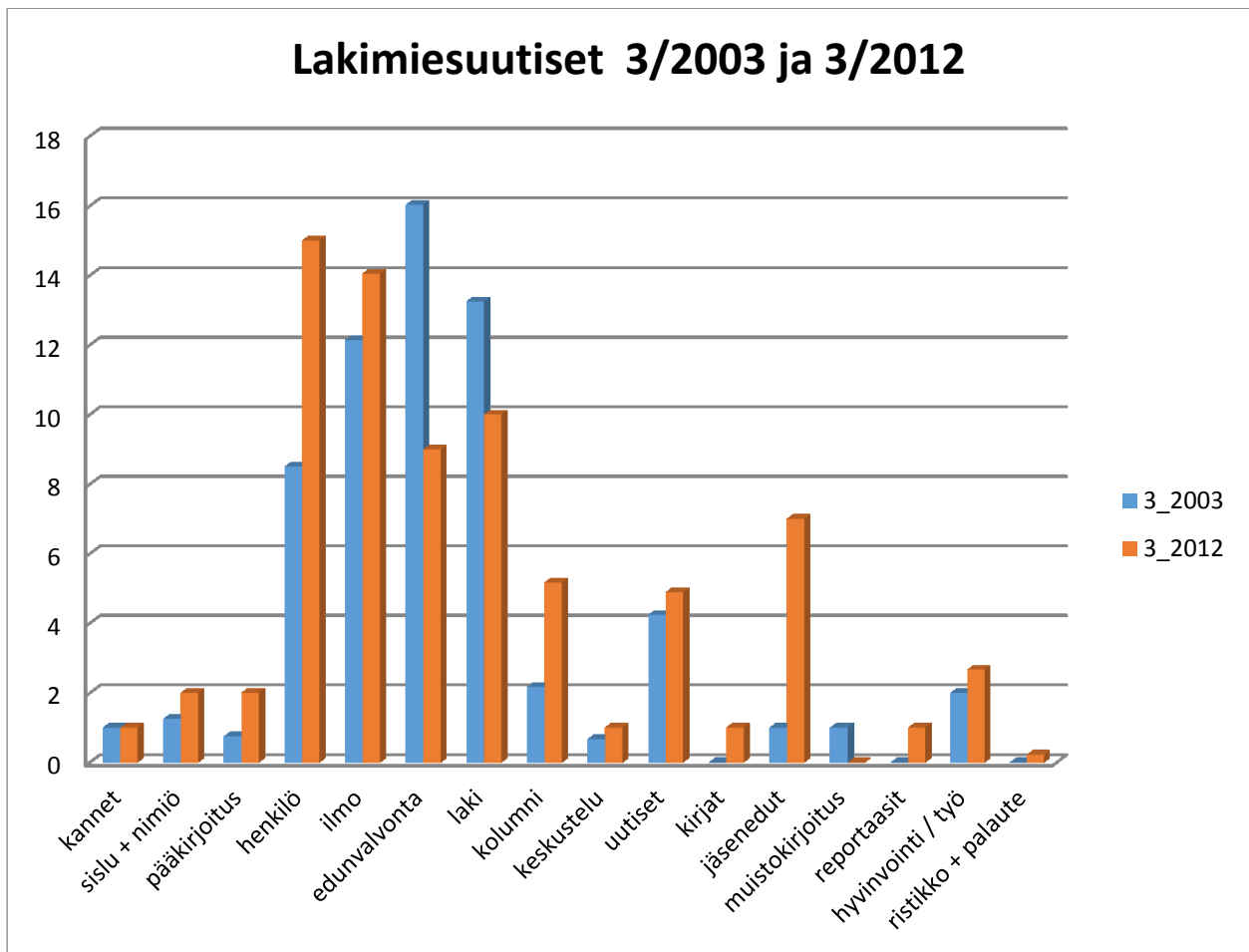
Seuraava kuvio (Kuvio 1) puolestaan rinnastaa vuosien 2003 ja 2004 ykkösnumeroiden koko sisällöt toisiinsa. Koko vuoden sisältöjä koskevat kolmen juttutyypin muutokset nousevat esiin myös näiden yksittäisten numeroiden vertailussa. Merkille pantavaa on myös uutisosion osuuden selvä kasvu samoin kuin hyvinvointiin liittyvien tekstien osuuden lisääntyminen.

Kuvio 1: Lakimiesuutisten 1/2003 ja 1/2004 sisältöluokkien osuudet.⁹

Toinen kuvio (Kuvio 2) havainnollistaa ulkoistusta edeltäneen vuoden kolmosnumeron eroja vuoden 2012 kolmosnumeroon. Samat sisältöosuuksien muutokset näkyvät tässäkin vertailussa: edunvalvonta- ja lakiaiheisten artikkelien osuudet ovat vähentyneet, ja henkilöjuttujen osuus on kasvanut eli ulkoistuksen yhteydessä tapahtuneet sisältömuutokset näyttävät olleen pysyviä.

⁹ Lyhenteet: Sislu = sisällysluettelo, nimiö = lehden ja tekijöiden tiedot, henkilö = henkilöhaastattelut ja muut henkilön haastattelun kautta kirjoitetut jutut, ilmo = ilmoitussivu, laki = lakiaiheiset tekstit.

Kuvio 2: Lakimiesuutisten 3/2003 ja 3/2012 sisältöluokkien osuudet.

Vertailut puhuvat selvää kieltä ulkoistamisen seurauksista Lakimiesuutisissa. Kun lehti ennen ulkoistusta oli tiukasti ja ahdasrajaisesti Lakimiesliiton julkaisema ammattilehti alan asiantuntijoille, ulkoistus teki siitä kohderyhmäoletukseltaan aikaisempaa väljemmän. Ulkoistamisen jälkeen lehden lajityypin yksiselitteinen määrittely on samalla vaikeutunut.

2.4. Toimittajana ammattilehdessä

Jos jäsen- ja ammattiyhdistyslehtiä on tutkittu vähän, niukalle tutkimukselle ovat jääneet myös näiden lehtien toimitukset. Ainoa löytämäni raportti on vuodelta 1996 eli lähes 20 vuoden takaa. Tuolloin Toimittaja työssä -kurssi tarkasteli Ari Heinosen johdolla erityisesti SAK-laisen¹⁰ ay-lehden toimittajan työtä ja ammatillista identiteettiä. Tutkimusraportissa todetaan, että tällaisen lehden toimittaja ja tiedottaja tekevät työtään rivijäsentä tai perusjäsentä varten. Sen mukaan liiton luottamushenkilöt ja aktiivit etsivät ja saavat tietoa muualtakin, esimerkiksi jäsentiedotteista ja -kirjeistä, mutta rivijäseneen liitto voi olla yhteydessä vain lehden kautta.

¹⁰ SAK:n eli Suomen ammattiliittojen keskusjärjestön jäseniä ovat 21 teollisuuden, julkisen sektorin, kuljetusalojen, yksityisten palvelualojen ja kulttuurialojen ammattiliittoja. (www.sak.fi)

(Mt., 11.) Raportissa kuvataan ay-lehden tehtävää eräänlaisena jäsenen ja liiton yhteysiteenä, jolloin myös lukija näyttäytyy jäsenen roolissa. SAK:n piirissä tuolloin tehdyt jäsenkyselyt vahvistivat myös toimittajien omaa käsitystä siitä, että liittolehti on merkittävä tietokanava. Raportissa todetaankin, että käsitys lehden merkityksestä on koko lehden kannalta olennaista. Kun jäsenet haluavat tietoa oman ammattiliiton toiminnasta tai ajankohtaisista työelämää ja ammattiyhdistysliikettä koskevista asioista, liittolehti on tärkein tiedonvälittäjä. (Mt., 11.) Toimittaja työssä raportin perusteella ay-lehti on lähinnä tiedonvälittäjä eli lineaarisen, yksisuuntaisen viestinnän väline, ei esimerkiksi aktiivisesti osallistuvan, keskusteleavan yhteisön keino toimia. Toki on mahdollista olettaa, että SAK:laisessa ajattelutavassa viestinnän avulla toteutettava toiminta ei ehkä ollut kovin suuressa roolissa. Omassa tutkimuksessani on kyse akateemisesti koulutettujen liiton lehdestä, jolloin myös julkisuuden tuottamisella oman lehden avulla voisi ajatella olevan sangen merkittäväkin asema. Lisäksi on muistettava, että raportin tekoajankohtana viestintäkanavat ja koko joukkoviestintämaisema olivat täysin toisenlaisia. Esimerkiksi internetin ja sittemmin sosiaalisen median mahdollisuuksista ei vielä osattu edes uneksia.

Raportissa todetaan myös, että ainakin yhden haastateltavan mielestä lehti on liiton äänenkannattaja, ja sen jutut palvelevat järjestöä. Yleisesti ottaen haastateltavat pitivät itsestään selvänä, että liiton näkökulma, tavoitteet ja yleinen linja näkyvät lehdessä. Samalla kuitenkin koettiin, että toimitukseen kohdistuu ulkopuolelta vaikuttamisyrityksiä. Mainitaanpa haastatteluissa jopa sana propaganda, johon ”liiton politrukkityypit tuntuvat uskovan”. (Mt., 14.) Itse näen tässä jo pienimuotoisesti kahden ammattikunnan – liiton lehteä tekevien toimittajien sekä liiton muiden, yhtä ammattikuntaa edustavien työntekijöiden – yhteentörmäyksen. Tätä ammattilehden tekotapaa kuvaa hyvin myös Kariniemen (2010) näkemys järjestölehtien mallitarinoista, joiden avulla tuodaan esiin järjestön imagolle tärkeitä ja olennaisia rakennusaineita samalla, kun mahdollisista kielteisistä puolista tai näkökulmista vaietaan.

Ammattiyhdistyslehtien toimittajat joutuvat siis erilaisten odotusten ristipaineeseen. Edellä mainittu tutkimus on tehty lehdissä, joissa toimittajat ovat muodollisesti osa julkaisijaorganisaatiota sen työntekijöinä. Tästä huolimatta he ovat kokeneet ristivetoa oman journalistisen ammatti-identiteettinsä ja lehden tekemisen tavoitteiden välillä. He ovat olleet osa journalistien ammattikuntaa, mutta kuuluneet samaan aikaan ainakin imagollisesti työnantajansa edustamaan ammattikuntaan. Kiinnostavaa onkin tarkastella tätä asetelmaa ympäristössä, jossa lehteä tekevät journalistit ovat täysin julkaisijaorganisaation ulkopuolisia ja sen sisäisestä ideologiasta riippumattomia toimijoita. Oletukseni on, että kahden ammattikunnan kohtaaminen tällaisessa tilanteessa on omiaan aiheuttamaan lehden tekoon jonkinasteista epävarmuutta, etenkin jos kohtaamiseen ei osata valmistautua huolella.

2.5. Suomalaisen juristikunnan ja sen ammattilehden kehitys

Havainnollistin edellä, miten journalistien ammattikunnan tulo Lakimiesuutisiin on vaikuttanut lehteen ulkoisesti. Seuraavassa silmään vielä lyhyesti suomalaisen juristiprofession ja sen oman lehden kehittymistä, koska oletan 'lakimieheyden' ja 'juristi-identiteetin' vaikuttavan osaltaan siihen, miten Lakimiesuutisten eri tekijät hahmottavat lehden lukijat.

Lakimiesuutisilla on ollut merkittävä rooli suomalaisen juristikunnan ammatti-identiteetin kehittymisessä. Lakimiesuutiset perustettiin vain vuosi Lakimiesliiton perustamisen jälkeen¹¹ ja yhdeksi sen ensimmäisistä tehtävistä nimettiin liiton ja jäsenen yhteydenpidon lisäksi juuri ammattikunnan yhteisöllisyyden vahvistaminen.

Suomalaiset lakimiehet nauttivat nyky-yhteiskunnassa vakiintuneesta asemasta. Esimerkiksi Suomen Kuvalehden Taloustutkimuksella teettämässä Ammattien Arvostus 2010 -kyselyssä varsinaisista juristiammateista tuomari oli listan sijalla 16 ja edellisessäkin tutkimuksessa vuonna 2006 sijalla 20. Oikeusasiamiehen sijoitus oli 26:s (31.) ja oikeuskanslerin 49:s (70.). Yleisnimellä lakimies sijoitus oli 35:s (37.) Asianajajakin pääsi sadan arvostetuimman ammatin listalle sijalle 67 (81.). Kysely näyttää osviittaa siitä, että eri lakimiesammattien arvostus on pysynyt viime vuodet samana.

Vastaavassa Valittujen Palojen teettämässä tutkimuksessa vuodelta 2012 lakimiehet olivat ammattien arvostuslistan keskikastia. Ammatin arvo oli pysynyt suurin piirtein samana verrattuna edelliseen, vuonna 2010 tehtyyn kyselyyn. Valittujen Palojen kysely tehdään myös muissa eurooppalaisissa maissa. Suomessa lakimiesten arvostus oli muihin maihin verrattuna huippuluokkaa. Vain Sveitsissä ja Ruotsissa lakimiehiä arvostettiin Suomea enemmän. Vertailun vuoksi voi mainita, että toimittajat sijoittuvat molemmissa tutkimuksissa huomattavasti lakimiesten alapuolelle. Suomen Kuvalehden listalla vuonna 2012 televisiotoimittaja oli vuonna 253:s (vuonna 2010 sijoitus oli 115.), radiotoimittaja 206:s (118.) ja lehtitoimittaja 283:s (139.).

Lakimiehiä pidetään yleensä arvonsa tuntevina henkilöinä. Juristin koulutus avaa ovia arvostettuihin tehtäviin, ja 'puhtaiden' lakimiesammattien lisäksi juristeja on huomattava joukko muilla yritysten ja yhteiskunnan huippupaikoilla. Helsingin ja Turun yliopiston oikeustieteellisten tiedekuntien pääsykokeisiin¹² osallistui vuonna 2013 kaikkiaan yli 2 362 kokeilasta, joista hyväksyttiin noin 16 prosenttia. Vertailuksi voi mainita, että journalistiikan ja viestinnän tutkinto-ohjelman pääsykokeisiin osallistui Tampereen yliopistossa samana vuonna 488 henkilöä, joista hyväksyttiin noin 10 prosenttia.

¹¹ Lakimiesliitto perustettiin vuonna 1944, Lakimiesuutiset 1945.

¹² Suomessa oikeustiedettä voi opiskella kuudessa eri yliopistossa: Helsingin yliopistossa, Turun yliopistossa, Lapin yliopistossa, Tampereen yliopistossa, Vaasan yliopistossa ja Itä-Suomen yliopistossa.

Suomalaisten lakimiesten asema on perintöä Venäjän vallan ajalta 1800-luvulta. Kun Suomi siirtyi vuonna 1809 Ruotsin vallan alta Venäjän keisarikunnan alaisuuteen, tarvittiin vastaperustettuihin hallintoelimiin koulutettuja lakimiehiä. Lakimiehet saivat virkamonopolin, sillä Suomen oikeus- ja hallintovirkoihin pyrkivän tuli keisarillisen asetuksen mukaan esittää todistus lainopillisista yliopisto-opinnoista. (Pajuoja–Ervasti 1994, 10.)

Itsenäisyyden alkuvaiheessa lakimiehet menettivät yhteiskunnallista asemaansa. Juristit joutuivat kamppailemaan myös virkamiespaikoista, kun uusia lakimiestutkinnon kanssa kilpailevia virkatutkintoja – erityisesti valtiotieteellisiä – perustettiin.¹³

Lakimieskunnan yhtenäisen ammattiliikkeen, Lakimiesliiton perustamiseen johtivat muutokset työmarkkinakentällä. Tämä vaati osallistumista valtiosektorilla käytyihin neuvotteluihin. Toisaalla nuori juristikunta tarvitsi etujensa turvaajaksi vahvaa edunvalvojaa. Aikakauden poliittinen ja yhteiskunnallinen tilanne kosketti kaikkia lakimiehiä ja se edellytti koko lakimieskunnan identiteetin vahvistamista ja yhteenkuuluvaisuuden tunteen lujittamista. Suomen Lakimiesliitto perustettiin lopulta marraskuussa 1944. Sittemmin Lakimiesliitto on vaikuttanut keskeisesti korkeasti koulutettujen etuja ajavan Akavan perustamiseen. Akavasta onkin tullut merkittävä vaikutuskanava Lakimiesliitolle.

Virkamiesten etujen valvominen oli Lakimiesliiton alkuvaiheen konkreettista edunvalvontaa, mutta konkreettisen työehtojen ja -olojen kohentamisen lisäksi liitto on pyrkinyt perustamisestaan lähtien ammattikunnan identiteetin kehittämiseen. Lakimiesten kokonaismäärän kasvaminen sekä naisten suhteellisen osuuden kasvu ovat tehneet jäsenkunnasta vuosi vuodelta moninaisemman. Suomalaisista lakimiehistä noin 75 prosenttia kuuluu Suomen Lakimiesliittoon, eikä liitolla ole kilpailijaa suomalaisessa ammattikentässä. Tammikuussa 2014 liiton jäsenmäärä oli 15 684. Naisten osuus liiton varsinaisista jäsenistä on nykyisin yli puolet. (www.lakimiesliitto.fi)

Lakimieskunnassa tunnetaan yhä ammatin korkea asema ja identiteetti. Tämä käy hyvin ilmi joka toinen vuosi Suomen Lakimiesliiton Lakimiespäivässä, jossa kaikki puheet tuovat tätä piirrettä korostetusti esiin. Lakimiesprofession arvostus on peräisin paitsi Venäjän vallan ajalta myös siitä, että lakimiehiin on turvattu historiallisesti vaikeina aikoina ja valtion tulevaisuuden kannalta tärkeissä tilanteissa. Tällainen poliittisesti arka tilanne on ollut esimerkiksi toisen maailmansodan jälkeen käyty sotasyölysten tuomitseminen oikeudessa. (Pajuoja–Ervasti 1994, 51–52.) Sittemmin Lakimiesliiton hyvät poliittiset suhteet ovat taanneet paitsi alan arvostuksen myös lakimiesten korkean edunvalvonnan tason, vaikka liitolla on ollut oma osansa myös poliittisissa kädenväännöissä (mt. 99–100).

¹³ Pidempi tiivistelmä lakimieskunnan kehitymisestä ja Lakimiesliiton synnystä liitteessä 1.

Lakimiesuutiset-lehti perustettiin siis vain vuosi liiton perustamisen jälkeen. Oman lehden tarvetta perusteltiin sillä, että sen avulla haluttiin saada kiinteä ja välitön yhteys lakimieskunnan jäseniin. Lehden tehtäväksi nähtiin selostaa liiton toiminnassa kulloinkin esillä olevia kysymyksiä sekä muita lakimieskunnan yhteistä huomiota ansaitsevia asioita. Samalla toivottiin, että ”vaatimaton tiedoituslehtinen saa lakimiesten keskuudessa osakseen suopean vastaanoton ja on omiaan lujittamaan lakimieskunnan sisäistä yhteyttä”. (Suomen Lakimiesliiton tiedoituksia 1/1945.)

Lehdellä nähtiin siten jo alkusanoista lähtien olevan tärkeä rooli Lakimiesliiton ja sen jäsenkunnan yhteydenpidossa. Lisäksi uskottiin, että yhteinen lehti kasvattaisi jäsen- ja koko lakimieskunnan yhteistä identiteettiä ja vahvistaisi lakimiesidentiteettiä liiton muun toiminnan osana. Nämä samat tehtävät nähdään edelleen osaksi nykyistä Lakimiesuutiset-lehteä.

Lehden 60-vuotisjuhla-artikkelissa¹⁴ Jyrki Pietilä (2005) kirjoittaa, että järjestölehtenä alkanut julkaisu on 1970-luvulta lähtien kehittynyt arvostetuksi juridiseksi aikakauslehdeksi. Tällä hän tarkoittaa, että sisällön painopiste on vuosien kuluessa siirtynyt ammattijärjestöllisestä ammatilliseen suuntaan. Tämän vuoksi Lakimiesuutisten lajityypin määrittely on horjuvaa. Pietilän mielestä se sisältää erikoisaikakauslehden, ammattilehden, ammattiyhdistyslehden, jäsenlehden ja järjestölehden piirteitä. (Mt., 25–26.) Tämä määrittelyjen kirjo näkyi myös tekemissäni tekijähaastatteluissa, joissa kaikissa lehden lajityyppi määriteltiin eri tavoin.

Lakimiesuutisten viimeisimmän eli vuonna 2005 tehdyn lukijatutkimuksen perusteella lehti on kuitenkin lukijoilleen tärkeä.¹⁵ Tutkimuksen mukaan lehteä luetaan aktiivisesti ja säännöllisesti. Yleistä arvostusta kuvaa sekin, että yli puolet lukijoista säilyttää lehden numeroista joko kaikki tai ainakin osan. Lehdestä haetaan yhteishengen ja ammatti-identiteetin lujittamista sekä ammatillisten taitojen vahvistamista. Myös Lakimiesuutisiin liitetyt mielikuvat olivat lukijatutkimuksessa myönteisiä, ja lehti sai kiitosta luotettavuudesta ja asiantuntevuudesta. Kouluarvosanoin lehti määriteltiin 7,86:n arvoiseksi. Tutkimuksen keskeisenä havaintona pidetään valtaenemmistön vahvaa kiintymistä ja kiinnittymistä painettuun lehteen. (Moniviestintä Oy – Focus Master Oy 2005.)

¹⁴ Lakimiesuutiset 6/2005, 20–27

¹⁵ Lyhyt katsaus kaikista Lakimiesuutisista tehdyistä lukijatutkimuksista liitteessä 1.

3. Kohdennus tuotanto–teksti-rajapinnalle

Median poliittisen taloustieteen edustaja David Hesmondhalgh (2006) katsoo, että useimmissa läntisen maailman maissa joukkoviestintäteollisuus hallitsee edelleen yhteiskunnassa kiertävien symbolien rakentamista. Politekonomistisesta lähtökohdasta yksi nykyaikaisen maailman erikoispiirteistä on se valtava epäsymmetria, joka vallitsee symbolien tuottajien ja näiden yleisöjen välillä: miljoonien ihmisten muodostama yleisö kuluttaa säännöllisesti kulttuurisia esityksiä, joita tekee määrältään suhteellisen pieni joukko ihmisiä. Tätä määrällistä epäsuhtaa käytetään Hesmondhalghin mukaan usein paradoksaalisesti perustelemaan, että mediatuottajien ja -tuotannon tutkiminen ei olisi yhtä tärkeää kuin mediatekstien tai niiden massamittaisten yleisöjen. (Mt., 1.)¹⁶ Hesmondhalgh on päinvastaista mieltä ja korostaa tuotannon tutkimisen tärkeyttä. Samalla hän viittaa epäsuorasti tilanteeseen, josta Stuart Hall puhui joukkoviestinnällisen yleisöposition rakenteellisena alisteisuutena. Hall katsoi, että joukkoviestintäesitysten vastaanottajien valtaa merkityksellistää po. esitykset ei voi rinnastaa tuottajien valtaan tuottaa nuo esitykset. (Angus et al., 1994, 261.)

Jos lähdemme Hallia ja Hesmondhalghia mukaillen liikkeelle siitä, että suhteellisen pieni joukko ihmisiä tuottaa ison osan ympärillämme vellovasta joukkoviestinnästä ja sen välittämistä merkityksistä, on tärkeää tietää näistä ihmisistä enemmän. Asetelma pätee pienimuotoisesti myös Lakimiesuutisiin: lehti postitetaan yli 15 000 lakimiehelle. Yhden lehden tekemiseen osallistuu enimmillään 15 henkilöä, mikä on 0,1 prosenttia lukijoiden määrästä. Viime kädessä siis suhteellisen pieni joukko päättää ja valitsee, mitkä asiat ovat lehden kohdeyleisölle olennaisia ja tulee nostaa esiin. Vähintäänkin kiinnostavaa on, mitä nämä toimijat ajattelevat, ja miten heidän käsityksensä suhteutuvat lehden sisältöön.

Hesmondhalgh (2006) tarkentaa, että mediaorganisaatioiden suhde yleisöihinsä ei ole yhdensuuntainen vaikutussuhde, mutta näillä organisaatioilla on silti kiistaton rooli tietoisuuden, arvojen ja uskomusten muotoutumisessa. Viestimet ovat keinomme tietää maailmasta, ja ne vaikuttavat siihen, kuinka paljon eri asioita ajattelemme ja mitä arvioimme erilaisista syistä ja seurauksista. (Mt., 1–2.) Samaa asiaa lähestyy viestinnän tutkijoiden Maxwell E. McCombsin ja Donald L. Shawn (1972) kehittämä *agenda setting* -teoria, jonka mukaan viestinten suurinta vallankäyttöä on sen määrittely, mitkä asiat nousevat yhteiskunnan julkiseen päiväjärjestykseen. Viestimet eivät tämän lähestymistavan mukaan niinkään määritä sitä, mitä mieltä ihmiset ovat asioista vaan sitä, mistä asioista ihmisillä ylipäänsä on mielipiteitä.

¹⁶ Hesmondhalghin tarkastelu kohdistuu ns. perinteiseen joukkoviestintään eli printtilehtiin sekä televisioon ja radioon. Internetin aikakaudella verkon sosiaalinen media on mahdollistanut eräänlaisen joukkojen viestinnän eli yhä useammalle pääsyn mediatuotannon lähteille, ja raja tuottajien ja yleisön roolien välillä on hämärtnyt tai hämärtnymässä. Keskityn omassa tutkimuksessani kuitenkin Hesmondhalghin tavoin perinteisiin viestimiin, joihin myös Lakimiesuutiset-lehti nähdäkseni kuuluu. Voi myös huomata, että Lakimiesuutisissa verkon mahdollisuuksia ei käytännössä juuri hyödynnetä.

Kuten todettua Hallin sisäänkoodaus–uloskoodaus-mallia on sovellettu mediaesitysten tuotantovaiheen tarkasteluun niukasti. Esimerkiksi mediatutkija Espen Ytreberg (2000) toteaa, televisiotutkimuksen osalta, että tutkimuksissa on kyllä yritetty keskittyä sekä tuotantoon että tekstiin, mutta näiden kahden painopistealueen välinen suhde on jäänyt löyhäksi.¹⁷ Usein tuloksena on ollut tutkimuksia, joissa analysoidaan erikseen sekä tuotantoa että tekstejä, mutta konkreettinen tuotantoprosessi jää suhteuttamatta sen tuloksena syntyviin teksteihin. (Mt., 53–54.)

Yleisötutkija Sonia Livingstone (2003, 5–6) puolestaan katsoo, että vaikka kulttuurisessa mediatutkimuksessa korostetaan tuotannon, tekstin ja vastaanoton välisten suhteiden tarkastelua, analyysit jäävät useimmiten toisistaan erillisiksi. Muussa kuin kulttuuritutkimuksellisessa kontekstissa mediaesitysten tuotantoja on kyllä tarkasteltu. Esimerkiksi Ridell (1998, 13) toteaa, että tv- uutisten tuotantokäytäntöjä ja uutistyössä sovellettavia konventioita on tutkittu kansainvälisesti paljonkin. Lisäksi hän (mt., 82) painottaa, että tv-uutistuotannon tutkimuksen puolelta löytyy pyrkimyksiä nähdä tekstien tuottamisen käytännölliset prosessit yhteydessä uutistekstin piirteisiin.

Töyryn (2005, 59–101) kehittämä konseptikäsitelmä ottaa huomioon myös mediatuotannon yhtenä lukijasuhteen rakentamisen osana. Töyry lainaa Jaakko Virkkusen (2002) mallia, jota on sovellettu erityisesti tavarantuotantoon, mutta myös mediamaailmaan (ks. myös Kariniemi 2010, 87). Mediatuotannossa konseptilla tarkoitetaan toistuvaa ideaa, joka rakentuu lehden tuotannon toiminnallisista osista, kokonaisuuden arkkitehtuurista sekä tavoitteista ja arvoista, joihin lehden julkaiseminen perustuu ja joita konseptin avulla yritetään toteuttaa. Yksinkertaistetusti konsepti on Virkkusen (2002, 14–15) mukaan jonkin tuotteen toistettava perusratkaisu.

Töyry (2005) johtaa tästä ajattelutavasta oman konseptimallinsa, jossa on kolme eri tasoa. Mallin ensimmäiselle tasolle sijoittuvat lehden tuotantoon liittyvät osat (esim. sisällön aiheet, graafinen ilme ja muut materiaaliset muodot). Toiselle tasolle kuuluvat lehden sisällön arkkitehtuuri sekä sen lukijalle tarjoama paikka. Kolmannelle tasolle sijoittuvat ne arvot ja tavoitteet, joihin lehden julkaiseminen perustuu ja joita konseptin avulla pyritään toteuttamaan. Kokonaistavoitteena on tuottaa konsepti, jonka avulla saadaan aikaan mahdollisimman hyvä ja toimiva lukijasuhde. (Mt., 59–101.) Tässäkään mallissa ei silti tutkita tuotannon, tekstin ja vastaanoton kokonaisuutta.

Tässä työssä yhdistän tekstin tuotannon ja sen prosessissa syntyneen tekstin tarkastelun. Lähtökohtani on, että joukkoviestintäesitykset tuotetaan aina tiedostetulle tai tiedostamattomalle yleisölle. Lisäksi tavoitteena on yleensä viestin ja yleisön aivan tietynlainen kohtaaminen.

¹⁷ Poikkeuksen tekee Jostein Gripsrudin (1995) mittava tutkimus Dynastia-saippuasarjasta. Gripsrud tarkastelee niin sarjan tuotantoa, itse sarjaa kuin sen vastaanottoa Norjassa. Suomalaisena esimerkkinä koko Hallin mallin soveltamisesta on Katja Valaskiven (1999) väitöskirja japanilaisesta perhedraamasta.

Tämän lähtökohdan pohjalta tuotanto- eli sisäänkoodausvaihe – so. tekijöiden lukijaoletukset – ilmenevät tavalla tai toisella tuotetussa tekstissä. Näitä oletuksia voidaan nähdäkseni tietyssä määrin jäljittää julkaistusta tekstistä. Toisaalta tekijät eivät välttämättä tiedosta kaikkia sisäänkoodauksen ulottuvuuksia, ja teksteihin voi rakentua merkityksiä ja oletuslukijoita, joita ei tietoisesti tavoitella. Haenkin tutkimuksessani oretta siitä, miten tuotantovaihetta jäsentävät käsitykset lukijoista suhteutuvat lehden teksteihin, ja mitä tämä kertoo lehden tekemisestä. Esittelen myöhemmin tässä luvussa tarkemmin Hallin sisäänkoodaus–uloskoodaus-mallin, josta ponnistaen kohdennan huomioni tuotanto–teksti-rajapinnalle.

Mediatutkija Jason Toynbee (2006) kuvaa modernin viestintäteollisuuden kiihtyvää tarvetta tuntee yleisönsä yhä tarkemmin. Markkinoille tuodaan jatkuvasti uusia teknisiä mittausvälineitä, joiden avulla mediaorganisaatiot pystyvät päivittämään mahdollisimman reaaliaikaisesti tietonsa lukija–kuluttajien tavoista. Mitä paremmin lukijat tunnustetaan ja tunnetaan, sitä suuremmin ja tarkemmin heille pystytään kohdentamaan aineistoa – ja sitä helpompaa heidän myymisensä mainostajille on. Toisaalta mediaorganisaatiot perustelevat lukijan tuntemisen tarvetta halullaan vastata ihmisten odotuksiin ja toiveisiin. (Mt., 92.) Sisäänkoodaus–uloskoodaus-mallin hengessä on kuitenkin syytä muistaa, että lukijat tulkitsevat saamaansa viestiä aina myös omista lähtökohdistaan. Lisäksi vaikka oma tutkimukseni ei kohdistukaan viestien vastaanottoon, on tärkeää pitää mielessä lukijan olemassaolo myös aktuaalisena toimijana.

Lukijoiden tuntemisen tärkeys osana tuotantoprosessia korostuu erityisesti mainostuloilla eläville tiedotusvälineille. Merkittävää lukijoiden tarpeiden ja toiveiden määrittely on myös järjestö- ja ammattilehdessä, jonka tarkoituksena on tarjota lukijakunnan kannalta olennaista ja tarpeellista tietoa sekä saada heidät hyväksymään julkaisijayhteisön ideologia omakseen. Toisaalta ainakin Lakimiesuutisissa mainonta on osa lehden taloutta. Tähän nähden onkin mielenkiintoista, että Lakimiesuutisissa lukijat eivät tunnu olevan kovin olennainen osa tuotantoprosessia – eivät ainakaan jos päätellään jotain siitä, että tuorein lukijatutkimus on peräisin kymmenen vuoden takaa, eikä lehdelle myöskään ole määritelty mallilukijoita.

Toynbee (2006, 96) toteaa että tavallisimmin yleisötutkimusta perustellaan mediaorganisaatioiden tarpeella tietää, mistä heidän yleisönsä pitää, jotta tarjonta voisi kohdata yleisön tarpeet mahdollisimman hyvin. Toynbee katsoo, että kukaan ei tietenkään halua julkaista aineistoa, joka jo ennakolta ei kiinnosta ketään. Tällöin puhutaan resurssien hukkaamisesta – esiin toisin sanoen nousee heti taloudellinen argumentti. Lukijoiden (yleisön) tunteminen pienentää siis epäonnistumisen riskiä mediateollisuudessa. (Mt., 96.) Tiivistäen puhe on pyrkimyksistä lisätä tuotantopään mahdollisuuksia sekä vaikuttaa vastaanottajiin haluamallaan tavalla että hyötyä optimaalisesti kaikista tekemisessä käytetyistä resursseista. Ammattiyhdistyslehden näkökulmasta tämän liiketaloudellisen logiikan soveltamisen voi ajatella muun muassa helpottavan oman ideologian välittämistä.

3.1. Lukijan rooli mediatuotannossa

Tarkastelen yhtenä osana empiiristä tutkimustani sitä, minkälaisen merkityksen ja roolin Lakimiesuutisten tekijät antavat lukijalle lehden tekemisen prosessissa – toisin sanoen onko lukija yksi lehden tekemisen motiiveista – ja minkälainen yleisösuhte haastattelujen perusteella muodostuu. Siksi mielestäni on olennaista tarkastella myös, miten lukijan roolia on aiemmin tutkittu ja miten tekijät ovat näiden aiempien tutkimusten perustella mieltäneet lukijan osaksi toimitustyötä.

Tutkija Heikki Heikkilän ja kumppanien (2012) mukaan yleisö oli arjen toimitustyössä pitkään eräänlainen hyljeksitty olio, ja kuilu toimittajien ja aktuaalisten lukija–vastaanottajien välillä oli suuri (mt., 31). 1970-luvulla toimittajien ei tarvinnut juurikaan kysyä ihmisten mielipidettä tai ylipäätään miettiä suhdettaan tuottamiensa esitysten yleisöön. Heikkilä ja kumppanit (mt., 32) katsovat tämän ilmentävän journalismin luonnetta joukkoviestintänä, jossa harvat viestivät monille eivätkä tuottajat ja vastaanottajat voineet vaihtaa paikkaa. Toimitusten arkisia päätöksiä pidettiin riippumattomina paitsi omistajista ja valtaapitävistä myös journalismin yleisöistä. Heikkilä ja kumppanit (mt., 34) havainnollistavat toimitusten suhdetta vastaanottajiin toteamuksella, jonka mukaan ”yleisölle ei pidä tarjota, mitä se haluaa vaan mitä se tarvitsee”. Toimittajat nostivat näin itsensä itseriittoiseen asemaan toteuttamaan julkisuuden tuottamisen ja kansan sivistämisen tehtävää.

Internetin ja muiden sähköisten viestintäkanavien yleistymisen on tuottanut uudenlaisen tilanteen, jossa vastaanottajien – lukijoiden, katsojien tai kuuntelijoiden – ominaisuuksien ja kiinnostuksen kohteiden ja mielipiteiden ennakoivasta miettimisestä on tullut ainakin näennäisesti osa toimitusten arkea. Aiemmin yleisöä tutkittiin lähinnä mediatalojen levikki- ja markkinointiosastoilla, mutta näiden kaupallisten tutkimusten vaikutukset toimitustyöhön jäivät vähäisiksi. Toimituksissa yleisö pelkistettiin lähinnä *Pihtiputaan mummoiksi*, joille uutiset piti suunnata mahdollisimman selkokielisesti. Heikkilän ja kumppanien (2012, 42) mukaan viimeistään 2000-luvulla ja osin *mallilukijan* käsitteen avulla yleisön mallintamisen periaate on tullut konkreettisesti varsinkin aikakauslehtimaailmaan (vrt. Helle & Töyry 2008). Mallilukijalla tarkoitetaan toimitusten sisäisten keskustelujen, tietoisien suunnittelun ja varsin mittavien yleisötutkimusten kautta luotuja käsityksiä tavoiteltavista lukijoista. Näille mallilukijoille määritellään konkreettisia ominaisuuksia (nimi, ikä, työnkuva, kiinnostuksen kohteet jne.), joiden avulla määritellään mediajulkaisun aiheita ja näkökulmia sekä hiotaan yksittäisten tekstien yksityiskohtia.

Heikkilän ja kumppanien (2012, 43) mukaan uudenlaisten mallilukijoiden luominen liittyy kiinteästi analyysiin vallitsevista markkinaolosuhteista, joissa joukkoviestinnän suuren yleisön on nähty pirstaloituneen. Yleisösuhteen luomisen ja ylläpitämisen nykyolosuhteissa on katsottu

edellyttävän erilaisten yleisösegmenttien tunnistamista ja oman toiminnan painopisteen valintaa. Tämä johtaa kohti tietoisista erottautumista kilpailevista välineistä ja niiden yleisöstrategioista.

Ammattilehtien yleisösuhde perustuu usein jäsenyyteen ammattiliitossa – rajatussa yhteisössä – jolloin yleisösuhdeella on jäsenulottuvuuteen perustuva lähtökohta. Kuitenkin myös ammattilehdet joutuvat tämän päivän mediatulvassa taistelemaan ihmisten kiinnostuksesta ja ajasta, eivätkä ne voi enää tuudittautua lukijasuhteensa ylläpidossa jäsensiteen varaan. Myös ammattilehdissä lukija on otettava yhä tärkeämmäksi osaksi tekoprosessia, jotta lehti todella tavoittaisi lukijansa ja saisi nämä lukemaan haluttuja sisältöjä.

Mediatutkija Ingun Hagen (1999, 131) pohtii, missä määrin yleisöpalautte ja käsitys yleisöstä on sisällytetty osaksi journalistista tuotantoprosessia. Hän viittaa Edward J. Epsteinin 1970-luvulla tekemään tutkimukseen yhdysvaltalaisen kansallisten televisiokanavien uutishuoneissa (Epstein 1973, sit. Hagen 1999). Tulokset osoittivat, että tekijöiden tavoitteena oli pikemminkin pitää ihmiset kanavalla kuin pitää heidät tietoisina tärkeistä tapahtumista. Hieman myöhemmässä tutkimuksessa Herbert J. Gans (1979) havaitsi, että uutiset olivat useimmiten tulosta toimittajien arvioista ja päätelmistä. Toisin sanoen toimittajien juttujen tekemistä ohjasi oma näkemys siitä, mikä on yleisölle sopivaa. Gans yllättyi siitä, miten vähän toimittajat tiesivät todellisista vastaanottajista ja kuinka paljon he hyljeksivät yleisöpalautetta. Jutut oli pikemminkin suunnattu omille esimiehille tai jopa itselle. (Mt., 230.)

Useat tutkimukset ovat Hagenin (1999) mukaan osoittaneet, että toimittajien ja muiden media-alan ammattilaisten tiedot aktuaalisesta yleisöstä ovat puutteellisia. Samaan aikaan toimittajien ja tuottajien yleisöä koskevat käsitykset ovat ratkaisevia tuotetuille merkityksille ja sisällöille. (Mt., 133–137.) On kuitenkin huomattava, että Hagenin esiin nostamat tutkimukset on tehty 1970-luvulla, jolloin pääsy julkisuuteen median kautta oli vain harvojen käsissä.¹⁸ Sittenkin myös mediatalat ovat joutuneet kilpailemaan ihmisten ajasta ja huomiosta, jolloin kiinnostus yleisön tuntemiseen on puhtaasti taloudellisista syistä kasvanut. Samaan aikaan päätään on nostanut myös ihmisten sitouttaminen journalistiseenkin mediatuotantoon ”demokraattisen osallistumisen” nimissä.

Merkillepantavaa on, että tuoreen *Mistä on suomalainen toimittaja tehty?* -tutkimuksen (Pöyhtäri et al. 2014) perusteella nykytoimittajat kokevat yleisön vaikuttavan ainakin jonkin verran omaan työhönsä. Raportin mukaan ”kiistatta yleisön merkitys on kuitenkin kasvanut nykyjournalismissa, joka on suuntautunut entistä selvemmin yleisön tarpeiden arvailuun ja toiveiden täyttämiseen” (mt., 27).

¹⁸ Vrt. Hesmondhalghin näkemys, jossa puhutaan mediajulkisuuteen pääsyn (mahdollisuus saada näkyvyyttä viestimissä) sijaan pääsystä mediatuotannon hallintaan ja omistukseen. On myös huomattava, että sosiaalinen media ei ole murtautunut Hesmondhalghin käsityksen mukaista ’pääsyn logiikkaa’, vaikka se onkin räjäyttänyt mediajulkisuuteen pääsyn portit.

Ari Heinonen (2008) kuvaa journalismin yleisösuhdetta nykyisellään sekä periaatteelliseksi että käytännölliseksi. Suhteen periaatteellisiin hyveisiin kuuluu yleisön arvostaminen. Journalismin syntymistä, olemassaoloa ja käytäntöjä perustellaan yleisölähtöisesti, ja julkilausuttuna perusmotiivina on yleisön hyvä. (Mt., 20.) Maasö ja kumppanit (2007) puolestaan havaitsivat, että Norjassa media-alan toimijat näkevät ihmisten yleisöosallistumisella kolme keskeistä tehtävää: sen avulla voidaan parantaa yleisöuskollisuutta, luoda uusia ansaintamahdollisuuksia ja synnyttää uusia innovaatioita. Osallistumisen uskotaan myös vahvistavan tuotenimeä. (Mt., 129–135.) Heinonen (2008) toteaa, että sanomalehdistössä lukijoiden osallistamisella pyritään vastaamaan laskevien levikkien haasteeseen. Tällöin myös perinteiset yleisösuhdemallit ovat joutuneet kriittisen tarkastelun kohteeksi. Heinonen kuvaa aikaisempaa yleisösuhdekäsitystä uskottu mies -malliksi, jossa journalismin ammattilaiset päättävät, mitä kansalaisten tulisi tietää voidakseen toimia ja osallistua yhteiskunnallisiin asioihin ”informoituina kansalaisina”. (Mt., 17.) Tätä mallia voidaan soveltaa myös ammattilehtiin ja tarkastella, miten paljon lehden tekijät – erityisesti liiton työntekijät – kokevat olevansa asiantuntijoina uskotun miehen roolissa, vai ovatko he luopuneet tästä asemasta. Uskottu mies -mallin vastapariksi Heinonen esittelee markkina-mallin, jonka yleisö koostuu kansalaisten sijaan kuluttajista. Tässäkin mallissa yleisön rooli on silti yhä vastaanottajan rooli. (Mt., 17–18.)

Katja Valaskivi (1999) tarkasteli väitöskirjassaan suositun japanilaisen televisiosarjan tekijöiden, itse sarjan ja yleisön suhdetta. Valaskivi havaitsi, että arkisessa käytännön työssä tekijöiden suhde yleisöön toimii lähinnä kuvitteellisella tasolla. Tuotannossa elää tietynlainen näkemys yleisön olemuksesta, mutta yhteydet aktuaalisiin katsojiin ovat vähäisiä. (Mt., 124–125.) Kuitenkin tuotannon ja vastaanoton yhteys tuntuu Valaskiven haastattelujen perusteella olevan tekijöille tärkeä itsestänselvyys, ja kaikki ymmärtävät, että ohjelmaa tehdään katsojille. Silti ilmassa leijuu tietynlaista ihmetystä siitä, kenestä tai mistä yleisössä on kyse. (Mt., 122.) Valaskiven kuvaus japanilaisen televisiosarjan katsojaoletuksista vastaa pitkälti omia ennakkonäkemyksiäni Lakimiesuutisten lukijaoletuksista. Lakimiesuutistenkin tekijöille on ikään kuin selvää, että lehteä tehdään luettavaksi, mutta todellinen lukija on kasvoton.

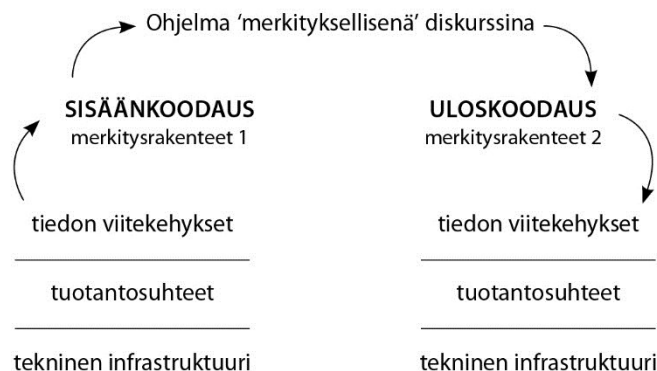
Helle (2010) toteaa muutoslaboratoriotoimintaan perustuvassa *Toimitustyö muutoksessa* -väitöskirjassaan, että median digitalisoituminen ja kilpailu lukijoista ovat johtaneet yhä tarkemmin rajattujen kohdeyleisöjen tavoittelemiseen. Lukijoiden tarpeiden, elämäntyylien ja mediankäyttötapojen tunnistaminen näyttäytyy entistä tärkeämpänä, eikä toimitustyön perusteeksi enää riitä se kansanvalistustehtävä, jota journalistit aiemmin ajattelivat toteuttavansa. (Mt., 121.) Hyljeksitystä lukijasta on siis Helteen mukaan ajan mittaan tullut yksi tärkeimmistä journalistisen työn tekemisen kriteereistä.

Töyry (2009) yhdistää lukijalähtöisen journalismin erityisesti aikakauslehtiin. Hän (mt., 29) viittaa siihen, että aikakauslehtien toimituksissa pyritään vastaamaan nimenomaan oman lehden lukijoiden odotuksiin, tarpeisiin, toiveisiin, pelkoihin ja innostukseen. Töyryn (mt.,133) mukaan useimmat aikakauslehdet karttavat uutisjournalismille tyypillistä etäännyttämistä ja suosivat sen sijaan journalistista läheisyyttä, koska ”lukijoiden on havaittu sitoutuvan vahvasti mediaan, jonka he kokevat rakentavan identiteettiään ja sosiaalisuuttaan”.

3.2. Stuart Hallin sisäänkoodaus–uloskoodaus-malli

Brittiläis-jamaikalainen kulttuuritutkija Stuart Hall hahmotteli *Sisäänkoodaus–uloskoodaus-*artikkelissaan (1992 [1980]) television ajankohtaisohjelmia esimerkkinä käyttäen viestintämallin, joka siihenastisista yksisuuntaisista lähettäjä/sanoma/vastaanottaja-malleista poiketen jäseni joukkoviestintäprosessin moniulotteiseksi rakenteeksi (Kuvio 3). Tämä rakenne syntyy toisiinsa liittyvien mutta erillisten osien – tuotannon, kierron, jakelun/kulutuksen ja uusintamisen – nivelyssä yhteen ja pysyessä koossa juuri tämän yhteen nivelymisen ansiosta. Samaan aikaan käytännöt, joiden nivelyminen yhteen pitää rakennetta koossa, säilyttävät silti oman erityisyytensä, omat erityiset olemassaolon muotonsa ja ehtonsa. (Mt., 133.; ks. myös Ridell 1998, 38.)

*Hallin ns. sisäänkoodaus/uloskoodaus -malli
joukkoviestintäprosessista (esimerkkinä televisio)*

Kuvio 3.

Hallin jäsenyyksessä joukkoviestinnän kiertoprosessin kaikissa vaiheissa on kyse merkityksistä. Tuotannossa valmistetaan tiettyjä koodeja käyttäen merkityksillä ladattuja esityksiä kiertoan. Tuotetut esitykset ovat itsessään merkityksellisiä, ja lopulta myös esitysten vastaanotossa on kyse merkitysten tuottamisesta. Tuotanto, teksti ja vastaanotto kytkeytyvät kaikki toisiinsa olematta silti identtisiä, ja teksteille saatetaan antaa tuotanto- ja vastaanottovaiheessa myös

toisistaan poikkeavia merkityksiä. Vaikka mediatuotanto ei pysty määräämään uloskoodausta, sisäänkoodauksessa määritellään silti tiettyjä rajoja, joiden sisällä merkityksenanto vastaanotossa tapahtuu.

Vaikka Hall hahmotteli sisäänkoodaus–uloskoodaus-mallin televisiotutkimusta silmällä pitäen, se soveltuu myös muilla välineillä tuotetun joukkoviestinnän tutkimiseen. Malli onkin saavuttanut kulttuurisen joukkoviestintätutkimuksen kentällä ohittamattoman aseman sitä kohdanneesta kritiikistä huolimatta. Itse asiassa David Morley – Hallin mallin varhaisin ja huomattavin empiirinen soveltaja – kritisoi jo *Nationwide Audience* -tutkimuksensa (Morley 1980) päätteeksi mallin karkeutta. Hän on tästä huolimatta kuitenkin viime kädessä aina puolustanut mallia (Morley 1992; ks. myös Ridell 1998, 40–45).¹⁹

Huomionarvoista tässä yhteydessä on, että sisäänkoodaus–uloskoodaus-mallia on tähän mennessä hyödynnetty erityisesti vastaanottotutkimuksessa. Ridell (1998, 38) toteaa, että Hall raivasi mallillaan tietä erityisesti vastaanoton tarkastelulle mutkikkaana merkityskäytäntönä ja samalla joukkoviestinnän erittelylle vastaanottajien suunnasta. Vastaavasti Ann Gray (1999, 26) korostaa, että sisäänkoodaus–uloskoodaus-malli oli ensimmäisiä yrityksiä nähdä yleisö passiivisen vastaanottajan sijasta aktiivisena, merkityksiä tuottavana osapuolena.

Hall määrittelee mallissaan kolme ”hypoteettista” asemaa, joista vastaanottaja voi rakentaa joukkoviestintäesitykseen sisältyviä merkityksiä. Ensimmäistä asemaa hän kuvaa hallitsevaksi eli hegemoniseksi uloskoodausasemaksi. ”Siihen asetuttaessa viestin vastaanottaja koodaa sanoman ulos sitä viitekoodia käyttäen, jonka avulla se on sisäänkoodattu, hänen voidaan sanoa toimivan hallitsevan koodin sisällä.” (Hall 1992, 145.) Viesti tulkitaan siis sille tekstissä ensisijaisesti annetun merkityksen mukaan, ja se vastaa niitä merkityksiä, joita siihen on tuotantovaiheessa sisäänkoodattu. Kun aktuaalinen vastaanotto on hegemonista, tuottajan voi ajatella onnistuneen viestinnässään.

Toista uloskoodausasemaa Hall nimittää neuvottelevaksi koodiksi tai asemaksi. Neuvotteleva uloskoodaus on sekoitus sopeutuvia ja vastustavia aineksia. Siinä hegemoniset määrittelyt vastaavat laajoista merkityksenannoista, kun taas rajoitetummalla, paikallisemmalla tasolla neuvotteleva koodi laatii itse omat perussääntönsä. Vaikka hallitsevat määrittelyt saavat nytkin etuoikeutetun aseman, koodiin sisältyy oikeus neuvotella asioista. (Hall, 1992, 147.) Neuvottelevassa asemassa tehty luenta tunnistaa ja osin hyväksyykin ensisijaisiksi sisäänkoodatut merkitykset, mutta se saattaa löytää myös niistä poikkeavia merkityksiä. Tällainen luenta ei nielaise ensisijaisia merkityksiä sellaisinaan, annettuna totuutena.

¹⁹ Tuorempi kriittinen arvio on esim. Gurevitch & Scannell (2003).

Kolmatta vastaanottoasemaa Hall kutsuu vastustavaksi. Siihen asetuttaessa uloskoodatut merkitykset luetaan kokonaan hegemonisen aseman vastaisessa sävyssä, ja teksti saa täysin eri merkityksiä kuin hegemonisessa luennassa. Tässä asemassa vastaanottaja kyllä tunnistaa ensisijaiseksi tarkoitetut merkitykset, mutta koodaa viestin silti päinvastaisella tavalla. Kyseessä on Hallin mukaan tilanne, jossa merkityksenannon politisointi kytkeytyy julkilausutusti mukaan joukkoviestintäprosessiin. (Hall 1992, 147–148.)

Tässä tutkimuksessa hyödynnän Hallin mallia joukkoviestintäprosessin tuotantovaiheen ja tuotetun tekstin rajapinnalla. Lähtökohtani on ymmärtää tuotantovaiheen diskurssit, kontekstit ja yhteiset arvot kiinteäksi osaksi sisäänkoodausta. Katson, että Lakimiesuutisten tekijöiden oletukset lehden lukijoista välittyvät tavalla tai toisella myös julkaistuun tekstiin. Tämä tekee tekijöiden lukijaoletusten suhteuttamisen teksteihin mielekkääksi ja tärkeäksi.

Ytreberg (2000) toteaa, että mediatekstien tuotannossa mukana olevilla tulee olla jo ennen tuotantoprosessin alkua tietynlainen yhteinen näkemys tuotettavan tekstityylin tavoitteista. Tuotanto toisin sanoen edellyttää tiettyä määrää aikaisempia tulkintoja, jotka puolestaan ovat olleet neuvottelujen kompromissien kohteena sosiaalisissa ja ammatillisissa yhteyksissä. Ytreberg yhtyy Allan Bellin (1991) näkemykseen, jonka mukaan sekä tuottajat että vastaanottajat ovat viestintäprosessissa toimijoita (Bell 1991, 99, ks. myös Ytreberg 2000). Ytrebergin (2000, 56) mukaan teksti voi olla olemassa vain tuotantoprosessin kautta, ja tuotanto voi toteutua vain aikaisempien tekstikokemusten perusteella. Tässä genren käsite tarjoaisi yhden ilmeisen teoreettisen näkökulman aiheeseeni. Se vaatisi kuitenkin täysin oman tutkimuksensa (ks. esim. Ridell 1994).

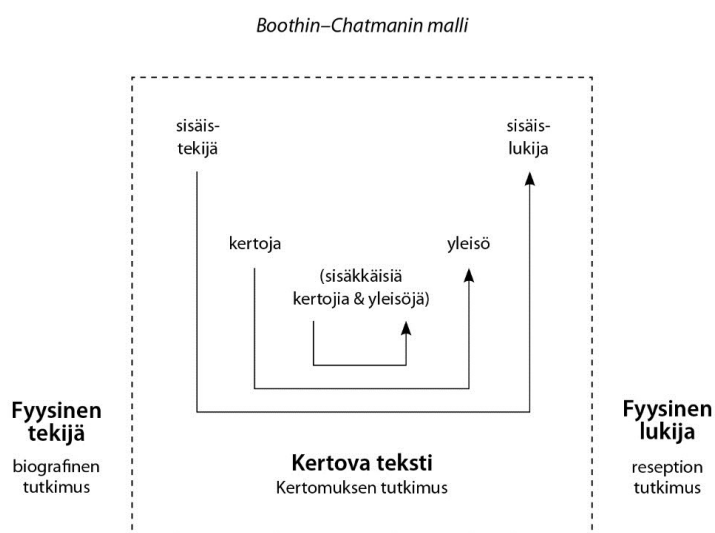
Kuvatuista lähtökohdista tekstin tuotannon ja sen vastaanoton välillä on kiinteä suhde. Oletuksena on, että jokainen merkityksellistämisvaihe – sisäänkoodaus, teksti tai uloskoodaus – käsittää jossain määrin jaettuja etukäteisoletuksia ja odotuksia itse tekstistä. Ytreberg (2000) toteaa, että tuotantoelementti on riippuvainen tietyssä määrin tulkintaelementistä. Tulkintamme asiasta ja sen merkityksestä vaikuttaa siihen, minkälaisen tyyliin valitsemme tekstiin tai minkälaisesta näkökulmasta sitä tarkastellaan, kenelle se on suunnattu. (Mt., 57.) Tältä kannalta tutkimukseni ottaa huomioon ajatuksen siitä, että aiemmat kokemukset tehtävästä lehdestä ja sen yleisöstä ja sitä kautta syntyneet oletukset vaikuttavat tärkeällä tavalla lehden tekoprosessiin ja merkityksenantoon. Kuten jo johdantoluvussa totesin, erityisesti yleisön osuus jää Lakimiesuutisten tekoprosessissa oman kokemukseni mukaan hiljaisen tiedon varaan, kun lehdissä muutoin usein vedotaan esimerkiksi pitkään käytössä olleisiin tekemisen tapoihin tai lehden perinteisiin.

3.3. Sisäislukijasta oletuslukijaksi

Lukija on tutkimukseni keskiössä aivan erityisellä tavalla ymmärrettyinä. Tarkastelen lukijaa ensinnäkin *oletusten* tasolla. Kohdistan huomioni siihen, miten lehden tekijät suhtautuvat lukijoihin, minkälaisiksi he nämä olettavat sekä miten tämä oletus suuntaa heidän ajatuksiaan ja koko lehden tekemistä tuotantoprosessin aikana. Puhun näistä tekijöiden käsityksistä *lukijaoletuksina*.

Toiseksi kohdistan huomioni lukijaan *teksteissä rakentuvana* ilmiönä. Tekstuaalisesti rakentuvan lukijan erittelemiseksi hyödyllinen on kirjallisuustieteellisestä narratologiasta tuttu, Pekka Tammen rakentama ns. Boothin–Chatmanin malli. Valotan tätä mallia seuraavassa tutkimukseni kannalta tarkoituksenmukaisilta osin perustellen samalla, miksi olen päätenyt käyttämään *oletuslukija*-termiä narratologisen sisäislukijan asemesta.

Narratologia on kiteytetysti fiktiivisten kertomusten ja kerronnan rakenteiden teoriaa ja tutkimusta. 1980-luvun lopulta lähtien sitä on käytetty suomalaisessa tutkimuksessa yhä useammin myös journalististen tekstien tarkastelussa. Narratologiaalähtöisen journalismin tutkimuksen tienraivaajana pidetään Veikko Pietilää (1995), joka sovelsi kirjallisuustieteilijä Tammen (1992/1983, 23) hahmottelemaa ns. Boothin–Chatmanin mallia uutisen rakenteen purkamiseen (Kuvio 4; Tammi 1992, 9). Boothin–Chatmanin malli kuvaa kertomusta rakenteena, kirjallisten keinojen joukkona, jota määrättyjen sääntöjen puitteissa soveltamalla tuotetaan kertova teksti (Tammi 1992, 9). Tammen muotoilemana malli sisältää kertovalle viestinnälle olennaiset tekijät, henkilöt, kertojan ja tekstin, minkä lisäksi malli erottaa tekstin todellisen tekijän ja lukijan tekstiin itseensä rakentuvasta sisäistekijästä ja -lukijasta (mt., 10).

Kuvio 4.

Narratologiassa sisäistekijä viittaa siihen kuvaan, joka tekstin sisäisten viitteiden perusteella syntyy sen aktuaalisesta tekijästä. Sisäislukija puolestaan viittaa siihen, minkälaisen lukijan teksti itselleen olettaa. Kirjallisuudentutkija Wolfgang Iser (1974, 38) kuvaa sisäislukijaa tekstin sisään rakentuneena konstruktiona. Kyse on vastaanottajan läsnäolon ennakoimisesta tasolla, jota ei julkilausutusti määritellä.

Narratologinen kirjallisuudentutkimus on tulkinnut tekstejä itsenäisinä kokonaisuuksina ja sulkenut tutkimuksen ulkopuolelle kysymykset siitä, miten tekstit mahdollisesti liittyvät niiden fyysisen tekijän ja lukijan elämään ja ajatuksiin. Tammen (1992, 24) mukaan tekijää ja lukijakuntaa voidaan kyllä tutkia, mutta tätä tutkimusta ei pidä sotkea kertomuksen analyysiin vaan ne tulee pitää erossa toisistaan. Hän itse määrittelee sisäislukijan toteamalla, että sisäislukijalla tarkoitetaan tekstistä luettavissa ja analysoitavissa olevaa oletusta siitä, kenelle teksti on tarkoitettu. Sisäislukija abstrahoidaan tekstistä – hän on lukija, jonka oletettu kielitaito, sivistystaso ja maailmankuva on ennalta otettu huomioon teoksen konstruktiossa. (Mt., 24.) Kuten kuviossa 4 voi huomata, Boothin–Chatmanin malli erottaa myös sisäkkäisiä kertojia ja näiden yleisöjä. Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan paneudu kerronnan sisäkkäisiin tasoihin, vaan keskityn ns. ylimmän tason sisäislukijaan.

Ridell (1994) muistuttaa, että narratologiassa myös kommunikaation käsitteellä on keskeinen mutta samalla refleктоimaton asema. Kertovan tekstin rakenne määrittellen kommunikaatiotilanteeksi, jonka osanottajia ovat sisäistekijä, sisäislukija, kertoja(t), ja yleisöt. Tämän hierarkkiseksi ymmärretyn rakenteen jokaisella tasolla tapahtuu yksisuuntaista viestintää. Aktuaalisen tekijän ja lukijan välisen kommunikaation samaten kuin niihin liittyvät kontekstuaaliset seikat narratologia rajaa oman tarkastelunsa ulkopuolelle. (Mt., 33–34.)

Irtaudun omassa tarkastelussani narratologisesta mallista jo sikäli, että otan tutkimusasetelmassani huomioon sekä aktuaaliset tekijät ja lukijat että kontekstiseikat. Tutkimukseni kannalta on tärkeää suhteuttaa teksteistä tutkijaluennan kautta rakentamani 'sisäislukijat' aktuaalisten tekijöiden haastatteluissa muodostamiin oletuksiin lukijoista. Lisäksi otan varteen tekijöitä ympäröivät ulkopuoliset seikat, ennen muuta lehden ulkoistamisen. Tässä on samalla yksi keskeinen syy sille, että puhun sisäislukijan ja -tekijän sijasta oletuslukijasta.

Tunnistan teksteissä rakentuvia oletuslukijoita käyttämällä apunani retoriikan analyysin – tarkemmin ottaen perelmanilaisen uuden retoriikan – keinoja. Se sopii mielestäni hyvin yhteen Boothin–Chatmanin-mallin kanssa jo siksi, että niin Booth kuin Chatman edustavat retorisesti suuntautunutta narratologiaa. Tosin tämä retorinen ulottuvuus on sangen tehokkaasti häivytetty Tammen rakentamassa mallissa. Wayne C. Booth (1983, 98–99) korostaa fiktiivisen – ja itse asiassa kaiken – kirjoitetun – kommunikaation retorista luonnetta. Ridell (1994, 36) luonnehtii

Boothin käsitystä toteamalla, että tietyt tekniset keinot valitessaan tekijä tuottaa lukijaa tietyllä tavalla puhuttelevan tekstin; hän on tavallaan tuomittu vaikuttamaan lukijaan. Lukija puolestaan kohtaa tekstin aina retorisenä, tavalla tai toisella puhuttelevaan pyrkivänä rakenteena (Booth 1983, 149).

Lisäksi Booth nostaa eri yhteyksissä esiin lukijan osuuden sanataiteellisessa viestintäprosessissa. Hänestä tekijän katse on aina puolittain suuntautunut lukijaan, silloinkin kun hän pyrkii hiomaan ”romaanista itsestään” täydellisen. (Ks. Ridell 1994, 36.) Boothille teksti toisin sanoen kommunikoi aina myös ulospäin, se ei ole viestintää vain kuvainnollisessa mielessä (mt., 38). Seymour Chatman (1990) puolestaan on julkilausutusti puolustanut kontekstualistista narratologiaa.

Oman tarkasteluni lähtökohtana on juuri ”tekijän katseen suuntautuminen lukijaan” ja tämän huomioiminen oletuslukijan määrittelyssä.

3.4. Perelmanilainen retoriikka tuotanto–teksti-rajapinnalla

Yleisesti ottaen retoriikan tutkimuksessa lähestytään kielellistä ilmaisua konstruktiona, josta on mahdollista eritellä argumentointia tai poetiikkaa. Poetiikan osalta tarkastellaan tekstissä tai puheessa käytettyjä kielikuvia, käsitteitä ja erotteluja tai rinnastuksia. Argumentoinnin tutkimisessa mielenkiinto kohdistuu niihin strategioihin, joilla lukija tai kuulija halutaan kussakin tilanteessa vakuuttaa. Tällöin analysoidaan esimerkiksi, millaisia argumentteja mielipiteiden tai asenteiden perustelemiseen käytetään ja millaisiin konteksteihin nämä argumentit sidotaan. Tiivistäen huomio retoriikassa kohdistuu lausumien muotoiluun ja yleisösuhteen tarkasteluun. (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka, KvaliMoTV.)

Puolalaisyntyistä Chaïm Perelmania pidetään niin sanotun uuden retoriikan perustajana. Suomennetussa teoksessaan *Retoriikan valtakunta* Perelman (1996) toteaa, että retorinen argumentaatio tapahtuu luonnollisella kielellä, josta tulkinnallisuutta ei voida sulkea pois. Koska argumentaatio pyritään hankkimaan tai vahvistamaan yleisön hyväksyntä esitetylle väitteelle, se sisältää aina oletuksen yleisön ja puhujan välisestä kohtaamisesta. (Mt., 16.) Uutta retoriikkaa esittelevien Kari Palosen ja Hilikka Summan (1996) mukaan siinä voidaan erottaa puheiden ja esitysten retoriikka, argumentoinnin retoriikka sekä trooppien tai kielikuvien retoriikka. Ensimmäisessä tarkastellaan puheita, tekstejä, kuvia tai muuta vastaavaa kokonaisuutena ja arvioidaan niiden taidokkuutta tai vakuuttavuutta suhteessa yleisöön. Argumentoinnissa puolestaan suunnataan huomio esityksen niihin puoliin, joilla pyritään muuttamaan tai vahvistamaan yleisön käsityksiä asioista. Trooppiretoriikassa on kyse taidon ilmaisusta tai argumentoinnin välineestä, mutta se tarjoaa avaimia tunnistaa myös jonkin tekstin, kirjoittajan tai aikakauden kielen tyypillisiä tai yksilöllisiä ajatusmuotoja tai tyyliä. (Mt.,

10.) Oman työni kannalta oleellisin on argumentoinnin taso, mutta otan varteen myös retoriikan kaksi muuta ulottuvuutta.

Perelman erottaa toisistaan demonstratiivisen päättelyn ja luonnollisen argumentaation. Kun demonstratiivisessa päättelyssä päädytään sääntöjä noudattamalla aina oikeaan lopputulokseen, argumentaatiossa liikutaan pikemminkin todennäköisyyksien maailmassa. (Perelman 1996, 66.) Argumentaatio ei Perelmanin mukaan voi koskaan tuottaa selviöitä, ja itsestäänselvyksiä on turha yrittää kumota perusteluilla. Argumentaation vuoro on vasta, kun itsestäänselvykset on kumottu ja jonkin väitteen uskottavuutta pyritään lisäämään tai vähentämään. Perelman lainaa Aristotelesta, jonka mukaan erityisesti etiikan ja politiikan tapaisissa käytännöllisissä tieteissä, joissa valinnat ja kiistat ovat väistämättömiä, on pakko turvautua argumentaatioon. (Mt., 13.) Nyky-yhteiskunnassa argumentoinnin tarve koskee mitä suurimmassa määrin myös ammattiyhdistysliikettä, jonka toiminnassa valinnat ja kiistat työntekijä–työnantaja-akselilla ovat arkipäivää.

Summa (1996) muistuttaa, että argumentointi eroaa loogisesta päättelystä juuri yleisölähtöisyydessään. Argumentoinnin tavoitteena on joko määritellyn tai määrittelemättömän yleisön hyväksynnän saavuttaminen. Argumentointi perustuu oletukseen siitä, että on olemassa joitakin yhteisymmärryksen edellytyksiä. (Mt., 66.) Perelman (1996) katsoo niin ikään, että argumentaatio ei koskaan tapahdu tyhjiössä, koska siinä ei pyritä johtamaan seuraamuksia premisseistä, vaan hankkimaan tai vahvistamaan yleisön hyväksyntää tai kannatusta esitetyille väitteille. Hän (mt., 16) toteaa, että "itse asiassa siinä oletetaan aina ennalta tietty puhujan ja yleisön välinen 'henkinen kohtaaminen': ellei puhetta kuunnella ja kirjaa lueta, ne jäävät vaille vaikutusta".

Perelmanin (1996, 17) mukaan uskonnolliset rituaalit, opetussuunnitelmat, parlamentaarinen perinne ja oikeuskäytäntö määräävät ainakin tiettyyn mittaan myös sen, mitä puheen ja viestinnän on määrä koskea, ja näiden sääntöjen rikkomista voidaan pitää laittomana, sopimattomana, loukkaavana, naurettavana ja häpeällisenä. Lakimiesuutisissa toimitaan yhden tällaisen konvention – oikeuskäytännön – rajapinnalla. Perelmanilaisittain onkin mahdollista olettaa, että Lakimiesuutisissa puhe käsittelee useimmiten lain käyttöön, säätämiseen, lakimiesten ammatilliseen toimintaan ja sen ehtoihin liittyviä kysymyksiä.

Perelman (1996) toteaa, että varsinkin filosofisessa keskustelussa vedotaan terveeseen järkeen tai yleiseen mielipiteeseen, intuitioon tai itsestäänselvyksiin. Dialektiikka eli kiistelyn ja vastakkain asettelu tekniikka on keskeistä juuri filosofiselle argumentaatiolle. Tämä pätee tietyltä osin myös lakimiehiin erityisesti oikeusfilosofian alalla, mutta myös esimerkiksi ammatillisten ehtojen ollessa kyseessä. (Mt., 32.) Toistuva vastakkainasettelu löytyy työntekijöiden ja työnantajan väliltä.

Perelman erottaa retoristen keinojen käytössä kaksi erilaista kohdetta: universaaliyleisön ja erityisyleisön. Koska puhuja pystyy määrittelemään mielessään erityisyleisön koostumuksen, kohderyhmään vedotaan suostutellen. Universaaliyleisö taas on eräänlaisen yleispätevyyteen tähtäävän argumentoinnin kulttuurinen arvoperusta. (Perelman 1996, 21 ja 25, ks. myös Summa 1996, 68.) Tähän universaaliyleisöön vedottaessa paras keino on vakuuttaminen (Perelman 1996, 25).

Riikka Kuusisto (1996) muistuttaa, että ”argumentointiin ryhtyminen osoittaa, että yleisön suostumuksen saaminen on retorille tärkeää”. Hänen mukaansa tietyn ammattiryhmän tai vakaumuksen edustajista koostuvan yleisön voisi olettaa olevan valmis hyväksymään tiettyihin auktoriteetteihin ja perusteluihin nojaavat väitteet muita todennäköisemmin. (Mt., 275.)

Myös Perelmanin (1996, 28) mukaan puhujan tulee sovittaa esityksensä yleisölleen, jotta sillä on vaikutusta. Viime kädessä tämä tarkoittaa Perelmanille sitä, että puhuja voi valita päättelynsä lähtökohdaksi vain väitteitä, jotka kuulijat jo hyväksyvät. Argumentaatiossa ei toisin sanoen pyritä todistamaan johtopäätöksiä vaan siirtämään pemuksille osoitettu hyväksyntä koskemaan myös johtopäätöksiä.

Yleisösuuntautuneisuutensa vuoksi argumentoivalla puheella tai kirjoituksella on alusta lähtien joitakin oletuksia siitä, mihin ylipäänsä on mahdollista vedota tietyn väittämän tai arvostelman uskottavuuden lisäämiseksi. Näitä yhteisymmärryksen alueita ei erikseen perustella. Nämä ovat eräänlaisia ääneen lausumattomia oletuksia koskien niitä perusteita, joilla tavoiteltua yleisöä kannattaa lähestyä. Tosiasioita ja arvostuksia koskevat olettamukset toimivat argumentoinnissa eri tavoin. (Summa 1996, 70.) Faktan asemassa on sellainen tosiasiapäätelmä, jonka universaaliyleisö voisi hyväksyä. Arvopäätelmiä käytetään yleensä korkealla abstraktiotasolla, koska konkreettisesti muodossa niiden sisällön ilmaiseminen vaatisi perusteluja. Mutta kun puhutaan riittävän epätarkasti esimerkiksi hyvyydestä, oikeudenmukaisuudesta tai totuudesta, arvotkin saavat lähes faktan luonteen ja voivat toimia julkilausumattomina, argumentoinnin esisopimuksina. (Mt., 70.)

Mikä sitten on se yleisö, jolle argumentaatio kulloinkin kohdistuu, Perelman (1996, 20) kysyy – ja vastaa:

Toisinaan vastaus on ilmeinen. Asianajajan on oikeudessa vakuutettava tuomarit. [---] Entä katsomme haastateltavan puhuvan haastattelijalle, lehden lukijoille vai koko sille kansainväliselle mielipiteelle, jonka tietoon hänen kannanottonsa voi periaatteessa tulla?

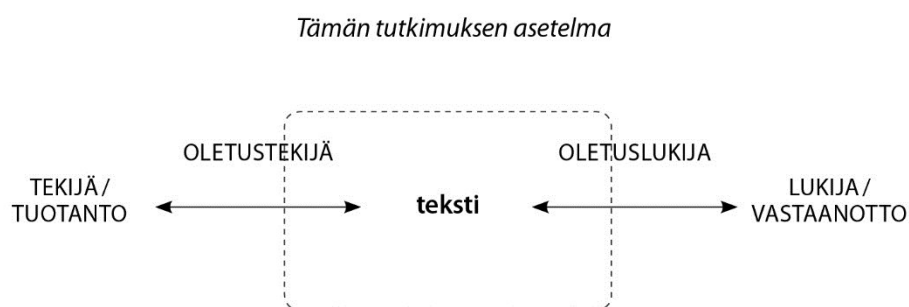
Omassa tutkimuksessani Lakimiesuutisten tekijäjoukon voi kenties etukäteen ajatella tavoittelevan eräänlaista asiantuntijayleisöä, jolla oletetaan olevan tiettyjä, oikeuselämään ja lainkäyttöön liittyviä ennakkotietoja ja valmiuksia ymmärtää tätä alaa syvemmin. Kuten Perelman (1996, 23) luonnehtii, ”asiantuntijayleisön oletetaan siis ilman muuta tunnustavan

tietyt vallitsevat väitteet ja menetelmät, jolloin tästä ei ole tarpeen erikseen eksplisiittisesti varmistua”. Vasta empiirinen erittely kuitenkin osoittaa, millaisena oletettu yleisö tekstuaalisesti rakentuu tilanteessa, jossa ulkoistaminen on muuttanut ja mutkistanut ammattilehden tuottamisen olosuhteita merkittäväällä tavalla.

4. Etsimässä Lakimiesuutisten lukijat – tutkimusasetelma ja aineistot

Tiivistäen tavoitteeni tässä työssä on siis tarkastella ensiksikin ulkoistetun ammattilehden tekijöiden lukijaoletuksia ja niiden sisältämää ymmärrystä lukijan roolista mediatuotannon prosesseissa. Toiseksi erittelen, millaisia oletuslukijoita itse lehdessä tekstuaalisesti rakentuu. Lukijaoletuksia ja oletuslukijoita vertaamalla haen, kolmanneksi, otetta näiden kahden suhteesta sekä siitä, miten tekijöiden ajatukset ilmenevät julkaistujen tekstien tasolla. Tärkeän kontekstin tarkastelulleni muodostaa luvussa 2 kuvaamani kehitys, jossa lehden tekemisen osittainen ulkoistaminen on tuonut yhteen kahden eri ammattikunnan edustajat.

Seuraava kuvio (kuvio 5) havainnollistaa tutkimusasetelmaani:

Kuvio 5.

Asetelman pohjalta erotan kolme tarkempirajaista empiiristä tutkimuskysymyskokonaisuutta:

1. Minkälaisia lukijaoletuksia Lakimiesuutisten tekijöillä on oman lehtensä lukijoista ja eroavatko julkaisijan ja sisällöntuotantoyhtiön lukijaoletukset toisistaan?
2. Minkälaisia oletuslukijoita Lakimiesuutisten tekstit sisältävät ja eroavatko oletuslukijat julkaisijan ja sisällöntuotantoyhtiön tuottamissa teksteissä toisistaan?
3. Mikä on lukijaoletusten ja oletuslukijoiden suhde?

Vastaan näihin kysymyksiin kahden eri tutkimusaineiston avulla. Aineistoni koostuu Lakimiesuutisten tekijöiden teemahaastatteluista sekä lehden ulkoistamisvuosien numeroista. Käytännössä tein teemahaastattelut tekstianalyysin toteuttamisen jälkeen. Tämä mahdollisti sen, että saatoin hyödyntää oman tutkijaluentani tuloksia haastattelukysymysten laadinnassa ja jatkokysymysten asettelussa. Samalla haastattelut eivät päässeet vaikuttamaan tutkijaluentaani teksteistä.

Valotan tässä luvussa lähemmin teksti- ja haastatteluaineistoni tuottamista, käsittelyä ja erittelyä. Seuraavassa luvussa 5 kartoitan yhtäältä Lakimiesuutisten tekstuaalisesti puhuttelevaa retorista maastoa että toisaalta niitä eri tapoja, joilla haastattelupuheessa määritellään lehden lukijaa.

Haastattelu- ja tekstiaineiston ensimmäisen, kartoittavan vaiheen pohjalta rakensin lukijaoletusten ja oletuslukijoiden mallit, joita hyödyntämällä saan otteen siitä, miten sisäänkoodausvaiheen merkitykset mahdollisesti ilmenevät julkaistujen tekstien tasolla. Näitä malleja tarkastelen lähemmin luvussa 6. Luvussa 7 vertaan lukijaoletuksia ja oletuslukijoita toisiinsa valottaakseni, ilmenevätkö tekijöiden käsitykset teksteissä ja millä tavoin. Tarkastelen myös, miten julkaisijatahon ja sisällöntuottajatahon näkemykset eroavat toisistaan. Teen myös johtopäätöksiä lukijan asemasta lehden tekoprosessissa.

4.1. Tekstianalyysi

4.1.1. Lehtiaineiston valinta ja käsittely

Tekstiaineistoni keräsin Lakimiesuutisten numeroista vuosilta 2004–2013, jolloin lehden sisällöntuotanto on ollut osittain ulkoistettua. Tämän lisäksi olen käynyt läpi kaksi ulkoistamista edeltävän vuoden 2003 numeroa muodostaakseni kuvan ulkoistuksen lehdessä aiheuttamista muutoksista (ks. myös luku 2). Ulkoistusvuosista olen valinnut mukaan joka toisen vuoden (vuodesta 2004 alkaen) ja poiminut kultakin vuodelta kaksi numeroa analysoitavaksi. Tästä kertyi yhteensä kymmenen analysoitavaa numeroa. Näistä numeroista olen jättänyt erittelyn ulkopuolelle tekstit, jotka ovat selvästi peräisin esimerkiksi oikeusministeriön tiedotteista tai muista muualla valmiiksi tuotetuista aineistoista. Kaikkiaan tekstiaineistossani on 348 sivua.

Tein tekstianalyysini helmi–huhtikuussa 2014. Sain analyysiani varten Lakimiesliitosta lainaksi kaikki tarvitsemani vuosikerrat. Osa vuosikertakirjoista minulla oli jo hallussani kandidaatitutkielman tekemisen jäljiltä.

Aloitin tekstianalyysin tekemisen kopioimalla itselleni kaiken tarvitsemani aineiston. Halusin tehdä tekstien yhteyteen omia merkintöjäni ja alleviivauksiani, joten ainoa vaihtoehto oli ottaa koko aineistosta omat kopiot.

Luin kaikki tekstit neljään kertaan. Ensimmäisellä lukukerralla hain lähinnä käsitystä siitä, minkälainen aineistokokonaisuus minulla on käsissäni. Lisäksi tämä lukukerta palveli tutkimusmetodini kehittämistä eli kartoitin sen avulla, minkälaisia retorisia keinoja tutkimuksessani kannattaa hyödyntää.

Toisella lukukerralla etsin ensimmäisen kerran jälkeen valitsemiani retorisia keinoja teksteistä. Merkitsin kuhunkin tekstiin näkyviin sille ominaiset retoriset keinot.

Kolmannella lukukerralla lajittelin jokaisen tekstin omaan retoriseen kehikkoonsa. Laadin kustakin 11:tä käyttämästäni keinosta oman tiedoston, ja listasin niihin tekstit (numero ja vuosiluku sekä sivunumero) sekä suorat keinoja ilmaisevat tekstisitaatit. Lisäksi kirjasin ylös, mitä asioita kunkin keinon avulla etsin tekstistä. Listasin nämä asiat erilliseen tiedostoon.²⁰

Neljännellä lukukerralla tulkitsin ja analysoin tekstejä yhdessä luokittelutiedostojeni kanssa oletuslukijoiden näkökulmasta.

4.1.2. Perelmanilaisen analyysin soveltaminen

Lakimiesuutisten tekstien erittelyyn sovelsin siis Perelmanin (1996) retoriikan analyysia. Se soveltuu hyvin ammattijärjestön julkaiseman lehden tarkasteluun, onhan kyseessä vaikuttamiseen ja argumentointiin sekä omien näkökulmien puolustamiseen keskittyneen yhteisön lehti. Lisäksi, kuten todettua, retoriikka resonoi Boothin ja Chatmanin retorisesti suuntautuneen narratologian kanssa huolimatta siitä, että retorinen ulottuvuus on Tammen luomassa mallissa häivytetty (vrt. Ridell 1994, luku 3, 33–56).

Perelmanilaista analyysia soveltaessani olen ottanut huomioon sen, että ammattiyhdistysliikkeen julkaisemassa lehdessä on aina mukana tietynasteinen ideologinen värytys, eikä siinä edes pyritä puhtaaseen journalistiseen objektiivisuuteen. Näin ollen olen lähtenyt erittelyssä siitä, että oletuslukijat ja -tekijät sijoittuvat retoristen keinojen kannalta olennaisen ”hyvä–paha”-akselin hyvään päähän. Juuri ”hyvä–paha”-akselin tarkastelu (sen määrittäminen, mikä nähdään hyväksi ja tavoiteltavaksi ja mikä pahaksi ja vastustettavaksi) on kunkin keinon yhteydessä keskeistä oletuslukijan määrittelemiseksi.

Perelman esittelee teoksissaan lukuisia argumentoijan käytössä olevia tekniikoita. Kyse on kielen resursseista, joiden avulla väitteen uskottavuutta voidaan vahvistaa. Perelmanin argumentaatiotekniikoiden kehikkoon sisältyy noin sadan erilaisen retorisen tekniikan määrittely ja kuvaus. Muun muassa Hilka Summa (1996, 71) pitää sekä Perelmanin retorisen teorian määritelmiä että niitä havainnollistavia esimerkkejä yleensä osuvina niin, että ne auttavat havaitsemaan ja jäsentämään käytännön argumentoinnissa esiintyviä retorisia keinoja.

Hyödynsin seuraavia 11:tä argumentointikeinoja Lakimiesuutisten teksteissä rakentuvia oletuslukijoita tunnistaessani:

²⁰ Liitteessä 4 havainnollistan muutamalla esimerkillä tapaan luokitella ja käsitellä tekstiaineistoani analyysini pohjaksi.

1. *Puhuttelut*: Puhutellaanko lukijaa, ja mihin asemaan puhuttelija ja puhuteltava asettuvat suhteessa toisiinsa? Puhutellaanko lukijaa tuttavallisesti esimerkiksi sinutellen vai etäisen muodollisesti? Puhutellaanko lukijaa suoraan vai epäsuorasti toisen henkilön kautta?
2. *Aktivointi*: Pidetäänkö lukijaa vain viestin vastaanottajana vai pyritäänkö teksteillä aktivoimaan häntä yhteiseen toimintaan? Mikä on se toiminta, johon lukijaa pyritään aktivoimaan ja miten aktivoiminen tapahtuu?
3. *Vastakohtaparit*: Vastakohtaparit houkuttelevat usein lukijan valitsemaan, kummalle puolelle paria hän asettuu. Minkälaisia vastakohtapareja tekstit nostavat esiin? Miten vastakohtaparissa käytetään hyvä–paha-dikotomiaa? Oletuksenani siis on, että Lakimiesuutisten lukija halutaan taivutella tekijän näkökulmasta ”hyvän” osapuolen luokkaan ja siten antaa oletuslukijalle siihen kuuluvat ”hyvät” ominaisuudet.
4. *Ristiriidat*: Minkälaiset asiat muodostavat lehdessä ristiriidan ja minkälaisesta näkökulmasta ristiriitaa tarkastellaan? Oletuslukijalle tarjotaan tekstissä jälleen ”oikea” näkökulma, josta hänen tulisi katsoa käsiteltävää ristiriitaa. Useimmiten lukijalle (ja tekijälle) tarjottu näkökulma nähdään jälleen hyvä–paha-akselin mukaisesti hyvän puolella.
5. *Tavoitteet ja päämäärät, syyt ja seuraukset*: Mitkä ovat tavoiteltavat asiat ja päämäärät? Kenen näkökulmasta tavoitteet asetetaan? Miten ne suhteutuvat hyvän ja pahan akseliin? Tavoitteet ja päämäärät ovat usein hyvin lähellä ristiriitojen kategoriaa. Olen kuitenkin halunnut erottaa ne toisistaan, koska ristiriita-keinoissa korostuu nimenomaan ongelma ja tavoite/päämäärä-luokassa ongelman ratkaisu.
6. *Samuus eli identiteetti*: Minkälaisia me–muut-rajauksia lehteen sisältyy? Keneen lehdessä halutaan identifioitua? Ketkä kuuluvat meihin ja ketkä suljetaan meidän ryhmästä ulos?
7. *Yksilö/ryhmä-sidos*: Onko lehdessä useita eri ryhmittymiä kokonaislakimiesryhmittymän lisäksi: esimerkiksi ammattialojen ryhmät, sukupuoliryhmät, ikäryhmät jne.? Tämä keinoiluokka poikkeaa samuusluokasta siinä, että samuudella tavoitellaan koko suurta joukkoa, yksilö/ryhmäsidoksessa kyse on pienemmistä joukoista.
8. *Vertailut ja rinnastukset, vertaukset*: Minkälaisia vertailuja Lakimiesuutiset tarjoaa ja mikä on oletuslukijan suhde niihin? Vertailua voidaan tehdä vastakohtapareilla, jolloin vertailussa saatetaan asettaa jälleen hyvä–paha-ulottuvuus olennaiseksi. Toisaalta voidaan tehdä yksiuotteisia rinnastuksia, joissa vertailu suhteutuu toiseen lakimieheen ja joissa korostetaan identiteetin ja samuuden luonnetta.
9. *Arvostus, suurten esimerkki, auktoriteetti*: Kuka tai mikä on se merkittävä auktoriteetti, johon Lakimiesuutisissa vedotaan? Mikä on lukijan asema suhteessa tähän auktoriteettiin?

10. *Metaforat, kielikuvat*: Minkälaisia metaforia Lakimiesuutisissa käytetään ja kenelle ne on suunnattu? Metaforat paljastavat usein paljon siitä, miten oletuslukijan oletetaan suhtautuvan asioihin. Jos työnantajien esityksistä puhutaan ”mustien pilvien kasaantumisenä taivaalle” tai ”vihollisleirin esityksinä”, tämä ilmentää oletuslukijan arvoille ja asennoitumiselle annettujen oletusten luonnetta. Metaforien käyttötavat kertovat myös, kenelle niitä suunnataan.

11. *Premissit*: Mitkä ovat edellytykset Lakimiesuutisten sisällön ymmärtämiselle? Mitä oletetaan esimerkiksi koulutustasosta ja sivistyksestä?

Aineistoni analyysissä ensisijaisia keinoja ovat erityisesti argumentointiin liittyvät keinot, kuten ristiriitojen, päämäärien ja tavoitteiden sekä samuuden tarkastelut. Toissijaisina ja lähinnä näkemysteni vahvistajina ovat toimineet erilaiset kielen käyttöön ja kielen muotoihin liittyvät keinot kuten esimerkiksi metaforat, puhuttelut ja premissit.

4.2. Teemahaastattelut

4.2.1. Haastatteluaineiston laadullinen tuottaminen

Laadullisia tutkimusmenetelmiä käsittelevässä oppikirjassaan Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2009, 41) toteavat, että laadullista teemahaastattelua tekevän tutkijan tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista. Tutkimushaastattelu kaiken kaikkiaan tähtää informaation keräämiseen ja on näin ennalta suunniteltua päämäärähakuista toimintaa (mt., 42).

Laadulliset haastattelut sopivat oman työni aineiston tuottamisen menetelmäksi jo siksi, että olen kiinnostunut tekijöiden lukijoita koskevista oletuksista. Samalla kun oletukset ja ajatukset ovat kulttuurisidonnaisia ja kytkeytyvät käytäntöihin, ne ovat myös henkilökohtaisia, subjektiivisia asioita. Henkilökohtaiset haastattelut antavat mahdollisuuden omien ajatusten ja kokemusten kuvailuun toisin kuin vaikkapa lomakekysely, joka ei olisi ollut mielekäs menetelmä siksikään, että kyseessä on pieni ihmisryhmä. Haastattelussa on mahdollista myös selventää vastauksia ja tehdä tarkentavia kysymyksiä, jolloin aiheiden käsittelyä voidaan syventää ja saada näin rikkaampaa tietoa. (Hirsjärvi–Hurme 2009, 42)

Käytin haastatteluissa kysymysrunkoa, jonka kysymykset ryhmittelin neljään teemaan (ks. Liite 3). Lisäksi tein täydentäviä kysymyksiä yksittäisten haastattelutilanteiden mukaan. Kyseessä ei siten ollut strukturoitu haastattelu vaan teemoittain etenevä, puolistrukturoitu haastattelu. Pääkysymykset olivat kaikille samat, mutta vastauksia ei ollut sidottu valmiisiin vaihtoehtoihin ja kukin haastateltava sai vastata omin sanoin. Haastatteluissa tutkimusteemojen järjestys pysyi samana, mutta yksittäisten kysymysten sanamuoto ja järjestys saattoivat vaihdella.

Tein haastattelut yksilöhaastatteluina jo siksi, että Lakimiesuutisten tekijöiden välillä on erilaisia esimies–alais- ja asiakassuhteita. Ryhmähaastatteluissa mahdolliset valta-asetelmat olisivat voineet vaikuttaa haastatteluun liikaa.

Tallensin kaikki haastattelut ja litteroin ne tarkoituksenmukaisella tarkkuudella. Esimerkiksi tauot ja vaikenemiset saattavat ilmentää asian vaikeutta, joten otin litteroinnissa huomioon hiljaisuuden. Litteroinnin jälkeen luokittelin ja analysoin aineiston.

Haastattelin yhteensä kahdeksaa henkilöä, jotka mielestäni edustavat parhaiten Lakimiesuutisten tekijäjoukkoa. Julkaisijan, Suomen Lakimiesliiton puolelta haastattelin lehden oto. päätoimittajan (joka on samalla liiton toiminnanjohtaja), lehden tekemistä liitossa organisoivan toimituspäällikön, tämän assistentin sekä yhden lehteen usein kirjoittavan edunvalvontatyöntekijän.

Ulkoistetusta sisällöntuotantoyhtiöstä haastattelin lehden tuottajan, yhden lehteen paljon kirjoittavan toimittajan sekä ulkoasusta ja taitosta vastaavan graafikon.

Lisäksi yksi haastateltava oli lehden kolumnisti, joka varsinaisessa työssään tarkastelee oikeuslaitosta päivälehdessä. Hänen kauttaan kartoitin taustaksi, miten lukijaoletukset muuttuvat median mukaan. Tämä toimittaja saa toimeksiantonsa liitosta, mutta muutoin edustaa toimittajien ammattikuntaa.

Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen (2010, 11) kirjoittavat, että haastatteluaineiston luokittelu, analysointi ja tulkinta ovat kolme toisiinsa liittyvää, mutta samalla varsin erilaista osatehtävää. Näiden kolmen elementin painotus voi vaihdella tutkimuksesta toiseen. Tärkeää on huomata, että esimerkiksi pelkkä luokittelu ei vielä tarkoita aineiston analysointia, vaan se on pikemminkin kerätyn materiaalin tuntemista ja haltuunottoa. Lisäksi laadulliselle analyysille on tyypillistä, että aineisto ja tutkimusongelma ovat tiiviissä vuoropuhelussa keskenään. Aineisto tarjoaa harvoin suoria vastauksia tutkimusongelmaan. Tarvitaan analyttisiä kysymyksiä, jotka muotoutuvat ja tarkentuvat aineistoon tutustuttaessa. (Mt., 13.)

Haastatteluun ja tuotetun aineiston laatuun liittyy myös riskitekijöitä, jotka on hyvä tiedostaa ja minimoida mahdollisuuksien mukaan. On tärkeää löytää oikeat tavat kysyä tutkimukselle olennaisia asioita, jotta aineiston avulla voi todella vastata tutkimuskysymyksiin.

Tutkimuskysymyksiä ei voi esittää haastateltaville sellaisinaan, vaan nämä on viritettävä tuottamaan puhetta, jonka avulla tutkimuskysymyksiä on mahdollista tarkastella. On myös otettava huomioon aiheen vaikeustaso ja esimerkiksi mietittävä, tulisiko ainakin haastattelun teemat toimittaa haastateltaville ennakolta. Lisäksi on huomattava, että kysymykset eivät saa

olla johdattelevia, jotta vältetään 'mikä oli todistettava' -asetelma. Pyrin ottamaan kaikki nämä seikat haastatteluaineistoa tuottaessani huomioon.

Koska olen itse työskennellyt Lakimiesuutisten tuotannossa ja siten ollut tekemisissä lähes kaikkien haastateltavien kanssa jo aiemmin, on tiedostettava haastattelutilanteen roolit ja tuotava ne esiin myös haastateltaville.

4.2.2. Teemahaastattelut ja niiden analyysi tässä työssä

Tutkimushaastatteluissani oli siis neljä teemaa: 1. Lehti ja sen tehtävät. 2. Lehden tekeminen. 3. Lukija. 4. Yksittäisten virikeartikkelien analyysi. Lukija-teeman osana käsittelin tekijöiden kanssa myös heidän näkemyksiään mallilukija-ajattelun soveltumisesta juuri Lakimiesuutisten tekemiseen. Käytössäni oli alustava kysymysrunko (Liite 3), jota mukailin tilanteen mukaan. Vaikka tutkimukseni keskiössä on nimenomaan kysymysrunгон kolmas teema eli lukijat, halusin keskustella myös lehdestä ja sen tekemisestä aiheen taustoittamiseksi. Lisäksi koin, että puhe lehdestä ja sen tekemisestä johdatti paremmin sisään varsinaiseen tutkimusaiheeseen. Tutkimustilanteessa pidin kiinni siitä, että kukin vastaaja joutui miettimään vastaukset itse. En siis kommentoinut muiden antamia vastauksia tai omia mielipiteitäni edes pyynnöstä.

Osana tutkimushaastatteluja pyysin haastateltavia havainnollistamaan Lakimiesuutisten numeron 3/2012 ja muutaman esimerkkijutun avulla sitä, minkälainen lukija heidän mielestään lukee eri juttutyyppisiä lehdestä.²¹ Tehtävän tarkoituksena oli konkretisoida, miten tekijät näkevät eri tekstien lukijat ja toisaalta katsoa, miten heidän edellä kuvattu määrittelypuheensa toteutuu lehden tekstissä. Ensimmäisenä esimerkkijuttuna oli po. numeron pääkirjoitus. Toinen teksti oli sisällöntuotantoyhtiössä tehty laaja asia-artikkeli, jossa käsiteltiin tällä kertaa sosiaaliturvan eri muutoksen hakumahdollisuuksia sekä ihmisten yhdenvertaisuutta niitä koskien.²²

Tein haastattelut huhti–toukokuussa 2014. Tämän jälkeen litteroin haastattelut tarkoituksenmukaisella tarkkuudella. Litteroinnin jälkeen ryhmittelin vastaukset kahteen eri joukkoon, toisen joukon muodostivat julkaisijan työntekijät ja toisen sisällöntuotantoyhtiön työntekijät. Ryhmittely oli mielestäni tarpeellinen, jotta pystyin vertaamaan kahta eri tekijäryhmää toisiinsa ja löytämään mahdolliset ryhmien väliset erot.

Kutsun lehden julkaisijan, Suomen Lakimiesliiton vastaajia tutkielmassani tunnuksilla V1, V2, V7 ja V8, kolmea ulkoistetun sisällöntuotantoyhtiö MCI Press Oy:n työntekijää tunnuksilla V4, V5 ja V6 ja ulkopuolista kolumnistia tunnuksella V3. Numerointi vastaa haastattelujen tekojärjestyttä.

²¹ Liitteet 6a–6f.

²² Otsikolla *Sosiaaliturvan karvalakkioikeus*.

Ryhmittelyn jälkeen ryhdyin luokittelemaan vastauksia. Ensimmäisessä vaiheessa luokittelin vastaukset kunkin haastatteluteeman ja -kysymyksen mukaisesti. Tarkastelin kummankin ryhmän vastauksia erikseen ja kiinnitin tässä vaiheessa huomiota vastausten eroihin. Ensimmäisellä tasolla tarkastelin muun muassa, minkäikäiseksi lukija miellettiin, minkälaisia odotuksia hänellä katsottiin olevan ja minkälaisia taustatekijöitä lukijaan liitettiin esimerkiksi koulutuksen osalta.²³

Ensimmäisen vaiheen tarkastelun jälkeen paloittelin aineiston vielä pienempiin luokkiin. Käytin tässä muutamaa tekstianalyysissäni ollutta retorista menetelmää hyväkseni. Jaoin aineiston samuuden eli identiteetin ja yhteisöllisyyden luokkiin. Tarkastelin myös, minkälaisen merkityksen tekijät antoivat lukijan aktiivisuudelle. Luokitteluissani oli mukana niin ikään yksilö-ryhmä-sidos ja auktoriteetti. Koska haastattelupuhe keskittyi nimenomaan lehteen ja sen lukijaan, katson näiden neljän luokituksen riittävän toisen tason analyysin pohjaksi. Haastatteluaineiston luonteen vuoksi esimerkiksi tekstiaineistossa olennaisella ristiriitaretoriikalla ei ollut tässä aineistossa käyttöä.

Varsinaisen lukija-analyysin lisäksi tarkastelin erikseen lehden tekemiseen liittyviä kysymyksiä. Näiden tutkimukselleni toissijaisten teemojen tarkastelussa tyydyin pitkälti ensimmäisen vaiheen tarkastelun tasoon eli luokittelin vastaukset eri kysymysten alle ja pohdin sitä kautta kahden eri tekijäryhmän vastausten sisältöä ja eroja.

²³ Liitteessä 5 havainnollistan muutamalla esimerkillä tapaani luokitella ja käsitellä haastatteluaineistoani analyysini pohjaksi.

5. Oletusten ja puhuttelujen maastossa – lukijuus Lakimiesuutisissa

Tässä luvussa kartoitan yhtäältä Lakimiesuutisten tekstuaalisesti puhuttelevaa retorista maastoa ja toisaalta niitä eri tapoja, joilla haastattelupuheessa määritellään lehden lukijaa. Tämä luku luo analyttisesti pohjaa luvulle kuusi, jossa konstruoin tutkimusaineistoni avulla Lakimiesuutisten oletuslukijoiden ja lukijaoletusten mallit. Esittelen ensimmäisessä alaluvussa Lakimiesuutisten retorista ilmiä. Toisessa alaluvussa suuntaan katseeni tekijöihin ja heidän tapoansa puhua lehden lukijasta. Kolmas alaluku koostuu tutkimushaastattelun osana olleen viriketehtävän tarkastelusta ja analyysistä.

5.1. Lakimiesuutisten retoriikkaa

Luvussa 4 esittelin yleisellä tasolla ne 11 perelmanilaisen retoriikan keinoa, joita hyödyntämällä olen päässyt käsiksi Lakimiesuutisten teksteissä rakentuviin oletuslukijoihin. Sukellan seuraavassa syvemmälle Lakimiesuutiset-lehden retoriseen maastoon, jossa suunnistan edellä esittelemieni keinojen avulla. Pohdin samalla, minkälaisia oletuslukijoita nämä keinot rakentavat tekstuaalisesti.

Julkaisijataho puhuttelee lukijaa hyvin henkilökohtaisesti. Sinuttelu on yleistä ja yleisesti käytettyjä usein toistuvia sanoja ja sanapareja ovat sinä, jäsen / jäsenet, lukija, Hyvä lukija. Tekstin tekijä pukee itsensä puhuttelujen yhteydessä minä- tai me-muotoiseen verbiin, jolla korostetaan tekstin henkilökohtaisuutta sekä tekijän ja lukijan välistä sidettä. Verbit ovat usein kehottavia tai ne ilmaisevat tekijän esittämää toivetta, kuten toivon, toivomme, toivotan, haastan. Toisaalta puhuttelu voi olla sävyiltään kärkevä kuten Äänestä tai Löydä ehdokkaasi. Usein myös kiitetään. Lukijan puhutteluissa Lakimiesliiton teksteissä korostetaan puhuttelun kohteen merkitystä, esimerkkinä vaalien yhteydessä puhuttelu Sinun äänesi ratkaisee.

Lakimiesliiton käyttämät puhuttelut liittyvät usein liiton toimintaan, kuten vaaleihin tai jäsentutkimuksiin. Puhuttelun kohteena on selvästi liiton jäsen, jota tarvitaan liiton toiminnan tukemiseen ja vahvistamiseen. Toisaalta puhutteluja suunnataan epäsuorasti yhteiskunnan päättäjille. Tällöin puhuttelun kohde haastetaan puuttumaan liiton näkökulmasta nähtäviin epäkohtiin. Joissain harvoissa teksteissä on epäsuoraa puhuttelua, jolloin puhuttelu on jonkun kolmannen auktoriteetin sanomaa. Esimerkiksi liiton kannalta tärkeä asia esitetään luottamusmiehen tai korkean virkamiehen lähettämänä terveisinä.

Sisällöntuotantoyhtiön tekstit puhuttelevat vähän ja käytännössä aina epäsuorasti. Puhuttelut ovat tällöin suoria tai epäsuoria sitaatteja. Puhuttelujen kohteena ovat useimmiten nuoret tai sellaiset henkilöt, jotka miettivät omaa juristin uraa. Puhuttelijat toimivat puolestaan esimerkkeinä tai auktoriteetteina ja antavat ohjeita. Esimerkiksi Euroopan investointipankin

varapääjohtaja Sauli Niinistö voi neuvoa uransa alussa olevia lakimiehiä tai työpaikkakouluttaja opastaa työpaikkakiusaamistapauksessa kääntymään oman esimiehen puoleen.

Lukijoita aktivoidaan Lakimiesuutisissa vain vähän. Menetelmää käytetään lähinnä julkaisijayhteisön teksteissä silloin, kun on kyse liiton omien luottamuselinten vaaleista ja äänestysaktiivisuuden kasvattamisesta tai liittoa koskevista tutkimuksista ja niihin vastaamisesta. Tällöin liiton työntekijät usein me-muodossa toivovat jäseniltään aktiivisuutta tai yhteydenottoja. Muutamit tekstit yrittävät hienovaraisesti aktivoita jäseniä myös muuhun liiton toimintaan. Jäsenulottuvuus on kaikessa aktivoinnissa siis vahvasti läsnä. Lisäksi aktivointi on hyvin henkilökohtaista. On yllättävää, että jäsenten aktiivisuudella on Lakimiesliiton teksteissä näinkin pieni rooli, varsinkin kun liitto ja sen työntekijät korostavat muussa toiminnassaan ja puheessaan jatkuvasti aktiivisten jäsenten merkitystä liitolle. Vaikuttaa, että lehteä ei nähdä osaksi tätä aktiivista yhteistyötä jäsenten kanssa.

Sisällöntuotantoyhtiön teksteissä aktivointia on vieläkin vähemmän. Muutamassa yksittäisessä artikkelissa lukijoita pyydetään lähettämään omia kokemuksia jutun tekoa varten. Sävy on silloin henkilökohtainen ja sinutteleva. Aiheet käsittelevät useimmiten työelämää.

Vastakohtat ovat jossain määrin osa Lakimiesuutisten tekstuaalista maisemaa. Lehden julkaisija määrittelee käyttämässään vastakohtapareissa hyvinkin vahvasti puhujan (so. julkaisijayhteisön) asenteen puhuttavaan asiaan. Vastakohtaparit kuvaavat lähes aina hyvän ja pahan vuoropuhelua, jossa puhujan valitsema puoli edustaa hyvää ja vastapuoli pahaa tai huonoa ulottuvuutta. Tekstit on rakennettu houkuttelemaan lukija asettumaan tekijän kanssa samalle hyvän puolelle.

Useimmat julkaisijan asettamat vastakohtaparit liittyvät työelämän tai juridiikan ja oikeusturvan alueille. Koska Lakimiesuutiset on työntekijöitä edustavan ammattijärjestön lehti, yksi olennaisista vastakohtapareista on työntekijät ja työnantajat. Usein tekstit pyrkivät ajamaan työntekijän etua, jolloin työnantajan tavoitteet asettuvat uhkaksi työntekijän hyvinvoinnille. Lukijakin liukuu helposti uhatun työntekijän asemaan. Työnantajapuolen keskusjärjestöjä kuvataan Etelärannan työmarkkinabunkkeriksi, jonka ehdotukset toteutuessaan heikentäisivät työntekijöiden asemaa ja työntekijöiden edellytyksiä ajaa omia asioitaan. Nämä ehdotukset nähdään työntekijöitä uhkaaviksi mustiksi pilviksi taivaalla, ja niiden sisältö luokitellaan yksinomaan kielteiseksi.

Lakimiesliiton teksteissä vastakohtapareiksi asettuvat usein myös valtio ja kansalaiset. Erityisesti valtio tuottavuusohjelmineen on uhka kansalaisten (työ)hyvinvoinnille. Samainen tuottavuusohjelma ja sen vuoksi pienenevät henkilöresurssit horjuttavat kansalaisten oikeusturvaa, kun oikeudenkäyntien kestot pitenevät ja palvelujen laatu heikkenee. Vastakkain asettuvat kansalaisten luottamus oikeusturvaan ja valtion tuottavuusohjelman tuomat

taloudelliset edut. Usein esitystapa on valittu siten, että tekstissä valtio katsoo asioita vain numeroiden ja eurojen näkökulmasta ja hakee säästöjä senkin kustannuksella, että työntekijät uupuvat kasvavan kuorman alla ja kansalaisten oikeusturva vaarantuu.

Kolmas julkaisijataholle ominainen vastakohtapari muodostuu juristeista ja muista kansalaisista. Juristit muodostavat ammattiryhmän, jonka oikeuksia pitää puolustaa varsinkin muiden alojen korkeasti koulutetuilta – erityisesti yhteiskuntatieteilijät koetaan uhkaksi. Asetelmassa usein julkisen sektorin juristivirat on uhattuna, kun tehtäviin voidaan palkata myös muun korkeakoulututkinnon suorittaneita. Lisäksi yksityissektorilla haetaan yhä enemmän moniosaajia, joiden oikeustieteellinen osaaminen ja kokonaiskäsitelmä oikeusjärjestelmästä on vähäistä. Hyvin kuvaava, eroa korostava sanapari on yhdistelmää 'juristi–epäjuristi'.

Ulkoistetun sisällöntuotantoyhtiön vastakohtaparit kohdistuvat useimmiten inhimillisiin taitoihin ja ominaisuuksiin sekä yhteiskunnan eri puoliin. Puhutaan vanhoista ja nuorista tai uusista ikäluokista ja vanhoista sukupolvista, mikä korostuu erityisesti uusien taitojen oppimisessa ja hyödyntämisessä. Sisällöllisesti vastakohtaparit ovat neutraalimmin latautuneita ja niihin ei läheskään aina sisälly hyvä–paha-ulottuvuutta. Lukijalle jää enemmän varaa valita oma puolensa, häntä ei ohjata yhtä vahvasti valitsemaan kantaansa tekijän näkökulman varassa.

Toisaalla korostuu myös mies-naisasetelma tasa-arvokysymyksenä. Tässä asetelmassa lukija ohjataan katsomaan tilannetta naisten alisteisesta asemasta, jolloin esiin nostetaan muun muassa epäoikeudenmukaiset palkkaerot tai uralla etenemisen mahdollisuudet. Miehiä sinänsä ei koeta uhkaksi, mutta naisille tulisi turvata pääsy samaan.

Erilaiset ristiriidat korostuvat Lakimiesliiton tekemissä teksteissä. Suurin osa eri numeroiden pääartikkeleista käsittelee jonkinasteista ristiriitaa tai ongelmaa, johon haetaan ja tarjotaan ”oikeaa” ratkaisua. Näkökulma ristiriitaan on lakimiesliittolainen, jolloin myös oikea ratkaisu esitetään lakimiesliittolaiselta kannalta. Retorinen muoto sivuaa läheisesti myös liiton omaa agenda, jonka mukaisesti se toimii yhden ammattikunnan edunvalvojana ja näkökulma kaikessa toiminnassa on tämän lähtökohdan mukainen. Tällöin myös ristiriidalle tarjottu ”oikea” ratkaisu palvelee liittolaista lähtöajatuksella. Se esitetään hyvässä ja myönteisessä valossa, ja liiton tekstit olettavat myös lukijan hyväksyvän tämän ratkaisun omakseen.

Kandidaatintutkielmassani tarkastelin Lakimiesliiton lukijasuhteen rakentamisen tapoja edunvalvontateksteissä lehden koko historian ajalta. Tällöin havaitsin, että erilaiset ristiriidat ja niiden ratkaisumallit nousivat hyvin vahvasti esiin lehden lukijasuhteen vahvistamisen osana (Hänninen 2013, s. 28–31). Nyt tekemäni tekstianalyysi vahvistaa pienimuotoisen kandidaatintutkielman tuloksia. Erilaiset ristiriidat ja niiden kuvaaminen sekä liiton kannalta oikeiden ratkaisuvaihtoehtojen antaminen liittolaisen tapaan luovat oletuslukijalle helposti omaksuttavan paikan.

Koska kyse on ammattijärjestöstä, varsinkin Lakimiesliiton omissa teksteissä ristiriidat liittyvät useimmiten työelämään ja koulutukseen. Tuottavuusohjelma ja sen tuomat paineet oikeuslaitoksessa, oikeuslaitoksen resurssit ja erityisesti niiden riittämättömyys, työmarkkinapolitiikka ja työurien pidennystarve, ilmaiset ylityöt ja työssä jaksamisen ongelmat, työehtoneuvottelut ja lakon uhka sekä palkkaerot ovat vain muutama esimerkki liiton tekstien ristiriidoista. Valtaosa ristiriidoista liittyy ay-liikkeen toimialaan tai yhteiskunnan oikeusturvaan ja yleiseen moraaliin. Näissäkin ristiriidoissa lukija asettuu työntekijän, kansalaisen ja korkean moraalin omaavan lukijan rooliin. Esiin nousevat myös tasa-arvokysymykset sekä miesten että naisten sekä yksityisen ja julkisen sektorin väliset palkkaerot.

Ulkoistetun sisällöntuotantoyhtiön teksteissä ristiriidat sijaitsevat lähinnä yhteiskunnan alueella eivätkä keskity yksinomaan työelämään. Näissä ristiriidoissa on kyse tasa-arvosta, työoloista kuten työpaikkakiusaamisesta, oikeudenmukaisuudesta ja oikeusturvasta sekä yleisistä yhteiskunnallisista ongelmista kuten harmaasta taloudesta, lainsäädännön tasosta ja valtion säästöjen vaikutuksista kansalaiseen. Näissäkin teksteissä oletuslukija houkuttelee annettuun, ”oikean” näkökulman mukaiseen paikkaan.

Tavoitteiden ja päämäärien ilmaiseminen sekä lukijan hyväksynnän hakeminen niille on Lakimiesliiton teksteille ominaista. Lakimiesliiton tavoitteet liittyvät useimmiten työelämän ongelmien poistoon. Näitä ongelmia ovat muun muassa määräaikaisten työsuhteiden liiallinen määrä, tasa-arvo-ongelmat, työsyryntä, ylityöiden suuri määrä sekä liian vähäiset henkilöresurssit. Toisaalta tavoitteena on myös laajemmin saavuttaa sellaisia työehtosopimuksia, joissa työntekijöiden olosuhteet saavat mahdollisimman hyvän perustan. Liiton päämääriin kuuluvat myös yhteisen lakimiesidentiteetin lisääminen sekä kansalaisten oikeusturvan kasvattaminen ja oikeuslaitoksen uskottavuuden kohottaminen. Tavoitteet ja päämäärät sivuavat usein ristiriitojen kategorioita tuomalla esiin ”oikeita” ratkaisuja esitettyihin ristiriitoihin. Nämä kaksi kategorioita on kuitenkin mielestäni tarkoituksenmukaista erottaa toisistaan, koska ristiriidat korostavat ongelmaa ja sen olemassaoloa, päämäärät tavoitteiden mukaisia ratkaisuja.

Oikeiksi määriteltyjä päämääriä käsitellään teksteissä siten, että oletuslukijan on helppo omaksua nämä kuvatut tavoitteet omiksi päämääriksi.

Sisällöntuotantoyhtiön teksteissä luodut tavoitteet koskevat ammatillisten puutteiden korjaamisen ja lakimiesidentiteetin luomisen sijaan yhteiskunnallisten asioiden kohentamista. Päämääriksi on asetettu muun muassa harmaan talouden poistaminen, yhdenmukaisten valitusteiden luominen, paremman lainsäädännön mahdollistaminen sekä tasa-arvoisuus.

Yhteiseen identiteettiin, ”samuuteen” ja yhteisöllisyyteen vedotaan käytännössä lähes kaikissa Lakimiesliitossa tehdyissä teksteissä. Lukija verhotaan eräänlaiseen suureen lakimieheyden

viittaa, joka muodostaa samalla vahvan identiteetin ja tekstien tulkitsemisen kehikon. Lakimiesliitossa tärkein yhteisöllisyyden ja identiteetin luoja ja ylläpitäjä on liitto, ja lukija tuodaan juuri liiton jäsenenä yhteisen sateenvarjon alle. Alla oleva sitaatti vuodelta 2008 kuvaa kahdessa lauseessa hyvin sen, minkälaista lakimiesidentiteettiä ja yhteisöllisyyttä Lakimiesliiton teksteissä rakennetaan.

Lakimiesliitossa on taasen kysymys lakimieskunnasta, yhteisestä ammattikunnastamme. Lakimiesliitolla on tärkeä ja merkittävä rooli siinä, mihin suuntaan ammattimme arvostus ja lakimiesidentiteetti kehittyi.

Lakimiesliiton teksteissä yleisempi, oikeustieteelliseen tietotaitoon perustuva juristi-identiteetti on vasta toissijainen liitto-jäsen-siteen jälkeen. Liiton tekstit puhuvat pitkälti jäsenen edusta, liitosta jäsentensä summana, liiton toimimisesta kaikkien jäsentensä parhaaksi jne. Hyvin yleinen toteamus on, että liitto ja jäsenet puhaltavat yhteen hiileen ja yhteinen liittoidentiteetti on kaikille tärkeää. Samalla korostuu Lakimiesliiton asema kaikkien Suomen lakimiesten liittona. Liitto huolehtii koko ammattikunnan asioista ja pitää kaikkien lakimiesten puolta. Osin teksteissä yhdistyvät siis liitto-jäsen- ja lakimieheyden-aspektit. Lisäksi joissain tilanteissa korostuu lakimiesten merkitys sekä elinkeinoelämälle että koko yhteiskunnalle.

Sisällöntuotantoyhtiön teksteissä yhteisöllisyyttä rakentaa nimenomaan juristina toimimisen ja oikeustieteellisen osaamisen aspekti. Tekstit tuovat toistuvasti esiin siinä esiintyvien henkilöiden juristitaustaa. Esimerkiksi Yleisradion silloisen pääjohtajan, Mikael Jugnerin haastattelussa toistuu tasaisin välein haastateltavan juristikoulutuksen ilmaisu. Lisäksi tekstit pyrkivät tuomaan esiin juristikoulutuksen yliveraisuutta ja soveltuvuutta hyvin erilaisiin ammatteihin. Juristikoulutus yhdistää lehdessä esiintyvät henkilöt lukijan omaan taustaan. Yleistä on, että esimerkiksi henkilöhaastatteluissa haastateltava vastaa kysymykseen juristikoulutuksen eduista ja samalla kuvaa hyvinkin erilaisten juristiammattien yhteenkuuluvuutta yhteisellä koulutustaustalla. Olennaista kaikessa on juristien yhteiskunnallisen merkityksen korostaminen. Toistuvasti painotetaan juristien oikeutta ammattiyhpeyteen ja korostetaan, että juristit toimivat 'yhteiskunnan näköalapaikalla'.

Yhteistä juristieetosta vahvistetaan siten alan arvokkuudella ja merkityksellä, ja lukijalle tarjoutuu paikka tässä tärkeässä ja merkityksellisessä joukossa. Yhteiskunnassa korkeassa asemassa olevat henkilöt toimivat auktoriteetteina ja esimerkkeinä yhteisen ammattikunnan rajattomista mahdollisuuksista. Lisäksi tekstit jakavat voimakasta tunnetta kaikille lakimiehille yhteisestä korkeasta etiikasta ja moraalisisista arvoista sekä pyrkimyksestä objektiiviseen totuuteen. Nämä eettiset arvot vahvistavat yhteisöllisyyttä ja yhtenäisyyttä sekä painottavat juristikunnan eroa ns. "tavallisesta" kansasta, ei-juristeista. Lukija sitoutuu tähän merkittävien kansalaisten ryhmään.

Lakimiesliiton tekstit eivät juurikaan erottele erilaisia lakimiesammattajeja tai käytä esimerkiksi sukupuoli-identiteettiä lukijan houkuttelemiseen. Joskus harvoin ne puhuttelevat erikseen esimerkiksi tuomareita tai asianajajia tai vetoavat julkisen ja yksityisen sektorin rajanvetoon.

Sisällöntuotantoyhtiön tekstit nostavat toisinaan iän lukijaa rajaavaksi tekijäksi. Mielenkiintoinen havainto on, että tietyistä aihepiireistä on tehty juttuja nimenomaan ikäkriteerin pohjalta. Esimerkiksi Lakimiesliiton mökeistä ja niiden vakiokävijöistä tehdyt jutut on suunnattu seniorilukijoille, vaikka mökkien voisi kuvitella kiinnostavan myös perheitä tai nuoria. Toisaalta taas tulevaisuutta käsittelevät jutut on suunnattu nuorille lukijoille. Ikäryhmittelyn lisäksi ryhmämääritteitä ovat lähinnä sukupuoli sekä yrittäjäys ja uralla eteneminen.

Lakimiesliiton teksteissä on paljon vertauksia kirjallisuudesta tai muusta kulttuurista. Tämä edellyttää lukijalta jonkinasteista sivistystasoa, jotta vertauksen sisällön voi ymmärtää. Hyvin yleisesti Lakimiesliiton tekstit vertaavat nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Esimerkiksi teknologian tasolla nykyisyys on parempi kuin menneisyys, mutta varsinkin valtion taloudesta puhuttaessa menneisyys vetää pidemmän korren. Tyypillistä on verrata yhteiskuntaa ja Lakimiesliittoa toisiinsa ja melko usein ne myös rinnastetaan. Lakimiesliitto organisaationa rinnastuu yhteiskuntaan samanlaisine toimintatapoineen ja virallisine, vaaleilla valittuine elimineen. Toisaalta teksteissä käytetään myös ihmisen ja luonnon vertailua. Vertailujen kautta syntyy eräänlaisia auktoriteettiasemia, joihin lakimieslukijat suhteutuu. Esimerkiksi Lakimiesliiton rinnastaminen yhteiskuntaan antaa liitolle samanlaisen auktoriteetti-olueen.

Sisällöntuotantoyhtiön käyttämät vertailut ja vertaukset yhtenevät pitkälti Lakimiesliiton kanssa. Varsinkin kulttuurista lainatut vertaukset ja rinnastukset näkyvät molempien teksteissä. Jos Lakimiesliiton tekstit vertaavat liittoa yhteiskuntaan ja sen toimintaan, sisällöntuotantoyhtiön teksteissä rinnastukset toimivat yhteiskunnan ja oikeuslaitoksen välillä. Esimerkiksi: kun koko Suomen päämiehenä on tasavallan presidentti, oikeuslaitoksen johtajina toimivat korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentit.

Paikoitellen sisällöntuotantoyhtiön tekstit rinnastavat myös kaksi korkeasti koulutettua ammattikuntaa, lääkärit ja lakimiehet toisiinsa. Esimerkiksi finanssimarkkinoiden toimijat ovat sairaita potilaita, joita hoidetaan tuomioistuimissa tai välimiesoikeuksissa kuntoon. Joskus vertailut korostavat oikeustieteen ammattien eroa muista ammattiteista.

Lakimiesliiton teksteissä on kautta linjan erotettavissa kolme vahvaa auktoriteettia, joiden suhteen myös lukija on alisteinen. Hierarkkisesti kaikkein korkeimmalla on laki, ja lain ja lainsäädännön periaatteet otetaan annettuina totuuksina.

Toinen vahva auktoriteetti on liitto itse. Liitto asettuu korkeaan asemaan puolustamaan heikommassa asemassa olevia jäseniään. Kolmas auktoriteetti on Lakimiesliiton kattojärjestö

Akava, joka puolestaan toiminnassaan ajaa kaikkien korkeasti koulutettujen etua. Lakimiesliitto nousee kuitenkin hierarkiassa Akavan ohi, koska liitto puolustaa vain lakimiesten, Akava myös lakimieskunnan ulkopuolisten etuja. Tekstit olettavat vahvasti, että niin Lakimiesliiton kuin Akavankin asettamat tavoitteet ovat myös lukijan tavoitteita.

Sisällöntuotantoyhtiön teksteissä on lähinnä yksi auktoriteetti, ammattinimike ja sen tuoma yhteiskunnallinen asema. Erilaisissa teksteissä tittelit luovat jutun hahmoista auktoriteetteja, joiden sanomisia lukijan tulisi kuulla alisteisesta asemasta ja joiden ajatukset ovat eräänlaisia mielipidetotuuksia. Titteli ja auktoriteettiasema tulevat esiin heti jutun kärjessä ja sitä toistetaan useasti. Teksteissä korostuu halu nostaa juristit jalustalle. Samalla kun lukija kiedotaan samaan yhteiskunnallisesti arvostettujen juristien luokkaan, hänet toisaalta asetetaan alisteiseen asemaan esimerkkeinä toimivien ”uraimisten” edessä.

Käytännössä lähes kaikki Lakimiesuutisten tekstit edellyttävät lukijalta korkeaa koulutusta sekä oikeuslaitoksen ja yhteiskunnan toimintatapojen tuntemusta. Tämän lisäksi Lakimiesliiton tekstien tekemistä ohjaa selvästi ajatus siitä, että lukijat tuntevat lainsäädännön periaatteet, seuraavat elämässään korkeita moraaliperiaatteita ja ovat ainakin jossain määrin tietoisia ay-liikkeen rakenteesta. Sanattomat ennako-oletukset näkyvät parhaiten sanavalinnoissa sekä siinä, että kaikkia lainsäädännön, oikeuslaitoksen ja yhteiskuntaelämän toimintatapoja ei avata yhtä tarkasti kuin päivä- tai aikakauslehdissä. Monet artikkelit edellyttävät lukijalta tietoa esimerkiksi lakiuudistusten yhteydessä siitä, mikä kyseisten lakien tila on ollut aiemmin. Lisäksi jotkut tekstit edellyttävät, että lukija tuntee lakimieshistoriaa ja esimerkiksi lakimieskoulutukseen tai Lakimiesliiton toimintaan vaikuttaneita henkilöitä ja toimi-elimä nimeltä.

Miltä ulkoistusta edeltänyt vuosi näyttää retorisesti?

Vertailun vuoksi tein samanlaisen retorisen analyysin myös ulkoistusta edeltäneen vuoden (2003) numeroista 3 ja 6. Ennen ulkoistamista Lakimiesuutisissa oli paljon asiantuntija-artikkeleita joko asiantuntijoiden itsensä kirjoittamina tai heidän puheidensa referaatteina. Lehdessä julkaistiin paljon pitkiä juttuja, jotka oli lainattu usein melko suoraan tiedotetekstistä. Yleisesti tekstit olivat tasamittaisia, joko kaksi tai neljä sivua.

Analysoitavissa lehdissä lukijaa ei puhuteltu tai aktivoitu lainkaan. Nämä kaksi numeroa näyttäytyi lähinnä yksisuuntaisen tiedonvälityksen kanavina. Valtaosa jutuista oli asiantuntijatekstejä, jotka valaisivat jonkin lakiuudistuksen tilaa tai työryhmän työn tuloksia. Vastakohtapareina näyttäytyivät yleisesti työntekijä ja työnantaja. Tämä kuvanee Lakimiesuutisten aikaisempaa roolia vahvasti ammattiyhdistystoimintaan liittyvänä lehtenä.

Toisaalta ristiriitaretoriikka pureutui pitkälti yhteiskunnallisiin ristiriitoihin kuten lainsäädännön tasoon, lakikielen vaikeuteen tai palkkausjärjestelmämuutoksen hitauteen. Vain lakimieskuntaa koskettavia ristiriitoja oli vähemmän, esimerkkinä lakimieskoulutuksen määrän lisääminen.

Yhteisöllisyys rakentui lähinnä lakimieskoulutuksen merkitystä korostamalla. Tekstit loivat lakimiesidentiteettiä, jossa lakimieskoulutus tarjosi mahdollisuudet hyvään ja näyttävään uraan. Vaikka Lakimiesuutiset ennen ulkoistamista vaikuttaa sisällöltään nykyistä vahvemmin jäsenlehdeltä, analysoitavissa lehdissä ei jäsenyyteen vedottu lukijoita yhdistävänä tekijänä. Lakimieseetosta korostettiin yleisellä tasolla eikä yksittäisiä ryhmiä tuotu esille.

Vuoden 2003 lehdissä auktoriteettiulottuvuus on vahvasti esillä. Tätä edesauttaa se, että lehti koostui pitkälti asiantuntijateksteistä, joissa kirjoittajatiedoissa mainitaan nimen lisäksi myös hänen tittelinsä ja työpaikkansa, toisinaan tätäkin tarkempi kuvaus kirjoittajan ansioista. Näitä esimerkkejä ovat mm: professori Antti Kivivuori, OTT Pentti Arajärvi, oikeusministeri Johannes Koskinen, tietokirjailijana julkisuudessa tutuksi tullut it-asiantuntija Petteri Järvinen jne.

Tavoitteiden ja päämäärien osalta Lakimiesuutisten nykytekstien ja ulkoistusta edeltävien vuosien väliset erot ovat vähäisiä. Vuoden 2003 numeroissa korostuu liiton rooli edunvalvontayhteisönä, jolloin tavoitteena ovat erityisesti lakimiesten ammattikunnan edut. Pääasiassa tavoitteet ja päämäärät näkyvät pääkirjoituksissa.

Premissien tasolla ei näytä tapahtuneen suurta muutosta. Jo uudistusta edeltävinä vuosina lukijalta edellytettiin korkeaa koulutusta sekä lakitermien ja -kielen ymmärtämistä jopa nykyistä enemmän.

5.2. Lukijaoletusten ilmiäsuja

Tässä alaluvussa analysoin haastatteluaineistoni avulla, minkälaisia näkemyksiä Lakimiesuutisten eri tekijöillä on lukijoistaan. Myöhemmin luvussa 6 rakennan aineistoni avulla Lakimiesuutisten oletuslukijoiden ja lukijaoletusten mallit ja vastaan yhdessä 7. luvun kanssa kolmeen lukijoihin koskevaan tutkimuskysymykseeni. Pohdin lisäksi, mitä tämä kaikki kertoo Lakimiesuutisista ja sen tekijöistä

Taustoitin haastatteluissa ensin lehden lajityypin, arvojen sekä tekemisen kuvailulla tekijöiden näkemyksiä lehden lukemisesta, ja hain tällä kontekstia varsinaiselle lukijaoletusanalysilleni. Uskon, että lehden tekijöiden näkemykset esimerkiksi oman lehden lajityypistä ohjaavat osin myös lukija-ajattelua. Olikin mielenkiintoista, että tekijöillä ei ollut yhteistä näkemystä lehden lajityypistä, tekemisen motiiveista tai arvoista. Tekijät pitivät yhteisen arvomaailman puutetta yleisesti suureksi tekemistä hankaloittavaksi seikaksi, ja tämä vaikuttaa pitkälti myös tekijöiden tapaan nähdä lukijansa.

Julkaisijayhteisön tekijät pitävät Lakimiesuutisia itselleen tärkeänä viestintävälineenä. He nimittivät sitä sekä sisäisen että ulkoisen viestinnän kanavaksi, mutta toisaalta korostivat, että liiton viestintä kohdistuu vain jäseniin. Viestintäulottuvuuden lisäksi he antoivat lehdelle

tärkeän roolin jäsenten ammattitaidon kehittämisessä ja ylläpitämisessä ja uskoivat sen olevan liitolle imagollinen työkalu.

Sisällöntuotantoyhtiössä lehti nähdään liiton näkyvyyden tuottajana. Sen avulla lukijoita muistutetaan myönteisesti liiton olemassaolosta ja sen roolista jäsenten edunvalvojana. Lehden tehtävänä on liiton markkinoiminen sekä sen perusteleminen, miksi kaikkien lakimiesten tulisi kuulua Lakimiesliittoon. Lehden toiseksi tehtäväksi sisällöntuotantoyhtiön tekijät nostavat alan ajankohtaisen tiedonvälityksen, jolloin lehti on osa liiton jäsenpalvelupalettia. Toisaalta lehti luo jäsenkunnan yhtenäisyyttä ja kiinteyttä, lakimiesidentiteettiä sekä painottaa lakimieskoulutuksen merkitystä jäsenistön urakehityksessä.

Katse lukijaoletuksiin

Tarkastelin Lakimiesuutisten lukijaoletuksia nelosluvussa esittelemäni, kaksitasoisen luokittelun avulla. Erittelin ensin aineistoni haastattelukysymysten alle ja suoria vastauksia kysymyksiini, jotka käsittelivät esimerkiksi lukijan ikää tai sukupuolta. Samalla luokittelin aineiston kahteen ryhmään vastaajan ammattikunnan mukaan eli julkaisijayhteisön ts. lakimiesten vastaukset ja sisällöntuotantoyhtiön ts. journalistien vastaukset. Ensimmäisen tason tarkastelun jälkeen käytin ryhmittelevinä tekijöinä muutamaa tekstianalyysini kaltaista retorista keinoa. Näiden kahden tason analyysin avulla olen rakentanut kuvaa tekijöiden lukijaoletuksista. Kun ensimmäisen vaiheen analyysissä kävin läpi siis hyvin ilmeisiä lukijan ikään, sukupuoleen ja koulutukseen sekä näiden odotuksiin liittyviä asioita, tarkastelin toisessa vaiheessa lukijan aktiivisuuteen ja aktivointiin, identiteettiin ja samuuteen sekä auktoriteettiasemaan liittyviä tekijöitä. Olennainen osa tarkasteluani oli myös sen kartoittaminen, minkälaisen roolin ja merkityksen tekijät kokivat antavansa lukijalle lehden tekoprosessissa.

Analyysini osoitti ensinnäkin, että lehteen ja sen tekemiseen liittynyt näkemysten moninaisuus ja epäselvyys toistuivat myös lukijaoletuksissa. Suurimmat erot piirtyivät kahden eri ammattikunnan välille.

Yhteistä kaikille lehden tekijöille on, että kukaan ei usko nuorten lukevan Lakimiesuutisia. Vaikka joka numerossa on sivunmittainen opiskelijapalsta, ei opiskelijoita nähdä varsinkaan printtilehden varsinaiseksi lukijakunnaksi.

Yleisesti lehden tekijät pitävät aktiivilukijaa keski-ikäisenä, noin 40–50-vuotiaana, ja hänen uskotaan olevan aktiivinen ja osallistuva myös omassa työelämässään. Ammattikunnan luonteen ansiosta kaikki mainitsevat korkean koulutuksen. Kolme vastaajista määrittelee lehden pääasialliselle lukijalle myös sukupuolen ja ammatin. Kaksi pitää lukijaa naisena, yksi miehenä. Ammateiksi he mainitsevat käräjätuomarin tai ison organisaation asiantuntijan. Muutoin tekijät eivät pidä sukupuolta tai ammattia lehden kannalta lukijalle tärkeänä ominaisuutena. Lisäksi haastattelupuheessa korostui, että lukija on tekijöilleen aika lailla kasvoton.

Lakimiesliiton tekijät uskovat lukijoiden odottavan *raakaa asiaa ja raskaasti*. Toisaalta he nostavat esiin lukijoiden moninaiset ja paikoin jopa toisilleen ristiriitaiset tarpeet ja painottavat, että lukijapalautteessa toivotaan myös muuta kuin juridiikkaa. Lukijoiden lehteen kohdistuvista odotuksista puhuttaessa liiton näkemyksissä korostuu lakimieskunnan heterogeenisyys, mutta muuten ammattien moninaisuus ei vaikuta lukijaoletuksiin eikä sitä käytetä konkreettisesti lehden lukijasta puhuttaessa. Lakimiesliiton tekijät uskovat myös, että lehti on lukijalleen tärkeä jäsenetu, ja sen lukemiseen keskitytään.

Sisällöntuotantoyhtiön toimijat näkevät lukijan hakevan lehdestä erityisesti merkkejä ja todisteita siitä, että liitto on toiminut lakimiesten puolesta. Toisaalta he ajattelevat, että lukija löytää lehdestä oman alan tietoa ja sellaisia juttuja, joita ei ole saatavissa muualta. Tämä palvelee heidän mielestään lukijaa oman ammatti-identiteetin rakentamisessa. Sisällöntuotantoyhtiön tekijät uskovat myös, että lukija ei kaipaa pelkästään ammattifaktoja ja lakiasiaa, vaan myös niin sanotulla kevyemmällä aineistolla ja jopa huumorilla on kysyntää. Henkilöjutut tyydyttävät sisällöntuotantoyhtiön tekijöiden mielestä identiteetin rakentamisen lisäksi halua tirkistellä kollegojen elämään. Samalla ne toimivat eräänlaisina yhteishengen nostattajina.

Lakimiesliiton tekijät myöntävät, että lukija on toissijaisessa asemassa lehden tekemisessä. Heidän mukaansa ajatus lukijasta vaikuttaa lähinnä käytettävään kieleen ja sanastoon, ei niinkään aihevalintaan ja juttujen sisältöön. Tekijät määrittelevät itse omien kriteeriensä mukaan, minkälainen aihe ja sisältö ovat kulloisellakin hetkellä tärkeitä ja mistä lukijalle pitää välttämättä kertoa, vasta sen jälkeen he pohtivat lukijaa ja esimerkiksi käytettävää kieltä. Lakimiesliiton tekijät antavat siten lukijalle hyvin passiivisen roolin lehden tekemisessä. Lukijaa valistetaan eikä hänen kanssaan käydä keskustelua. Lakimiesliiton tekijöiden näkökulmasta lehden tekijät ovat yhä hierarkkisesti sellaisessa asemassa, jossa jäsenkuntaa ohjataan ja sivistetään eräänlaisen opettajan roolissa. Lisäksi lukijan mieltäminen kasvottomaksi massaksi tekee hänen aktivointinsa yhteiseen keskusteluun entistä vaikeammaksi.

Sisällöntuotantoyhtiön tekijät korostavat lukijan merkitystä myös sisältöjen valinnassa. He näkevät, että esimerkiksi lukijapalaute otetaan jatkuvasti huomioon ja esimerkiksi juttutoiveita toteutetaan. Kunkin omat lukijaoletukset vaikuttavat heidän mukaansa myös siihen, millä tavalla jutut kirjoitetaan. Lisäksi visuaalisella puolella lukijaoletukset vaikuttavat konkreettisiin ulkoasullisiin valintoihin, esimerkiksi tekstien taustalle pääsee vain sellaisia värejä, joista myös vanhemmat lukijat erottavat tekstin riittävän helposti.

Lehden ja lukijan välisestä suhteesta ei sisällöntuotantoyhtiössä puhuta tiedonvälityksenä; pikemminkin lehti nähdään osaksi liiton toimintaa, jossa lukija-jäsenellä on merkittävä rooli. Lehden merkitys korostuu tällöin liiton ja lukijan välisen suhteen lujittajana.

Silti on huomattava, että liitto–lukija-suhdetta näytetään rakentavan myös sisällöntuotantoyhtiössä yksisuuntaisesti tekijöiden suunnasta kohti lukijaa. Vaikka sisällöntuotantoyhtiön tekijät korostavat lukijan asemaa tämän suhteen osana, lukijan osuus suhteen rakennustyössä jää lähinnä kuvitteelliseksi. Tekijät myöntävät tämän tiedostamattaankin kritisoimalla siitä, että lukijan aktiivisuutta ja osaamista ei aina voi tai edes saa ottaa huomioon, kun asioista ei puhuta oikeilla nimillä. Kun Lakimiesliitto julkaisijayhteisönä täytyy esittää aina positiivisessa valossa, jäävät jotkut näkökulmat väkisinkin piiloon. Tällöin sisällöntuotantoyhtiön mukaan pelkona on, että lehden uskottavuus lukijoiden silmissä kärsii.

Lakimiesliiton tekijät näkevät Lakimiesuutisten lukijat isoksi jäsenmassaksi, jolloin lehden tärkeimmäksi lukijakuntaa palvelevaksi ominaisuudeksi nousee yhteisen identiteetin ja samuuden luominen. Lehden pääasiallisena tehtävänä on siten erityisesti lakimiesliittolaisen lakimiesidentiteetin luominen ja vahvistaminen. Lakimiesliiton tekijöiden puheessa korostuu toistuvasti lakimiesliittolaisuus tärkeimpänä lakimiehiä ja lukijoita yhdistävänä identiteettitekijänä.

Toisaalta julkaisijan tekijät ilmaisevat jossain määrin halukkuutensa kohdistaa tulevaisuudessa toimintaansa – niin lehden kuin muunkin Lakimiesliiton jäsenoiminnan – yhä enemmän yksittäisille ihmisille kuin 15 000-päiselle massalle. Ajatuksena on, että tulevaisuuden Lakimiesuutiset olisi sekä yksilöiden että massan väline. Liiton tekijät ovat tiedostaneet, että yksilöiden huomioiminen edellyttää entistä tehokkaampaa netin hyödyntämistä, mutta tarkempaa konkreettista näkemystä toteutustavoista ei ole vielä olemassa. Lähinnä tekijät tuovat esiin ajatuksia esimerkiksi oikeustieteellisestä keskustelufoorumista, joka sijoittuisi jonnekin Suomi24:n ja tieteellisen Lakimies-julkaisun välimaastoon.

Sisällöntuotantoyhtiön tekijöiden vastauksissa korostuu yleisesti lakimieheyden ja oikeustieteellisen koulutuksen rooli lukijoiden yhteisen identiteetin rakentajana. Lukija eroaa juuri oikeustieteellisen tietopohjansa ansiosta muista, tavallisista ihmisistä ja tämä oikeustieteellisyys tai lakimieheys yhdistää juuri Lakimiesuutisten lukijakuntaa. Koska kaikilla juristeilla on sama koulutus, heidän on helppo löytää yhteinen, ammattiin sidottu identiteetti ja samaistumis pohja. Lakimiesliittolaisuus jää sisällöntuotantoyhtiön tekijöiden näkökulmissa toissijaiseksi yhteisen identiteetin luomisen keinoksi. Vaikka lehti nähdään toisaalta osaksi jäsensiteen rakentamista, sillä ei ole roolia jäsenidentiteetin rakentamisessa.

Julkaisijayhteisön tekijät eivät näe Lakimiesuutisissa juurikaan yksittäisiä ammattiryhmiä tai muita lukijoita ryhmitteleviä tekijöitä. Vaikka he mieltävät oman jäsenkuntansa koostuvan hyvinkin erilaisissa ammateissa työskentelevistä juristeista ja yhä enemmän naisista, tämä ammattikunnan heterogeenisuus ei yllä heidän näkemyksissään lehden sivuille. Lehden välityksellä pyritään palvelemaan koko jäsenkuntaa, jolloin eri osien kohdentaminen yksilöille tai

yksittäisille ryhmille koetaan jopa pirstaloivan lehteä liiaksi. Tämä näkökulma on osin ristiriidassa sen kanssa, että tulevaisuuden lehteä halutaan tehdä myös yksilöille. Toisaalta sekä massan että yksilöiden yhtäaikainen palvelu onnistunee juuri monimediallisessa ympäristössä.

Journalistitekijät näkevät, että lehden lukijakunnassa olisi hyödynnettävissä erilaisia yksittäisiä ryhmiä. Nämä ryhmät jäävät heidänkin mukaansa lähinnä määrittelyn tasolle eivätkä toteudu lehden tekemisessä. Eri lakimiesammatit tiedostetaan ja niiden hyödyntämistä esimerkiksi mallilukijoiden määrittelyssä pidetään hyvänä, mutta silti tärkeimmäksi lukijan määrittäjäksi nähdään lähinnä lakimieheys, ei yksittäinen ammatti tai rooli.

Mielenkiintoista oli havaita, että journalisteista vain ulkopuolinen kolumnisti näki omien tietojensa ja oman osaamisensa vaikuttavan siihen, minkälaiselle lukijakunnalle juuri hänen omat tekstinsä kohdistuvat. Hän määritteli melko tarkasti omien juttujensa kohdeyleisöksi oikeuslaitoksen juristit, koska arkityössäänkin on erikoistunut nimenomaan oikeustoimittamiseen. Muutoin hänkin näki yleisesti Lakimiesuutisten lukijan pikemmin lakimieheyden kuin eri ammattiryhmien kautta.

Julkaisijan tekijät mielsivät pitkälti itsensä ja oman roolinsa Lakimiesliiton edustajana lehden tekemisen auktoriteetiksi. Lukijoille ei annettu lehden sisällön tekemisessä roolia, vaan tärkeimmäksi kriteeriksi niin sisällön kuin ilmiänsunkin muotoilussa nousi tekijä itse ja hänen tietotaitonsa juridiikan alueella.

Sisällöntuotantoyhtiön tekijöille lakimiehet olivat oman lehtensä auktoriteetti. He luonnehtivat lakimiehiä älykkäiksi ja hyvän itsetunnon omaavaksi lukijakunnaksi, jonka ei tarvitse pyydellä olemassaoloaan anteeksi. Lakimiehet nähtiin yleisesti yhteiskunnassa merkittäväksi ammattikunnaksi, joka asiansa osaavana toimii monissa yhteiskunnallisesti tärkeissä auktoriteettirooleissa.

5.3. Tekijäpuheen suhde tekstiin

Tutkimushaastattelujen osana pyysin tekijöitä itseään hahmottelemaan muutaman virikejutun avulla sitä, kenet he määrittelevät yksittäisten tekstien lukijaksi. Tehtävän tarkoituksena oli konkretisoida sitä, miten tekijät näkevät ja eri tekstien lukijat sekä katsoa, miten heidän edellä kuvattu määrittelypuheensa toteutuu lehden tekstissä.

Osa Lakimiesliiton haastateltavista piti pääkirjoitusta lehden luetuimpana artikkelina ja uskoi sen tavoittavan kaikki muut paitsi nuoret. Lisäksi pääkirjoitusta pidettiin aina kaikille lehden saajille

suunnattuna. Sen sijaan sisällöntuotantoyhtiössä pääkirjoitus koettiin lähinnä edunvalvonnasta kiinnostuneiden tekstiksi.

Toinen analysoitava teksti oli sisällöntuotantoyhtiössä tehty laaja asia-artikkeli, jossa käsiteltiin tällä kertaa sosiaaliturvan eri muutoksenhakumahdollisuuksia sekä ihmisten yhdenvertaisuutta näissä muutoksenhakuoikeuksissa. Molemmat tekijätyhmät uskoivat tällaisten yhteiskunnallisten tekstien koskettavan ja kiinnostavan kaikkia lukijoita, minkä lisäksi sillä nähtiin olevan mahdollisuuksia vaikuttaa lakimieskunnan ulkopuolisiin ihmisiin – lähinnä yhteiskunnan päättäjiin. Tässä yhteydessä oli mielenkiintoista havaita, että tekijät tunnistivat yhteiskunnan päättäjän yksimielisesti tekstin lukijaksi, vaikka varsinaisessa haastattelussa kukaan ei nähnyt päättäjien kuuluvan lehden lukijakuntaan ja tekstien vaikuttamistehtävä osin kiellettiin. Määrittelypuhe ja tekstianalyysi eivät siten tässä yhteydessä kohdanneet. Toisaalta pari Lakimiesliiton edustajaa toi virikejutun yhteydessä sivulauseessa esiin, että jotkut liiton jäsenistä saattaisivat ammattiroolissaan täyttää yhteiskunnan päättäjä -lukijan kriteerit.

Merkittävää oli myös, että varsinkaan Lakimiesliiton tekijät eivät listanneet yhteiskunnallista vaikuttamista lehden ensisijaisiin tehtäviin, mutta konkreettisesta tekstistä he tunnistivat tämän tehtävän olemassaolon ja osa jopa toivoi sille tärkeämpää roolia.

Lakimiesuutisiin kuuluu hyvin pitkä lyhyiden, uutismaisten ajankohtaisjuttujen palsta. Osion pituutta säätelee osittain se, että lehdessä on paljon kolumneja, joiden ainoa looginen ja toimiva sijoituspaikka on osana uutisosastoa. Lisäksi monet ilmoitukset myydään määräpaikkaisina lehden alkuosaan, mikä käytännössä tarkoittaa niiden sijoittamista uutisten sekaan. Lyhyiden uutisten sisällöstä suuri osa tehdään oikeusministeriön ja Akavan sekä sen neuvottelujärjestöjen tiedotteiden pohjalta editoiden.

Yleisesti lehden tekijät uskovat lyhyiden tekstien kiinnostavan Lakimiesuutisten ”*kaikkia*” lukijoita, sillä ”*kaikki eivät saa oikeusministeriön tai Akavan tiedotteita muuta kautta tai eivät ehdi niitä muutoin lukea*”. Toisaalta he pitivät osiota kiireisten ja valikoivien lukijoiden osastona. Usein sama haastateltava saattoi antaa lyhyiden osastolle nämä kaksi toisilleen ristiriitaista lukijamäärittelyä.

Lakimiesuutisissa on myös useita vakiokolumnisteja, joilla on sisällöntuotantoyhtiön lukijakyselyn perusteella omat vakiolukijansa. Yleisesti tekijät ovat sitä mieltä, että kolumneja on liikaa, mutta niistä ei uskalleta luopua muutaman vähän äänekkäämmän lukijapalautteen vuoksi. Vaikka kukaan ei näe, että kolumnit olisi suunnattu kaikille lukijoille tai että kaikki ylipäätään lukisi niitä, pienäkään lukijakuntaa ei haluta suututtaa jättämällä joku kolumnisti pois. Toisaalta varsinkin Lakimiesliiton tekijät korostavat, että lukijakunta mieltää kolumnistien näkemykset liiton kannanotoiksi, jolloin niistä saattaa tulla hyvin kriittistä palautetta. Tällainen kolumnisti on Susanna Reinboth.

Jokaisessa Lakimiesuutisten numerossa on vähintään yksi tai kaksi isompaa liiton edunvalvontaa käsittelevää artikkelia. Tutkimusaineiston viriketeksti käsitteli lakimiesidentiteettiä. Lakimiesliiton tekijät pitävät edunvalvontatekstejä lehden olennaisimpana, *hard core* -sisältönä ja *toivovat* niille suurta lukijakuntaa. Toisaalta he eivät kuitenkaan uskoneet, että kaikki lehden saajat lukisivat edunvalvontatekstejä. Liiton tekijät näkevät, että esimerkiksi oma elämäntilanne vaikuttaa erityisesti juuri edunvalvontaa käsittelevien kirjoitusten lukemiseen. Esimerkiksi työttömyyden uhka ja yt-neuvottelut omassa elämässä saavat kiinnostumaan myös aiheeseen liittyvästä sisällöstä. Toisaalta julkaisijayhteisön tekijät näkevät, että nykyinen, epävarma taloustilanne on lisännyt yleisesti kiinnostusta työnteon ehtoja ja esimerkiksi työttömyysturvaan liittyviä asioita kohtaan myös Lakimiesuutisissa.

Jokaisessa Lakimiesuutisten numerossa esitellään yksi tai useampi ajankohtainen tai muutoin mielenkiintoinen lakimies henkilöhaastattelun keinoin. Usein haastateltava työskentelee merkittävässä asemassa mutta toisinaan myös erikoisessa, perinteisestä lakimiesammattista poikkeavassa tehtävässä. Esimerkkilehdessä henkilöjutun päähahmona oli vastikään korkeimman hallinto-oikeuden presidenttinä aloittanut Pekka Vihervuori. Yleisesti tekijät uskovat, että henkilöhaastattelut palvelevat lehdessä nimenomaan kevyestä ”human intrest” - puolesta kiinnostuneita, vaikka juttujen sisältö on usein hyvinkin painavaa ammatillista ja oikeudellista asiaa.

Vaikka lehtianalyysi oli hyvin ylimalkainen, se osoitti selvästi, että kenelläkään lehden tekijöistä ei ole tarkkaa tuntumaa siitä, kuka tehtyjä juttuja lukee. Tekijät totesivat useasta jutusta, että ”*nämä ovat luettuja*”, mutta väitettä ei pystytty konkreettisesti perustelemaan saati että olisi kyetty määrittelemään tarkemmin, keitä nämä lukijat ovat.

Edellisestä Lakimiesuutisten lukijatutkimuksesta on kohta kymmenen vuotta aikaa, jolloin juttujen lukija ja lukijatyypin määrittäminen nykyisellään jää pelkän mutu-tuntuman varaan. Sisällöntuotantoyhtiön tekemän lukijakyselyn perusteella ei mielestäni pysty tekemään kovin pitkälle vieviä päätelmiä. Lähinnä tekijät pystyivät määrittelemään Susanna Reinbothin kolumnille kohderyhmän: 30-vuotiaat naiset. Muutoin tekijät ”toivoivat”, että kaikki lukevat kaikki jutut, uskoivat, että uutiset eivät mene *haaskiin* tai vastaus oli muuten ylimalkainen tai asia kuitattiin hiljaisuudella. Toisaalta lehtianalyysi näytti, että yhteiskunnan päättäjät tunnustettiin lehden lukijaksi, vaikka hänen olemassaoloon ei määritelty lukijaoletusten yhteydessä.

Hedelmällisen tutkimuskohteen muodostaisikin sen tutkiminen, miten juttuja todellisuudessa luetaan ja ketkä niitä lukevat, varsinkin kun tekijöillä tuntuu olevan vahva luottamus heidän itsensä määrittelemään, ensisijaisen luenta-aseman olevan ylivoimainen lukutapa myös lukijoiden keskuudessa.

Erillinen tekstianalyysiosio paljasti lukijaoletuksista sen, että käsitteellisellä tasolla lehden tekijät kykenevät määrittelemään jonkinasteisia ominaisuuksia olettamalleen lukijalle (määrittelypuhe), mutta näiden oletusten sovittaminen valmiiseen tekstiin ei onnistu yhtä helposti. Tällöin tarkkojen määritteiden sijaan ryhdytään puhumaan pikemminkin siitä, kenen toivotaan lukevan kuin kenen nähdään tai uskotaan lukevan. Määrittelypuhe ja konkretia eivät siten kohtaakaan.

6. Lukija Lakimiesuutisissa

6.1. Oletuslukijuus muutoksessa

Retorinen analyysi Lakimiesuutisten teksteistä nosti esiin, että sisällöntuotannon osittainen ulkoistaminen on muuttanut lehden oletuslukijoita selvästi. Ennen vuotta 2004 Lakimiesuutisten oletuslukija oli korkeasti koulutettu, työelämän ongelmista ja niiden ratkaisusta kiinnostunut lakimies, jolle lehti oli oman alan tiedonsaannin ja vastaanoton kanava. Lakimiesuutisten seuraaminen edellytti kiinnostusta lakimiesalan ja ay-liikkeen asioita kohtaan, alan sisäpiiritiedon tuntemista sekä taitoa tulkita asiantuntijatekstiä. Lehdessä ei ollut juurikaan visuaalisia houkuttimia, jolloin tarttumakohtina ja kiinnostuksen herättäjinä toimivat otsikot ja toisinaan myös ingressit. Instituutioiden ja erityisesti lakimiesauktoriteettien kunnioitus kuului oletuslukijan ominaisuuksiin. Tällainen tekstuaalinen lukija vastaa pitkälti stereotyyppistä mielikuvaa lakimiehestä faktat ja yksityiskohdat hallitsevana ammattilaisena, jolle profession liittyvät muodolliset määreet ovat tärkeitä.

Nimitän tätä ulkoistamisen aikaa edeltänyttä Lakimiesuutisten oletuslukijaa *muodolliseksi lakimieslukijaksi*.

Sisällöntuotannon ulkoistamisen myötä Lakimiesuutisten visuaalisuus on lisääntynyt asteittain, vaikka lehden tyyliä ei edelleenkään voi pitää räväkkänä. Kuvasuunnittelu ja graafisten elementtien hyödyntäminen ovat tuoneet lukijalle vaihtoehtoisia tarttumapintoja lehteen. Pääasiassa lehden lukijaa silti houkuttelevat yhä tekstin voimalla, ja oletuslukijan luonne määräytyy paljolti tekstillisten elementtien perusteella.

Ulkoistuksen alkuvaiheessa lehden sisällöntuotantoyhtiön halu keventää lehteä on ilmeinen. Esimerkiksi vuoden 2004 alkunumeroissa haastateltavia on kuvattu juristeille poikkeuksellisissa ympäristöissä kuten sukellusaltaassa tai telemark-rinteessä. Tämän tyyppinen keventäminen kuitenkin vähenee muutaman alkunumeron jälkeen, ja visualisointi lähenee jälleen mielikuvaa ”virallisesta” lakimiehestä.

Erittelyni perusteella Lakimiesuutisilla oli ennen ulkoistusta vain yksi oletuslukija, mainittu muodollinen lakimieslukija. Ulkoistuksen jälkeisistä vuosista sitä vastoin erottuu kolme erilaista oletuslukijaa. Merkillepantavaa on, että oletuslukijoiden erot kiinnittyvät julkaisijatahoihin. Toisin sanoen lehden julkaisijan eli Suomen Lakimiesliiton ja sisällöntuotantoyhtiön oletuslukijat poikkeavat toisistaan. Kutsun näitä kolmea oletuslukijaa jatkossa *jäsenlukijaksi*, *päättäjä-lukijaksi* ja *yleislakimieslukijaksi*.

Kaikilla kolmella oletuslukijalla on silti yhteisiäkin piirteitä. Yksi niistä on se, että heiltä vaaditaan korkeaa koulutus- ja sivistystasoa, tietämystä lainsäädännön ja -käytön periaatteista ja toiminnasta sekä yhteiskunnan rakenteiden ymmärtämistä. Kaikki Lakimiesuutisten tekstit on kirjoitettu sivistyneelle, ”valkokauluslukijalle”, joka omaa nämä perustaidot – silloinkin, kun lukija

asettuu työntekijän rooliin. Kaikkia oletuslukijoita yhdistävä piirre on myös se, että heillä ei ole vaikeuksia lakikielen ja sen erityissanaston kanssa. Oletuslukijoiden yleinenkin sivistyssanataso on korkea. Lisäksi oletuslukijat ymmärtävät melko hyvin ay-liikkeen toimintaa ja ovat perillä sen arvoista ja päämääristä. Ne tuodaan varsinkin Lakimiesliiton teksteissä esiin kiistattomina itseisarvoina.

Kaiken kaikkiaan alustavat ennakko-olettamukseni – esimerkiksi korkea koulutus, lakimiestyöntekijän etujen vahva puolustus sekä halu erottua muista ammattikunnista – näkyvät kaikissa Lakimiesuutisten ulkoistuksen jälkeisissä oletuslukijoissa. Ne eivät kuitenkaan tunnu olevan itsestäänselvyksiä sikäli, että lehdessä viitataan näihin ominaisuuksiin ja näin ylläpidetään niiden jatkuvuutta järjestelmällisen toiston avulla.

Tarkastelen seuraavassa lähemmin edellä mainittua kolmea oletuslukijaa kiinnittäen huomiota kunkin erityispiirteisiin. Kaksi ensimmäistä oletuslukijaa – jäsenlukija ja päättjä-lukija – erottuu Lakimiesliiton tekemissä teksteissä, kolmas – yleislakimieslukija – ulkoistetun sisällöntuotantoyhtiön teksteissä.

Alaluvussa 6.2. suuntaan huomioni tekijöiden lukijaoletusten mallintamiseen.

Tekijähaastattelujen perusteella sekä julkaisijayhteisöllä että sisällöntuotantoyhtiöllä on kummallakin omanlaisensa oletukset Lakimiesuutisten lukijoiden ominaisuuksista.

6.1.1. Jäsenlukija ja päättjä-lukija

Jäsenlukijaksi nimeämäni oletuslukija on Lakimiesliiton teksteissä hallitseva lukijatyyppe, ja sitä luonnehtii olennaisesti kuuluminen Lakimiesliittoon. Tämä oletuslukija mieltää oman lakimieheytensä nimenomaan Lakimiesliiton ja sen jäsenyyden kautta. Hän kokee jäsenen olevan tärkeä osa liiton toimintaa ja asennoituu myönteisesti teksteihin, joissa korostetaan juuri jäsenen merkitystä. Hänestä kaikkien lakimiesten tulisi kuulua Lakimiesliittoon, ja lakimies on hänelle yhtä kuin liiton jäsen.

Jäsenlukijalle kaikkien lakimiesten yhteisöllisyys, yhteinen ammatti-identiteetti ja yhteiset ammattinormit ovat tärkeitä. Jäsenlukija on jo saavuttanut asemaa yhteiskunnassa ja työelämän hierarkiassa, mutta hän ei kuitenkaan kuulu työnantajaportaaseen.

Jäsenlukijaa puhutellaan sinutellen, ja hänet tuodaan kirjoittajan lähelle. Jäsenlukija kokeekin useimmiten kuuluvansa tekijöiden kanssa samaan ryhmään. Yhteishengen ylläpito on tärkeää.

Jäsenlukija sijaitsee hierarkiassa tekijöiden kanssa lähes samalla tasolla, mutta tärkeistä asioista kirjoitettaessa jäsenlukijan ja tekijöiden välille muodostuu eräänlainen opettaja–oppilas-suhde. Tällöin tekijällä on oletuslukijaan nähden tiedonvälittäjän ja valistajan rooli, jotta lukija

selviytyy kunnialla mahdollisissa yhteiskunta- tai työelämän karikoissa. Tekijän ja lukijan suhdetta voisi kuvailla myös isälliseksi tai äidilliseksi ja näin muodoin opastavaksi. Tärkeää on ohjata lukijaa löytämään ”oikea” tapa suhtautua asioihin. Tämä näkökulma yhtenee usein tekijän näkökulman kanssa.

Yhteisöllisyyden lisäksi jäsenlukijalle tärkeitä asioita ovat työelämän olojen parantaminen, työelämän tasa-arvoisuus sekä lakimiestyöttömyyden ehkäisy. Jäsenlukija näkee tärkeät asiat paitsi itsensä myös muiden lakimiesten kautta. Jäsenlukijaa pyritään ajoittain aktivoimaan mukaan liiton toimintaan – ainakin vaalien aikoina – ja ajamaan yhteisesti tärkeiksi koettuja asioita. Yhteisöllisyys ja kuuluminen lakimieskuntaan leimaavat jäsenlukijan ajatuksissa yhteiskunnallista ja työelämään liittyvää kiinnostusta ja toimintaa. Jäsenlukijat ”puhaltavat yhteen hiileen”. Tämä metaforinen ilmaisu toistuu usein jäsenlukijalle suunnatuissa teksteissä, ja se kuvaa mielestäni hyvin jäsenlukijan suhtautumista asioihin. Puhaltaessaan yhteen hiileen jäsenlukijat eivät juuri erottele erilaisia lakimiesryhmiä tai ammatteja, vaan kaikessa vedotaan yhteiseen lakimiesliittolaiseen lakimiesidentiteettiin. Pyrkimyksenä on samankaltaistaa ja tasa-arvoistaa kaikkien eri ryhmien olot. Oikeus, oikeudenmukaisuus, laillisuus, ammattimaisuus, asiantuntijuus, jäsenkeskeisyys ja yhtenäisyys ovat jäsenlukijalle lakimiesidentiteetin keskeisiä arvoja. Ylimmäksi auktoriteetiksi lakimieslukija näkee Suomen lain.

Jäsenlukijaan vedotaan Lakimiesuutisten teksteissä käyttämällä samuuden ja yhtenäisyyden keinoja, liiton näkökulmasta määriteltyjä ristiriitoja sekä oikeita tavoitteita ja päämääriä. Yhteisyyden luomisessa korostuu nimenomaan Lakimiesliiton jäsenyys.

Päättäjälukija on oletuslukija, joka toimii työssään yhteiskunnallisesti tai taloudellisesti tärkeässä tehtävässä (esimerkiksi lainsäädäntötyössä) tai on noussut poliittisesti merkittävään asemaan. Tällaisen roolinsa vuoksi päättäjälukijalla on mahdollisuuksia vaikuttaa vallitseviin epäkohtiin. Vaikka hän toimii hierarkkisesti korkealla tasolla, hän on sisäistänyt Lakimiesliitolle tärkeän työntekijän näkökulman.

Päättäjälle suunnatut tekstit pyrkivät nostamaan esiin erityisesti työelämän kannalta lakimieskunnalle tärkeitä asioita, ja häneen pyritään vaikuttamaan vallitsevien epäkohtien parantamiseksi. Näkökulma asioihin on työntekijälähtöinen, ja päättäjälukijan uskotaan asettuvan ajattelussaan juuri työntekijän asemaan. Päättäjälle laadittujen tekstien pääasiallisena pyrkimyksenä on vaikuttaa ja vakuuttaa tai ainakin nostaa epäkohtia tietoisuuteen ja poliittiselle agendalle keskusteltavaksi. Päättäjät tulkitsee tekstejä valtaosin hallitsevan lukutavan mukaan.

Yhteiskunnan päättäjään vedotaan esittelemällä ristiriitatilanteita ja tarjoamalla niihin valmiiksi mietittyjä, oikeita ratkaisuja. Tavoitteiden asettaminen ja päämäärien saavuttaminen ovat päättäjälukijan kannalta olennaisia retorisia keinoja, ja erityisesti tähän lukijaan vedotaan

antamalla käyttöön valmiita, ”oikeita” vastauksia. Lisäksi päättäjät asettautuu auktoriteettiretoriiikan vietäväksi, ja hän kunnioittaa nimenomaan yhteiskunnalliseen asemaan vetoamista. Päättäjät voi toissijaisesti olla myös jäsenlukija, eli hän hyväksyy teksteistä myös jäsenlukijan aseman. Näin tapahtuu esimerkiksi silloin, kun esitelty, päättäjän toimintaa ja reagointia vaativa ongelma käsittelee Lakimiesliiton jäsenkunnalle olennaista kysymystä – esimerkiksi tuottavuusohjelma ja tuomarikunnan työtaakka – ja annettu ratkaisu on nimenomaan liiton jäsenkunnan näkökulmasta oikeellinen ja oleellinen.

6.1.2. Yleislakimieslukija

Sisällöntuotantoyhtiön teksteissä lukijaa käsitellään hyvin yhdenmukaisesti, ja retoriset keinot rakentavat yhtä oletuslukijaa, jota kutsun **yleislakimieslukijaksi**. Tähän vaikuttanee se, että vaikka kirjoittajakaarti on laaja ja koostuu useista free lancer -toimittajista, sisällöntuotantoyhtiön tuottaja ohjeistaa jokaisen artikkelin sisällön sekä suullisesti että kirjallisesti. Siten oletuslukija määrittyy osin tämän ohjeistuksen kautta.

Yleislakimieslukijalle on ominaista, että hän toimii erilaisissa lakimiesammateissa, eikä Lakimiesliiton jäsenyys ole hänelle olennainen lakimiesidentiteettiä määrittelevä tekijä. Jäsenulottuvuus toisin sanoen puuttuu tämän oletuslukijan ominaisuuksista. Sen sijaan lakimieheys itsessään on yleislakimieslukijalle tärkein itseisarvo. Hän korostaa kaikessa lakimieskoulutusta ja sen merkitystä ja näkee lakimieheyden yhteiskunnallisen menestyksen avaimena. Usein yleislakimieslukija onkin jo edennyt urapolullaan.

Tälle oletuslukijalle hierarkkisuus ja tittelit ovat tärkeitä. Hän on muodollinen ja arvostaa uralla etenemistä sekä korkeiden virkojen ja työasemien saavuttamista. Yleislakimieslukija tuo mahdollisimman monessa yhteydessä esiin sitä, että juristit ovat yhteiskunnan kermää sekä yleensä yhteiskunta- että erityisesti elinkeinoelämän toiminnan kannalta. Siten tärkeää on nostaa esiin jokaisen yksittäisen henkilön oikeustieteellinen tausta ja juridisten taitojen tuomat hyödyt työelämässä. Tämä näkyy teksteissä haastateltavien tittelien ja koulutustaustan jatkuvana toistona, vaikka kyse olisi asia-artikkelista eikä henkilöhaastattelusta.

Yleislakimieslukija kokee myös tarvetta erottautua muista maallikoista eli ei-juristeista esimerkiksi käyttämällä juridista sanastoa tilaisuuden tullen.

Yleislakimieslukijan hierarkkisuuden kunnioitus näkyy myös siinä, että tekijän ja lukijan välillä tehdään selvä ero. Tekijä ei pyri luomaan läheistä suhdetta lakimieslukijaan, sinuttelua ei käytetä ja harvat puhuttelutkin ovat epäsuorina jonkun toisen, esimerkiksi haastateltavan auktoriteetin, ”kehotuksia” tai ”ohjeita”. Jäsenlukijaan liittyvä vahva yhteisöllisyyden ja yhteisen identiteetin kaipuu ei ohjaa tämän oletuslukijan toimintaa, vaikka lakimiesten ryhmään kuulumisen tarvetta (erona ei-juristeihin, maallikoihin) ilmeneekin.

Työntekijyys tai työntekijän asema eivät nouse yleislakimieslukijalla yhtä tärkeään asemaan kuin jäsenlukijalla tai yhteiskunnan päättäjä -lukijalla. Ylimpänä auktoriteettina lakimieslukija pitää ”juristia”, jonka kaikkea toimintaa ohjaa laki. Tätä oletuslukijaa kuvaava, teksteissä usein esiintyvä metafora nostaa juristin ”yhteiskunnan näköalapaikalle”.

Yleislakimieheen vedotaan Lakimiesuutisten teksteissä retorisesti käyttämällä samuuden ja yhtenäisyyden keinoja. Samastuskohteena on yleinen lakimieheys, eikä liitolla ole tässä yhtenäisyyden luomisessa roolia. Lisäksi yleislakimies kokee vahvasti tarvetta kuulua nimenomaan lakimiesten ryhmään erottuakseen ei-juristeista. Myös auktoriteettiuskollisuus vetoaa tähän oletuslukijaan.

6.2. Lukijaoletusten ristiaallokossa

Jo tutkijaluentani Lakimiesuutisten oletuslukijoista antoi ounastella, että Lakimiesuutisten eri tekijöillä on sängen erilaiset näkemykset siitä, miten lehteä tehdään, mitkä sen tehtävät ovat ja minkälaisia lehden lukijat ovat. Samalla haastattelut vahvistavat tuntumaani siitä, että Lakimiesuutisten tekemistä ohjaavat tietyt ääneen lausumattomat säännöt, jotka kiinnittyvät tekijöiden asemoitumiseen yhtäältä Lakimiesliittoon, toisaalta sisällöntuotantoyhtiöön. Ennen kuin tarkastelen lähemmin Lakimiesuutisten tekijätahojen teemahaastatteluista piirtyviä lukijaoletuksia, taustoitan lyhyesti heidän näkemyksiään lehdestä ja sen tekemisestä. Nämä näkemykset nimittäin vaikuttavat ratkaisevasti heidän oletuksiinsa lehden lukijoista.

6.2.1. Lukijaoletusten taustaa

Yksi Lakimiesuutisten tekemistä ohjaava seikka liittyy tekijöiden ymmärrykseen lehden lajityypistä. Samaan aikaan yhteisten määrittelyjen puuttuminen ilmenee siten, että lajityyppi, lehden tekemisen tavat ja lukijaoletukset eivät välttämättä vastaa haastateltavien puheessa toisiaan. Tuloksena on paikoin hyvin ristiriitaisia näkemyksiä lehdestä ja sen sisällöstä.

Lehden linjan kaksijakoisuutta luonnehtii mielestäni havainnollisesti myös se, että sisällöntuotantoyhtiön tekijät ovat ylpeitä yksittäisistä jutuista mutta eivät kokonaisuudesta. Toisaalta Lakimiesliiton näkökulmasta kiinnitetään huomiota lähinnä lehden juridiseen luonteeseen ja tunnetaan ylpeyttä kokonaisuudesta.

Lakimiesuutisten määritelmän moninaisuus näkyy myös lehden tehtävien määritelmien moninaisuutena. Lehden tekijöillä ei tunnu olevan selvää yhtenäistä ajatusta siitä, miksi Lakimiesuutisia tehdään. Tämä on omiaan heijastumaan epäselvyytenä siitä, kenelle lehteä tehdään.

Moninaiset näkemuserot vaikuttavat suuresti myös tekijöiden lukijaoletuksiin. Kun sisällöntuotantoyhtiössä lähtökohtana ovat journalistiset perusteet ja odotukset, lehden lukijakin hahmottuu vahvasti niiden pohjalta. Lakimiesliitossa taas lukija nähdään juridisesti värittyneiden silmälasien kautta. Kun sisällöntuotantoyhtiössä uskotaan lukijan vannovan tekstin helppolukuisuuden ja esimerkiksi visuaalisuuden nimiin, Lakimiesliitossa koetaan lukijoiden hakevan nimenomaan lakikirjamaista sisältöä.

Yhteistä sekä Lakimiesliiton että sisällöntuotantoyhtiön lukijaoletuksille kuitenkin on, että nuorten ei uskota lukevan Lakimiesuutisia. Keskimääräinen lukija määritellään noin 40–50-vuotiaaksi. Nuorten uskotaan hyödyntävän lehden verkkoversiota, jos sitä kehitetään jatkossa nykyisestä juttuarkistosta aktiivisesti eläväksi areenaksi. Lähes kaikki haastateltavat näkevät olennaiseksi määritellä myös lukijoiden korkean koulutuksen ja oikeustieteen opinnot.

Mielenkiintoista on, että varsinkin lukijoiden toiveista ja odotuksista puhuttaessa lakimieskunnan heterogeenisuus ja odotusten monimuotoisuus tuodaan esiin, mutta tämä ei näy kummankaan osapuolen lukijaoletuksissa muutoin. Lukijat mielletään yhdeksi suureksi yleisöksi, toisistaan erottumattomien henkilöiden massamaiseksi olioksi. Poikkeuksen tältä osin teki ulkopuolinen kolumnisti, joka näki oman osaamisensa rajat myös lukijakuntaa määrittelevänä tekijänä.

Tarkastelen seuraavassa Lakimiesuutisten tekijäosapuolten lukijaoletuksia erikseen.

6.2.2. Lakimiesliiton tekijöiden lukijaoletukset: Aktiivinen jäsenlakimies

Lakimiesliiton lehdentekijät korostavat, että Lakimiesuutisten lukijat ovat nimenomaan liiton jäseniä ja että lehden lukijan ominaisuuksien sijaan voitaisiin yhtä hyvin puhua liiton jäsenten piirteistä. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomattava, että Lakimiesuutisista ei haluta puhua jäsenlehtenä, vaan korostetaan sen juridista ja ammatillista luonnetta.

Kaksi Lakimiesliiton haastateltavaa sanoi mieltävänsä lukijan lähes yksinomaan naiskäräjätuomariksi, muut haastateltavat totesivat, että lukijan ammatilla tai sukupuolella ei ole merkitystä.

Jäsenten lakimiestäusta ja ylpeys omasta ammatista korostuivat liiton toimijoiden haastatteluissa. He näkivät myös lehden lukijat yhteiskunnallisesti aktiivisiksi ja uskoivat näiden seuraavan maailmaa ja yhteiskuntaa laajasti lakimieheydensä ulkopuolellakin. Samalla kuitenkin korostettiin yhteisen lakimiesidentiteetin merkitystä ja lehden roolia sen rakentamisessa.

Lukijoiden oletettu yhteiskunnallinen aktiivisuus näkyy vastauksissa myös siten, että näiden uskotaan odottavan lehdeltä tiukkaa asiaa ja faktoja. Toisaalta tietynlainen tirkistelynhalu ei ole poissuljettua, sillä esimerkiksi nimitykset-palsta mainitaan oivalliseksi keinoksi seurata

kollegojen elämää. Henkilöön kohdistuvaa uteliaisuutta lääkitsevät haastateltavien mukaan myös henkilöhaastattelut, jotka kertovat tiukan asiasisällön ohella kohteestaan.

Lakimiesliiton tekijät uskovat lehden olevan lukijoille tärkeä viestintäväline. Verkkolehden ei nähdä uhkaavan printtilehden asemaa, vaan käsin kosketeltavan version uskotaan miellyttävän lukijoita jatkossakin. Lukijan oletettiin vähintäänkin selailevan lehden kannesta kanteen, lukevan kaikki otsikot ja ingressit ja sen jälkeen valikoivan kiinnostavat artikkelit. Uskoipa yksi haastateltavista lukijoiden lukevan lehden kokonaan. Lisäksi oletettiin, että lukija palaa yksittäiseen numeroon uudestaan.

Lakimiesliiton tekijöiden puheessa lukijat näyttäytyvät kuitenkin kasvottomina hahmoina. He määrittyvät pikemminkin lakimieheyden kautta ryhmänä kuin toisistaan erottuvina yksilöinä. Tätä isoa lakimiesryhmää eriyttää lähinnä se, sijoittuuko työpaikka yksityiselle vai julkiselle sektorille. Muutoin oletuksia lukijoista hallitsee massamaisuus. Liitossa kytee kuitenkin halu määritellä jäsenet yksilöllisemmin ja huomioida nämä yksilöinä myös omassa lehdessä. Niin sanottuja mallilukijoita kohtaan tunnetaan sekä kiinnostusta että pelkoa koko paletin hajoamisesta. Lakimiehistä puhuttaessa lakimiesammattien heterogeenisuus nousee kyllä esiin, mutta lukijaoletuksissa heterogeenisuus peittyy lakimieheyden ja liiton jäsenyyden taakse.

Kaiken kaikkiaan lukija ei tunnu vaikuttavan ainakaan julkilausutusti siihen, miten Lakimiesliiton haastateltavat suhtautuvat lehden tekemiseen. He miettivät ensisijaisesti kerrottavaa aihetta ja kirjoittajan itsensä tärkeiksi kokemia näkökulmia, lukijaa noteerataan lähinnä sanaston ja käytetyn kielen tasolla. Lisäksi lukija näyttäytyy pikemminkin yksisuuntaisen tiedonvälityksen kohteena kuin tasavertaisena toimijana. Liitto ja tekijät ovat siten lukijaan nähden auktoriteetteja.

6.2.3. Sisällöntuotantoyhtiön lukijaoletukset: Arvonsa tunteva lakimies

Sisällöntuotantoyhtiön tekijöiden haastatteluissa Lakimiesuutisten lukijat hahmottuvat muodollisiksi ja tarkoiksi, jopa pedanttisiksi toimijoiksi. Lukija mielletään oman arvonsa tuntevaksi ja hänellä uskotaan olevan hyvä itsetunto. Sisällöntuotantoyhtiön näkökulmasta lehden lukija on myös hyvin tietoinen korkeasta asemastaan yhteiskunnan tai elinkeinoelämän hierarkiassa.

Lisäksi sisällöntuotantoyhtiön tekijät painottavat, että Lakimiesuutisten lukijoita tai tämän kykyjä ja taitoja ei voi juttuja tehtäessä aliarvioida. Lakimieslukijat nähdään älykkäiksi henkilöiksi, joilla on medialukutaitoa ja kokemusta eri medioiden käytöstä. Toisinaan jopa koetaan, että lukijalle ei pystytä tarjoamaan journalistisesti niin korkeatasoista sisältöä kuin tämä kykenisi

tulkitsemaan – johtuen esimerkiksi tekijöiden omien näkökulmien puutteellisuudesta tai objektiivisuuden puutteesta.

Lakimiesuutisten lukijan uskotaan etsivän lehdestä erityisesti asiatekstejä, mutta myös henkilöhaastatteluille ja kevyemmälle tai viihdyttävälle aineistolle oletetaan olevan tilausta. Lisäksi lukijan ajatellaan hakevan lehdestä merkkejä siitä, että liitto täyttää sille asetetut tehtävät ja siihen kannattaa kuulua. Oman alan ammattitekstien lukemisen katsotaan palvelevan lakimiehiä näiden ammatti-identiteetin luomisessa. Sisällöntuotantoyhtiön tekijät olettavat, että lukijat kokevat lakimieheyden ammattiryhmää yhdistäväksi ja sen muista ammateista erottavaksi tekijäksi. Lisäksi oletetaan, että jutut korkeissa viroissa ja tehtävissä olevista lakimiehistä vahvistavat entisestään lakimiesten itsetuntoa.

Viime kädessä myös sisällöntuotantoyhtiön tekijöille Lakimiesuutisten lukija on kasvoton ryhmä lakimiehiä. Tähän liittyen usean mallilukijan määrittely koettiin hyväksi ehdotukseksi. Toisaalta kuitenkin katsottiin, että jokaisen jutun tulisi kohdistua kaikille lakimiehille tarkempia ryhmittelyjä tai jakoja tekemättä.

Toisin kuin Lakimiesliiton tekijät sisällöntuotantoyhtiön tekijät katsoivat, että lukija otetaan Lakimiesuutisten tekemisessä huomioon lehden sisältöjen suunnittelusta alkaen ja lukijan oletettu juridinen ja journalistinen älykkyys vaatii erityishuomiota jo aiheita ja näkökulmia valittaessa. Lisäksi tekijät uskovat, että lakimies ajattelee lukijana eri tavoin kuin esimerkiksi yhteiskuntatieteilijä, ja tekstin sisältöä pitää muokata tätä silmälläpitäen. Lukijaa tulee arvostaa myös kielenkäytön tasolla ja esimerkiksi liiallisten itsestään selvyyksien välttämisenä.

Haastattelemani kolumnisti suhtautui Lakimiesuutisten lukijoihin paljolti samalla tavalla kuin sisällöntuotantoyhtiön tekijät. Kolumnisti esimerkiksi korosti Lakimiesuutisten lukijoiden korkeaa koulutusta ja sen merkitystä tekstin lukemiselle. Kun lukijat hallitsevat juridiset perustiedot, lehdessä ei tarvitse noudattaa pelkistävää, kaiken avaavaa kirjoitustapaa. Lisäksi Lakimiesuutisissa voi hänestä käsitellä päivälehteä vaikeampia aiheita. Samaan aikaan kolumnisti huomautti lehden lukijoiden tuntevan arvonsa ja usein pitävän juristeja lakialan ainoina osajina – ikään kuin kukaan muu ei pystyisi lakia lukemaan. Tämän vuoksi hän koki toisinaan joutuvansa journalistina juristilukijoiden kanssa vastakkain.

Toisaalta kolumnistin käsitykset tarjosivat osin kiintoisaa ristivaloa sisällöntuotantoyhtiön lukijaoletuksiin. Kolumnisti muun muassa mielsi itsensä oikeustoimittajaksi, jonka lukijoita ovat pikemminkin oikeuslaitoksen lakimiehet kuin esimerkiksi talousjuridiikan ammattilaiset. Hänen kolumninsa eivät toisin sanoen ole tarkoitettu kaikille. Hänen lukijaoletuksensa toisin sanoen poikkeavat siten sisällöntuotantoyhtiöstä, jossa lukijoiksi nähtiin koko lakimieskunta. Huomattavaa on, että missä kolumnisti tunnisti journalistisen ammattitaitonsa rajaksi oikeustieteellisten tietojensa rajat, siinä sisällöntuotantoyhtiössä ei koettu ongelmaksi sitä, että

oikeudellisten aiheiden kirjo on laaja. Päinvastoin sisällöntuotantoyhtiön tekijät katsoivat, että hyvät journalistit pystyvät kirjoittamaan kaikista aiheista; ongelmana voisi lähinnä olla se, että valitun näkökulman kiinnostavuudesta lakimiehille ei ole varmuutta. Kiteyttäen voi todeta, että kolumnisti oli ainoa kahdeksan haastateltavan joukosta, jolle lakimieskunnan heterogeenisuudella oli todellista merkitystä tekstien tekemisessä ja omien juttujensa lukijaoletusten määrittelyssä.

Seuraava kuva (Kuvio 6) kokoaa yhteen Lakimiesliiton tekijöiden ja sisällöntuotantoyhtiön tekijöiden oletukset – niiden ominaispiirteet ja erot – Lakimiesuutisten lukijoista:

Kuvio 6: Lakimiesuutisten lukijaoletukset

7. Lukijaoletusten ja oletuslukijan suhde Lakimiesuutisissa – yhteenvetoa ja vertailua

Olen edellä tarkastellut Lakimiesuutisten lukijoita sekä tekstuaalisena ilmiönä – oletuslukijoina – että lehden tekijöiden puheen kautta – lukijaoletuksina. Tässä luvussa vedän havaintoni yhteen ja pohdin lisäksi, mitä havaintoja vertailemalla voidaan sanoa Lakimiesuutisten tekemisestä ja tekijöistä sekä heidän suhtautumisestaan lehden lukijaan.

7.1. Lukijat teksteissä ja tekijöiden käsityksissä

Retorisen tekstianalyysin avulla Lakimiesuutisista erottui kolme erilaista oletuslukijaa. Niistä kaksi rakentui Lakimiesliitossa kirjoitetuissa teksteissä ja yksi sisällöntuotantoyhtiön artikkeleissa. Nimesin Lakimiesliiton tekstejä jäsentävät oletuslukijat *jäsenlukijaksi* ja *päättäjälukijaksi*. Sisällöntuotantoyhtiön oletuslukijasta käytin nimitystä *yleislakimieslukija*. Jäsenlukijaa luonnehtivat ensisijaisesti kuuluminen Suomen Lakimiesliittoon sekä jäsenyyteen kytkeytyvä yhteisöllisyys. Päättäjälukija puolestaan edustaa niitä lukijoita, jotka pystyvät omassa asemassaan vaikuttamaan yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Yleislakimieslukijan tärkein ominaisuus on lakimieskoulutuksen mukanaan tuoma asema yhteiskunnan hierarkiassa. Kaikkia kolmea oletuslukijaa yhdistää korkean koulutuksen takaama sivistystaso. Lisäksi kaikki oletuslukijat näyttäytyvät pikemmin työntekijöinä kuin työnantajina.

Vertailu ulkoistamista edeltävään vuoteen osoitti, että ulkoistus toi Lakimiesuutisiin paitsi uudenlaisia kuvittamisen myös kirjoittamisen tapoja. Ulkoistusta edeltävänä aikana kaikki tekstit olivat pitkälti Lakimiesliiton työntekijöiden, luottamusmiesten tai muutoin liittoa lähellä olevien henkilöiden tuotoksia, ja muutamat harvat toimittajatkin ohjeistettiin suoraan liitosta. Huomiota kiinnittää, että erityisesti Lakimiesliiton omat tekstit muokkautuivat ulkoistamisessa kohti jäsenen tavallisempaa puhuttelua. Ulkoistamisen jälkeen myös jäsenen roolin korostaminen tuli Lakimiesliiton oletuslukijaan vahvemmin mukaan. Toisaalta sisällöntuotantoyhtiön tekstit tuntuivat perivän ulkoistamista edeltäneen ajan teksteistä stereotyyppisen kuvan lakimiehestä. Itse asiassa lakimieskunnan arvokkuus ja eräänlainen ylemmyys muuhun kansaan nähden nousevat nykyisin vahvemmin esiin juuri sisällöntuotantoyhtiön teksteissä. Lisäksi auktoriteettien kunnioitus ja jonkinasteinen ammattiasemien ja tittelien palvonta leimaavat enemmän sisällöntuotantoyhtiön kuin Lakimiesliiton tekstejä.

Lakimiesliiton teksteissä lukijalle tarjoutuva tavallisempi asema selittyy paljolti kirjoitustyylin muutoksella. Kun Lakimiesliiton tekstejä kirjoitettiin aiemmin pääasiassa oikeustieteen asiantuntijoiden rooleissa, uudistuksen jälkeen tekijän rooli on vaihtunut jonkinlaiseen opettajan tai isän rooliin, mikä tuottaa myös oletuslukijalle uudentyyppisen suhteen sekä tekstiin että sen tekijään.

Oletuslukijoiden vertaaminen aikana ennen ja jälkeen ulkoistamisen vahvistaa kysymystä siitä, kuinka paljon tekijät ylimalkaan miettivät ulkoistuksen yhteydessä lukijaa, juttujen kirjoittamisen tyyliä tai ylipäättään lehden ominaisuuksia. Lakimiesuutisten sisällön epätasaisuus kiinnittää huomiota jo ulkoistuksen ensivaiheista lähtien, kun Lakimiesliitossa on jossain määrin pyritty uudistamaan omaa kirjoittamistapaa, minkä lisäksi lehteen on tullut mukaan sisällöntuotantoyhtiön tekemä osuus. Tekstuaalisella tasolla ilmenevä epätasaisuus havainnollistaa yleisemminkin jännitteitä, joita kahden eri ammattikunnan kohtaaminen ammattiyhdistyslehdessä synnyttää. Kyseessä on kipupiste, joka tulisi ottaa lehtien ulkoistamistilanteissa selvästi paremmin huomioon.

Tekijöiden haastattelut puolestaan osoittivat, että lukijaoletukset vaihtelevat osin kaikkien haastateltavien välillä, mutta suurimmat erot syntyvät kuitenkin tekijöiden ammattiroolista. Lakimiesliiton toimijoiden lukijaoletuksissa on vahvasti mukana liitto-jäsen-ulottuvuus, minkä lisäksi esiin nousi lukijoiden oletettu ylpeys omasta ammatista ja koulutuksesta. Liiton tekijöiden oletuksissa tyypillistä lukijaa luonnehtiikin yhteisöllisyyden ja yhteisen lakimiesidentiteetin luominen liiton ja Lakimiesuutisten kautta. Kiinnostus yhteiskunnallisia asioita kohtaan näkyy puolestaan tekijöiden mielestä nimenomaan siinä, että lukijat odottavat ensisijaisesti kovaa ja raakaa asiaa. Henkilöön kohdistuva uteliaisuus on toissijaista, ja sitä tyydytetään henkilöhaastattelujen ja nimitysuutisten kautta. Liiton edustajat painottivat yksimielisesti, että lehti on lukijalleen tärkeä lakimiesidentiteetin vahvistaja.

Sisällöntuotantoyhtiössä Lakimiesuutisten lukijaa puolestaan kuvailtiin oman arvonsa ja asemansa tuntevaksi juristiksi, joka on älykäs ja jonka medialukutaitoja ei voi aliarvioida. Samalla lukijan uskottiin hakevan lehdestä perusteita ja vahvistusta Lakimiesliiton kuulumiselle mutta etsivän myös asiantietoa ja yksityiskohtaisia faktoja. Tämä oletus on kiintoisa sikäli, että lukijaa ei kuitenkaan kuvailtu liiton jäseneksi. Lisäksi sisällöntuotantoyhtiön tekijät olettivat Lakimiesuutisten lukijan haluavan kuulua lakimiesten ryhmään ja erottautuvan ei-juristeista.

7.2. Oletuslukija ja lukijaoletus lyövät kättä

Merkillepantavaa on, että Lakimiesuutisten kahden tekijätahon lukijaoletukset näyttäytyvät vahvasti myös tekstien tasolla. Näin huolimatta siitä, että kysymys lukijasta, tämän ominaisuuksista ja odotuksista koettiin haastattelutilanteessa vaikeaksi, ja itse työssä lukija ja hänen ominaisuutensa eivät ole aktiivisesti mielessä. Lakimiesliiton tekijöiden näkemyksissä korostui jäsenulottuvuus lukijan tärkeimpänä ominaisuutena, ja jäsenaspekti nousi päällimmäiseksi myös liiton oletuslukijan ominaisuuksia analysoitaessa. Oletuslukijan (jäsenlukija) ja lukijaoletusten (aktiivinen jäsenlakimies) erona oli lähinnä vain lukijan läheisyyden aste. Missä tekstien oletuslukija sijoittui hyvinkin lähelle tekijää ja häntä puhuteltiin

sekä sinä että me-pronomeineja käyttämällä, siinä lukijaoletusten lukija jäi tekijälle kasvottomaksi ja tuntemattomaksi hahmoksi.

Vastaavasti sisällöntuotantoyhtiön tekijöiden oletuksissaan korostama lukijan omanarvon tunto ja vahva tietoisuus omasta ammatti-identiteetistä ja asemasta peilautuivat tekstien oletuslukijassa (yleislakimieslukija). Teksteissä rakentuva kuva itsensä yhteiskunnassa muita ylemmäksi asettavasta, jopa itseriittoisesta lakimiehestä resonoi nimenomaan journalisti-tekijöiden haastatteluja jäsentäneen arvonsa tuntevan lakimiehen kanssa.

Sisällöntuotantoyhtiön tekijät korostivat vahvasti lakimiesten ja esimerkiksi oman journalistien ammattikuntansa välistä eroa ja painottivat myös Lakimiesuutisten lukijoiden ymmärtävän tämän eron. Vastaava halu erottaa ei-juristit juristeista piirtyi sisällöntuotantoyhtiön tuottamista teksteistä näkyviin selvemmin kuin liiton toimijoiden teksteistä.

Lakimiesliiton oletuslukijoista jäsenlukija vastaa pitkälti julkaisijayhteisön tapaa mieltää lukija yksisuuntaisen tiedon vastaanottajaksi aktiivisen keskustelukumppanin sijaan. Tekstien piirtäessä kuvaa eräänlaisesta opettaja–oppilas-suhteesta tekijän ja lukijan välillä vastaava hierarkkinen tapa lähestyä lukijaa nousee esiin myös liiton toimijoiden haastatteluissa. Tämä tarkoittaa samalla, että tekijän näkemykset asioiden tärkeydestä ja lukijan tiedon tarpeista asetetaan lukijan toiveiden edelle.

Lakimiesliiton tekijöiden teksteissä rakentuvalle oletuslukijalle tärkeimmäksi auktoriteetiksi nousi laki, sisällöntuotantoyhtiön tekijöiden oletuslukijalle taas titteli ja asema. Tätä eroa selittävät osaltaan tekijöiden taustat lakimiehinä tai journalisteina. Kun liiton näkökulmasta oikeustieteen koulutus on antanut välineet toimia jokapäiväisessä elämässä lakitekstien kanssa, nämä tekstit on helppo asettaa yleisesti kaiken toiminnan korkeimmaksi normiksi. Journalisteille taas lakitekstien tulkinta ei useinkaan ole osa jokapäiväistä elämää, minkä vuoksi heidän on luontevaa hakea lakiasioissa tulkinta-apua asiantuntijalta. Tällöin ensisijaiseksi auktoriteetiksi nousee lakia tulkitseva henkilö ja hänen asemansa.

Mielenkiintoinen poikkeus oletuslukijoiden ja lukijaoletusten ilmeisen resonanssin kannalta on päättäjä-lukijan tekstuaalinen rooli. Tätä teksteissä rakentunutta oletuslukijaa ei nimittäin tuonut ensisijaisena esiin yksikään haastateltavista. Sisällöntuotantoyhtiön tekijät kyllä katsoivat, että auktoriteettiasemissa olevien henkilöhaastattelut ovat omiaan vahvistamaan lukijan ammatti-identiteettiä, mutta lukijan mahdollisuuksia päättää yhteiskunnan toiminnasta ei kuitenkaan tuotu missään vaiheessa esiin. Lakimiesliiton tekijät taas korostivat, että yhteiskunnallinen vaikuttaminen ei kuulu lehden ensisijaisiin tehtäviin.

Päättäjä-lukijan positio nostaakin esiin hyvin mielenkiintoisen ristiriidan haastattelu- ja tekstiaineiston välillä ja saa pohtimaan sen implikaatioita. Kyseinen oletuslukija rakentui niissä Lakimiesliiton toimijoiden kirjoittamissa teksteissä, joihin sisältyi vahva yhteiskunnallisen

vaikuttamisen funktio. Näiden tekstien oletuslukijaksi rakentui pikemminkin yhteiskunnan päättäjän roolissa toimiva kuin liiton jäsenen roolissa oleva lukija. Päättjä-lukijan poissaoloa lukijaoletuksista selittänee osaksi se, että Lakimiesliitossa uskotaan liiton jäsenten työskentelevän merkittävässä asemassa esimerkiksi lainvalmistelutöissä. Tällöin ajatukseen jäsenlukijasta kenties sisältyy julkilausumattomasti myös päättäjän rooli. Samaan aikaan on mielenkiintoista, että yhteiskunnan päättjä lukijana kyllä tunnistettiin silloin, kun lukijasta puhuttiin tekstiesimerkin äärellä. Lisäksi lehden yhdeksi tehtäväksi nostettiin tässä yhteydessä yhteiskunnallisen keskustelun herättäminen.

Kaiken kaikkiaan katson, että kuvattu ristiriita havainnollistaa osaltaan yhteisen toimituspolitiikan ja konseptin puutetta. Lehteä tehdään osin tiedostamatta sen kaikkia ominaisuuksia ja mahdollisuuksia. Tekijät eivät myöskään välttämättä tiedosta ajattelevansa lukijaa – ja mieltävänsä tämän tietynlaiseksi – tekstin tuottamisen eri vaiheissa. Silti heidän oletuksensa lukijasta näyttävät koodautuvan tekstiin.

Stuart Hallin sisäänkoodaus–uloskoodaus-mallin hengessä voikin tulkita analyysini osoittavan, että sisäänkoodaus ja siihen liittyvä merkityksenanto jäsentävät Lakimiesuutisissa vahvasti teksteihin rakentuvien oletuslukijoiden luonnetta – ja mikä oleellisinta, tekevät sen paljolti tekijöiden selän takaa. Tästä avautuu tutkimukselle samalla näkymä aktuaalisten lukijoiden merkityksenannon suuntaan – seikka, johon palaan työni päätteeksi.

7.3. Yksisuuntaista viestintää

Sisällöntuotantoyhtiön tekijät korostivat sitä, että Lakimiesuutisten lukijat ovat olennainen osa lehden tekoprosessia ja heitä mietitään jo juttuja suunniteltaessa. Tekstianalyysini kuitenkin osoitti, että käytännössä lukija on lehdelle perinteisen joukkoviestinnän tapaan vastaanottaja, jolle välitetään tekijän näkökulmasta oikeaa ja hyödyllistä tietoa. Toisin sanoen kun lehden viestinnän tapaa arvioidaan julkaistun tekstin perusteella, tekijät noudattavat pikemminkin logiikkaa, jossa lähettäjä heittää vastaanottajalle viestipallon toivoen, että sen sisältö pysyy muuttumattomana koko matkan. Lukijalla ei ole prosessissa aktiivisista, merkityksiin ja sisältöihin osallistuvaa osuutta, vaan hänen oletetaan tulkitsevan tekstejä kaavamaisesti niihin ensisijaiseksi koodatun merkityksen perusteella. Tässä luotetaan erityisesti lakimieskunnan yhtenäisyyteen, eli kaikkien lakimieskoulutuksen saaneiden katsotaan tulkitsevan asioita samasta viitekehystä. Sisäänkoodaus–uloskoodaus-mallia soveltaen kaikkien Lakimiesuutisten lukijoiden uskotaan asettuvan ensisijaiseen uloskoodausasemaan.

Lakimiesuutisissa ja varsinkin Lakimiesliiton toimijoiden teksteissä ilmenevää tapaa mieltää lehden lukija voisi kuvata Heinosen (2008) määrittelemällä uskottu mies -mallilla. Tässä tapauksessa juridiikan ja ammattiliiton ammattilaiset päättävät, mitä kansalaisten tulisi tietää,

jotta he voisivat toimia ja osallistua yhteiskunnallisiin asioihin informoituina kansalaisina (mt., 17). Tämä näkemys nousee vahvasti esiin sekä lehden teksteissä että liiton toimijoiden haastatteluissa. Kuvasin asetelmaa tekstin tasolla aiemmin opettaja–oppilas-suhteeksi lähinnä siksi, että sävyltään tekstien lakimiesliittolainen opastus on tuttavallisen päähän taputtelevaa ja vain harvoin muodollista. Haastatteluissa puolestaan korostui lukijasuhteen kasvottomuus, minkä vuoksi suhde näyttäytyy tekstejä muodollisempana.

Sisällöntuotantoyhtiön tekijät puolestaan haluaisivat suhtautua lukijoihinsa uskottu mies -mallin oppilaan asemesta kansalaisina tai kuluttajina, jolloin lukijoilla olisi tärkeä rooli lehden tekemisessä. Tekstianalyysini perusteella kuitenkin näyttää, että sisällöntuotantoyhtiönkin teksteissä pyritään pikemminkin välittämään tietoa kuin keskustelemaan vastaanottajien kanssa. Ote teksteissä on hierarkkinen, ja tekijä nousee lukijan yläpuolelle eräänlaisena tiedon haltijana. Asetelmaa saatetaan hälventää esimerkiksi sijoittamalla välitettävä tieto kolmannen henkilön, haastateltavan suuhun. Olennaista silti on, että tieto tuodaan usein esiin vaihtoehdottoman ”oikeina” väittäminä. Toisaalta sisällöntuotantoyhtiön tekijöiden näkemyksissä korostuu samalla journalistien rooli ja siihen sisältyvä yleisösuhte, jossa painopiste on viime vuosina siirtynyt yhä enemmän ihmisten valistamisesta ihmisten palvelemiseen (Pöyhtäri et al 2014, 11). Tämä ristiriitaisuus vahvistaa osaltaan vaikutelmaa siitä, että Lakimiesuutisten tekemisessä lukijasuhde on jäänyt pohtimatta.

Viittasin luvussa kolme Heikki Heikkilän ja kumppanien (2012, 31) näkemykseen siitä, kuinka toimittajien ja lukija–vastaanottajien välinen kuilu on tavannut olla toimitustyössä suuri. Erityisesti 1970-luvulla ihmisten mielipidettä ei juuri tarvinnut kysellä, saati että yleisösuhdetta olisi joutunut erityisesti miettimään. Lakimiesuutisten osalta onkin mielenkiintoista huomata, että Lakimiesliiton kahden toimijan näkemykset vastasivat lähes sanasta sanaan Heikkilän ja kumppanien kuvausta 1970-lukulaisesta ajatusmallista. Nämä tekijät julkilausuvat, että lukijan kiinnostuksen kohteilla ei ole merkitystä, vaan asioiden tärkeys määritetään liitossa, ja tätä määrittelyä käytetään juttujen tekemisen kriteerinä. Tämän jälkeen lähinnä ”toivotaan”, että lukija innostuisi lukemastaan tai ylipäätään lukemaan. Asetelma näyttäytyy myös tekstitasolla, jossa varsinkin ristiriita- ja päämäärätason retoriikkaa käyttämällä lukijaa valistetaan tärkeiksi koetuista ongelmista ja niiden ”oikeista” ratkaisumalleista. Kiinnostavaa olisi tarkastella, viljelläkö vastaavaa retoriikkaa muissa ay-lehdissä ja pohtia, missä määrin se kytkeytyy julkaisijayhteisöjen rooliin yhteiskunnassa.

7. Lopuksi...

Lakimiesuutisten lukijaoletusten ja oletuslukijoiden tutkiminen on ollut työläs mutta opettavainen matka. Se on antanut paljon tietoa lehden tekijöiden tavasta ajatella lukijoita, mutta samalla saanut pohtimaan ja kyseenalaistamaan myös minun omia työtapojani. Yleisarvioni tämän työn pohjalta on, että vaikka mediamurroksen aikakaudella on alettu yhä enemmän korostaa lukijoiden huomioon ottamisen tarvetta, käytännössä lukijoiden vaikutukset yksittäisen toimittajan konkreettiseen työhön saattavat jäädä yhä vähäisiksi.

Tutkimusasetelmani kahtalaisuus toimi mielestäni hyvin. Hallin malliin pohjautuva asetelman kaksinapaisuus teki tutkimuksesta monipuolisemman, ja sen ansiosta myös joukkoviestintäprosessin moniulotteisuus tuli otetuksi paremmin huomioon. Pelkästään tekijöitä haastatteleamalla kokonaisuudesta olisi noussut esiin vain yksi ulottuvuus. Tekstianalyysi antoi hedelmällisen peilauspinnan haastatteluissa piirtyville tekijöiden näkemyksille. Vastaavasti pelkkä tekstianalyysi olisi tarjonnut vain yhden tutkijaluennan Lakimiesuutisten tekstien oletuslukijoista, mutta niiden suhde lehden aktuaalisten tekijöiden maailmaan olisi jäänyt arvailujen varaan. Lisäksi tekstianalyysin ja haastattelujen yhdistelmä tuotti mielestäni pro gradu -tutkielman laajuuden huomioon ottaen sopivan kokoisen aineiston.

Tekstianalyysissä sovelsin perelmanilaisen retoriikan argumentointikeinoja, jotka soveltuivat mielestäni hyvin ammattiyhdistysliikkeen lehden tarkasteluun. En käyttänyt Perelmanin koko retorista arsenaalia, vaan poimin sieltä mielestäni tutkimustani parhaiten palvelevat keinot. Joku toinen tutkija olisi saattanut valita erilaisen analyysipaketin, mutta koin, että valintani soveltuivat omaan aineistooni ja tarkastelutapaani hyvin.

Teemahaastattelujen erittelyssä rakensin tekemieni luokittelujen pohjalta vastaavia malleja kuin tekstianalyysissäni. Samalla haastatteluanalyysini hyödyntää itsessään tekstianalyysini tuloksia. Onnistuneena pidän valintaani tehdä tekstianalyysit ennen haastatteluja. Näin haastattelutulokset eivät päässeet vaikuttamaan tutkijaluentaani teksteistä. Toisaalta tekstianalyysissä oli otettava huomioon oma suhteeni Lakimiesuutisiin; yli kolme vuotta lehteä tuottaneena en tarttunut tutkimuskohteeseeni neutraalin sivustakatsojan asemassa. Lisäksi tutkimushaastatteluissa oli pidettävä koko ajan mielessä, että vaikka tunsin suurimman osan haastateltavista, olin paikalla tutkijan roolissa.

Tutkimukseni olisi voinut toteuttaa vaihtoehtoisillakin tavoilla. Esimerkiksi haastattelujen sijasta olisi ollut mahdollista tehdä kysely tai pyytää lehden tekijöitä vastaamaan avoimiin kysymyksiin kirjallisesti. Päädyin kuitenkin teemahaastatteluihin, mikä mahdollisti myös tarkentavat jatkokysymykset tutkimustilanteessa. Esimerkiksi kysely tuskin olisi nostanut yhtä selvästi esille näkemysten ja oletusten epäselvyyttä ja moninaisuutta kuin kasvokkain esitetyt vapaamuotoisemmat kysymykset. Teemahaastattelujen etu tämänkaltaisessa tutkimuksessa

onkin se, että sen avulla voidaan havaita myös yhteisten määritelmien mahdollinen puuttuminen. Toisaalta kyselytutkimuksessa julkaisijayhteisö olisi ollut mahdollista sisällyttää tutkimukseen laajemmin ja ottaa mukaan esimerkiksi kaikki joskus lehteen kirjoittaneet henkilöt. Nyt haastatteluun pääsivät vain säännöllisesti lehden tekoon joskus osallistuvat henkilöt. Toisaalta ainakin osalle Lakimiesliiton työntekijöistä lehden tekeminen on siinä määrin vierasta, että aineiston määrän kasvattaminen ei välttämättä olisi tuonut tutkimukselle oleellista lisäarvoa.

Tekstianalyysin kohteena olleet lehdet valitsin sen perusteella, että arvioin kymmenen lehden riittävän pro gradu -tutkielman tarpeisiin. Samalla lähes 400 liuskan sivumäärä on siinä määrin mittava, että analyysini on väistämättä karkea. Tutkimusasetelmani ei kuitenkaan nähdäkseni edellyttänyt uppoutumista kovin syväälle tekstien hienouksiin, vaan määrällisesti sangen laaja ja sisällöllisesti yleiselle tasolle sijoittuva tekstianalyysi puolsi paikkaansa.

Tutkimukseni keskeinen kontekstitekijä, eli ulkoistamisen vaikutukset ammattilehden tekemiseen, korostui tutkimuksen edetessä mielessäni yhä enemmän. Ulkoistamisen aiheuttama kahden eri profession kohtaaminen Lakimiesuutisissa nousi vahvasti esiin haastatteluissa. Tutkimukseni osoittaa, että lehden molemmat tekijäosapuolet – niin juristit kuin journalistitkin – pitävät tiukasti kiinni omista ammattirooleistaan, mikä tuo lehden tekoon väistämättä jännitteitä ja ristiriitoja. Tämä ristiriitaisuus ilmenee selvästi sekä tekijöiden lukijoita koskevissa oletuksissa että julkaistuissa teksteissä. Tekijöiden lukijaoletukset ja tekstien oletuslukijat noudattelivat lakimiestekijöiden ja journalistitekijöiden välillä olevaa rintamalinjaa. Mielenkiintoista oli, että kumpikaan tekijäosapuoli ei nostanut millään tavalla esiin mahdollisia keskusteluyrityksiä toisen osapuolen kanssa.

... ja seuraavaksi

Asiakas-, jäsen- ja järjestölehtiä on Suomessa tutkittu niukasti ja ulkoistamisen seurauksia näissä lehdissä ei sitäkään vähää. Tarkasteluni perusteella kyseessä on kuitenkin aihe, jota olisi paitsi kiinnostavaa myös tärkeää tutkia yhtä esimerkkitapausta laajemmin ja syvällisemmin. Missä määrin eri ammattiyhdistyslehtiä on ulkoistettu, miten ulkoistusprosessi on edennyt ja miten sen yhteydessä syntyneet ammattikuntien kohtaamiset ovat käytännössä sujuneet? Siinä muutamia kysymyksiä, joihin tutkimuksen tulisi mielestäni pikimmiten pureutua.

Toinen jatkotutkimuksen suunta olisi ulottaa Lakimiesuutisten yleisösuhteen tarkastelu lehden aktuaaliseen vastaanottoon – toisin sanoen soveltaa Hallin sisäänkoodaus–uloskoodaus-mallia kokonaisvaltaisesti. Jatkotutkimuksessa olisi mielekästä hyödyntää soveltuvien osien lehden aiempia lukijatutkimuksia (viimeisin vuodelta 2005) sekä verkossa kerättävää lukijapalautetta

Lakimiesuutiset kerää nykyisellään lukijakyselyn avulla yleistä tietoa lehden lukijoista ja heidän lukutavoistaan, mutta kerättyä tietoa ei juuri hyödynnetä lehden tekemisessä. Lähinnä saatetaan käyttää yksittäisiä kyselyssä esiin nousseita juttuideoita, mutta lukijoista ja heidän

toiveistaan tai tarpeistaan lehdessä ei niinkään puhuta. Lukijoiden vastaukset juttujen lukuarvoista tai juttujen lukemiseen käytetystä ajasta jäävät täysin huomiotta. Vanhoja juttutyyppisiä pidetään sitkeästi lehdessä mukana, vaikka lukijakyselyn mukaan niitä ei juurikaan luettaisi. Lehden tekemisen käytännöissä nostetaan esiin kussakin kyselyssä tulleet positiiviset arviot, mutta huonoja arvioita ei analysoida eikä mietitä, mitä ne kertovat lukijoista ja näiden lehden kehittämiseen kohdistuvista ajatuksista.

Jatkotutkimuksen tulisi ottaa lähtökohdaksi hahmottaa koko joukkoviestintäprosessi, tunnistaa sen kipupisteet erityisesti ammattilehtiyhteydessä ja tuottaa tältä pohjalta tietoa lehden käytännön kehittämistä varten. Teoreettisesti tutkimus tarjoaisi mahdollisuuden soveltaa ja syventää genreä koskevaa ajattelua, sillä ammattilehden lajityypin kehittämiseksi asetetut arvot ja tavoitteet kietoutuvat oleellisesti juuri lukijan roolin ymmärtämiseen.

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti (1999) Introduction. Three Phases of Reception Studies. Teoksessa Alasuutari, Pertti (toim.) *Rethinking the Media Audience*. London: Sage Publications, 1–21.

Angus, Ian, Cruz, Jon, Der Derian, James, Jhally, Sut, Lewis, Justin & Schwichtenberg, Cathy (1994) Reflections upon the Encoding/Decoding Model: An Interview with Stuart Hall. Teoksessa Cruz, Jon & Lewis, Justin (toim.) *Viewing, Reading, Listening*. Boulder, CO: Westview Press, 253–274.

Bakhtin, Mihail (1986 [1952]) The Problem of Speech Genres. Teoksessa Bakhtin, Mihail *Speech Genres & Other Late Essays*. Austin: University of Texas Press, 60–102.

Bell, Allan (1991) *The Language of News Media*. Oxford: Blackwell.

Chatman, Seymour (1990) What Can We Learn from Contextualist Narratology? Teoksessa *Poetics Today*, Vol. 11, No2. Narratology Revisited I, 309–328.

Fiske, John (1987) *Television Culture*. London/New York: Methuen.

Gray, Ann (1999) Audience and Reception Research in Retrospect. The Trouble with Audiences. Teoksessa Alasuutari, Pertti (toim.) *Rethinking the Media Audience*. London: Sage Publications, 22–37.

Gurevitch, Michael & Scannell, Paddy (2003) Canonization Achieved?: Stuart Hall's "Encoding/Decoding". Teoksessa Katz, Elihu, Peters, John Durham, Liebes, Tamar & Orloff, Avril (toim.) *Canonic Texts in Media Research: Are There Any? Should There Be? How About These?* Cambridge: Polity Press, 231–247.

Hagen, Ingunn (1999) Slaves of the Ratings Tyranny? Media Images of the Audience. Teoksessa Alasuutari, Pertti (toim.) *Rethinking the Media Audience*. London: Sage Publications, 130–150.

Hakola, Raimo & Merenlahti, Petri (1997) *Raamatuntutkimuksen uudet tuulet*. Helsinki: Kirjapaja.

Hall, Stuart, Lehtonen, Mikko & Herkman, Juha (2002) *Identiteetti* 4. painos. [1999] Tampere: Vastapaino.

Hall, Stuart (1992) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Toimittaneet Koivisto Juha, Lehtonen Mikko, Uusitupa Timo & Grossberg Lawrence. Tampere: Vastapaino.

Hall, Stuart, Hobson, Dorothy, Lowe, Andrew & Willis Paul (1980) *Culture, media, language: Working Papers in Cultural Studies 1972–1979*. London: Hutchinson.

Hall, Stuart (1973) *Encoding and Decoding in the Television Discourse*. Paper for the Council of Europe Colloquy on "Training In The Critical Reading of Television Language". Birmingham: University of Birmingham.

Heikkilä, Heikki, Ahva, Laura, Siljamäki, Jaana & Valtonen Sanna (2012) *Kelluva kiinnostavuus*. Tampere: Vastapaino.

Heikkilä, Heikki, Ahva, Laura, Siljamäki, Jaana & Valtonen Sanna (2013) The Mass, Audience and Public: Questioning Preconceptions of News Audiences. Teoksessa: Glowacki, Michal & Jackson, Lizzie (toim.) *Public Media Management for the Twenty-First Century: Creativity, Innovation, and Interaction*. New York: Routledge / Taylor & Francis Books, 186–201.

Heinonen, Ari (2008) *Yleisön sanansijat sanomalehdissä*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos. Julkaisuja A108.

Helle, Merja & Töyry, Maija (2008) Mallilukijasta muutoksen työkalu. *Journalismikritiikin vuosikirja 2008 verkossa*.

Helle, Merja (2010) *Toimitustyö muutoksessa. Toiminnan teoria ja mediakonseptin käsite tutkimuksen ja kehittämisen kehyksenä*. Tampere: Tampere University Press. Acta Universitatis Tamperensis 1578.

Hesmondhalgh, David (2006) Media Organisations and Media Texts: Production, Autonomy and Power. Teoksessa Hesmondhalgh, David (toim.) *Media Production*. Maidenhead: Open University Press in association with the Open University, 49–90.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2009) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hujanen, Jaana (2009) Kiinnostavaa vai tärkeää? Ihmisläheisen journalismin kaksi polkua. Teoksessa Väliaverronen, Esa (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 112–128.

Iser, Wolfgang (1974) *The Implied Reader. Patterns in Communication in Prose and Fiction from Bunyan to Beckett*. Baltimore: John Hopkins University Press.

Kariniemi, Olli (2010) *Järjestölehden yleisötutkimus yhteisön kehittämisen välineenä*. Tampere: Tampereen yliopistopaino. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 952.

Kivikuru, Ullamaija (1996) *Vieraita lehtiä. Aikakauslehti ajan ja paikan risteyksessä*. Helsinki: Yliopistopaino.

Kivikuru, Ullamaija (2012) Aikakauslehdistö. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (toim.) *Suomen mediamaisema*. Tampere: Vastapaino, 101–120.

Konttinen, Esa (1991) *Perinteisestä moderniin. Profioiden yhteiskunnallinen synty Suomessa*. Tampere: Vastapaino.

- Kunelius, Risto (2000) Journalismi nelijalkaisen otuksena: tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita. *Tiedostustutkimus* 23:3. 4–27.
- Kuusisto, Riikka (1996) Sodan retoriikasta. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, 267–291.
- Livingstone, Sonia M. (toim.) (2005) *Audiences and Publics: When Cultural Engagement Matters for the Public Sphere*. Bristol: Intellect.
- Livingstone, Sonia M. (2003) *The Changing Nature of Audiences: from the Mass Audience to the Interactive Media User*. London: LSE Research Online.
- Maasö Arnt, Schanke Sundet, Vilde & Syvertsen Trine (2007) ”Fordi de fortjener det.” Publikumsdeltakelse som strategisk utviklingsområde i mediebransjen. *Norsk medietidsskrift* 2, 126–154.
- McCombs, Maxwell E. & Shaw Donald L. (1972) The Agenda-setting Function of Mass Media. *The Public Opinion Quarterly* 36(2): 176–187.
- Morley, David (1980) *The 'Nationwide' Audience: Structure and Decoding*. London: BFI.
- Mykkänen, Päivi (1998) *Yhteisölehti. Tekijän opas*. Helsinki: Inforviestintä Oy.
- Pajuoja, Jussi & Ervasti, Kaius (1994) *Suomen Lakimiesliiton historia 1944–1994*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Palonen, Kari & Summa, Hilikka (1996) Johdanto: Retorinen käänne? Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, 7–22.
- Perelman, Chaïm (1996) *Retoriikan valtakunta*. [1977] Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Kauko (2012) *Journalismi ammattina*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pietilä, Veikko & Ridell, Seija (2010) Verkkomedia toimijuuden alustana. Yleisö, yhteisö, julkiso ja YouTube. Teoksessa Pietilä, Veikko ja julkisuuspiiri (toim.) *Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere: Tampere University Press, 447–498.
- Pöyhtäri, Reeta, Väliaverronen, Jari & Ahva, Laura (2014) *Mistä on suomalainen toimittaja tehty? Worlds of Journalism – surveyn tuloksia Suomesta*. Tutkimusraportti. Tampereen yliopisto.
- Ridell, Seija (1994) *Kaikki tiet vievät genreen*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos. Julkaisuja A82.

Ridell, Seija (1998) *Tolkullistamisen politiikkaa. Televisioutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta*. Tampere: Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 617.

Ridell, Seija (2006) Genre ja mediatutkimus. Teoksessa Mäntynen, Anne, Shore, Susanna & Solin, Anna (toim.) *Genre – tekstilaji*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 184–213.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) (2005) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) (2010) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Sassi, Sinikka (1990) *Pienlehdistö ja uusi tekniikka: demokratisoiko tekniikka viestintää?* Helsinki: Liikenneministeriö.

Summa, Hilka (1996) Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan: Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilka (toim.): *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*, Tampere: Vastapaino, 51–83.

Toynbee, Jason (2006) The Media's View of the Audience. Teoksessa Hesmondhalgh, David (toim.) *Media Production*. Maidenhead: Open University Press, 91–132.

Töyry, Maija (2005) *Varhaiset naistenlehdet ja naisen elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta*. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Töyry, Maija (2009) Lukijalähtöisyys aikakauslehtijournalismissa. Teoksessa Väliaverronen, Esa (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 129–149 .

Valaskivi, Katja (1999) *Relations of Television. Genre and Gender in the Production, Reception and Text of a Japanese Family Drama*. Tampere: Tampereen yliopisto: Acta Universitatis Tamperensis 698.

Ytreberg, Espen (2000) Notes on Text Production as a Field of Inquiry in Media Studies. *Nordicom Review* 21, 53–62.

Verkkoaineisto

Aikakausmedia / Rian Oy (2005) *SAM Ammatti- ja järjestölehtitutkimus 2004–2005. Lehtikohtaisten tutkimusten yhteenveto*.

http://www.aikakauslehdet.fi/content/Tutkimusraportit/samit/SAM02005raportti_yleisosa.pdf

(Viitattu 24.4.2014)

Aikakausmedia / Rian Oy (2010) *Asiakaslehtibisnes Suomessa, Peruskartoitus*.

http://www.aikakauslehdet.fi/content/Tutkimusraportit/Asiakaslehdet/asiakaslehtibisnes_suomessa_peruskartoitus.pdf (Viitattu 24.4.2014)

Aikakausmedia (2013) KMT Kuluttaja.

http://www.aikakauslehdet.fi/content/Tutkimusraportit/Lukuajat/Aikakauslehtien_lukuminuutit_KMT_2013.pdf (Viitattu 24.4.2014)

Akavan kotisivut www.akava.fi (Viitattu 3.3.2014)

Lakimiesliiton kotisivut www.lakimiesliitto.fi (Viitattu 27.8.2014)

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto* [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 28.02.2014)

Valitut Palat, Luotetuin merkki 2012. Luottamus ammattiensa edustajiin 2012.

<http://www.valitutpalat.fi/luotetuinmerkki2012/Luottamus%20ammattien%20edustajiin%202012.pdf> (Viitattu 9.6.2014)

Julkaisemattomat lähteet

Hänninen, Heidi (2013) *Lukijasuhteen rakennusaineet ammattilehdessä. Lukijasuhteen rakentaminen Lakimiesuutiset-lehden edunvalvonta-artikkeleissa*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin kandidaatin tutkielma.

Miikkulainen, Aino (2009) *Kulttuuriuutinen ja kuviteltu katsoja. Sisäisyleisöt ja uutismaistuminen Yleisradion kulttuuriuutisissa*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

Pajula, Päivi (2012) *Työnantajadiskurssit SAK:n ammattiyhdistyslehdissä*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

Raportit, selvitykset ja lehtiartikkelit

Gröönroos, Liisa (2003) Päätoimittaja vaihtuu – jäähyväisten aika! *Lakimiesuutiset* 8/2013, 3.

Kilpeläinen, Jaakko (2012) Mallilukija tuo särmää juttuihin. *Journalisti* 16/2012, 10–13.

Lappalainen, Tuomo (2010) Valkokaulusten vastaisku. *Suomen Kuvalehti* 20/2010, 30–44.

Moniviestintä Oy – Focus Master Oy (2005) *”Pääpaino perinteiselle lehdelle”*. *Lakimiesuutisten lukijatutkimus 2005*.

Otantatutkimus Oy (1992) *Lakimiesuutisten lukijatutkimus loka-marraskuu 1992*.

Pietilä, Jyrki (2005) Lakimiesuutisten kuusi vuosikymmentä. Tiedotuslehdestä juridiikan erikoisaikakauslehdiksi. *Lakimiesuutiset* 61(5): 20–26.

Suomen Gallup Oy (1998) *Lakimiesuutisten lukijatutkimus huhti-toukokuu 1998*.

Suomen Gallup Oy (2000) *Lakimiesliiton järjestötutkimus 2000*.

Suomen Lakimiesliiton Tiedoituksia. 1/1945. Ilmestynyt 30.9.1945.

Tilastokeskus: *Joukkoviestimet 2011*.

Toimittaja työssä -kurssi: Heinonen, Ari, Huotari, Susanna, Laakso, Leena, Luostarinen, Heikki, Pitkänen, Ulla, Puranen, Tuula & Tihveräinen, Marja-Leena (1996) *"Ei kehuja ennen kuolemaa."* *Raportti ay-lehden toimittajan työstä ja ammatillisesta identiteetistä*. Tampere: Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos.

Virkkunen, Jaakko (toim.) (2002) *Osaamisen johtaminen muutoksessa. Ideoita ja kokemuksia toisen sukupolven knowledge managementin kehittelystä*. Helsinki: Työministeriön työelämän kehittämisohjelman Raportteja 20.

LIITTEET

Liite 1

Lakimiesuutiset lukijatutkimusten valossa

Lakimiesuutisista on tehty lukijatutkimus vuosina 1992, 1998 ja 2005. Tuoreinkin lukijatutkimus on toisin sanoen kymmenen vuoden takaa. 2000-luvun loppupuolelta lähtien sisällöntuotantoyhtiö MCI Press Oy tekee jokaisesta lehdestä palautekyselyn, jossa kysymysten asettelu muistuttaa osin lukijatutkimusta. Kysely ei kuitenkaan ole tilastollisesti edustava, sillä vastaamaan pääsee kuka tahansa verkon käyttäjä Lakimiesuutisissa olevan tunnuksen avulla, minkä lisäksi vastaajien joukko on usein pieni (yleensä alle 100 vastausta/numero). Kyselyssä kysytään muun muassa lehden lukemiseen käytettyä aikaa sekä kuinka monta lukijaa vastaajan saamalla numerolla on hänen lisäkseen. Lisäksi kyselyssä pyydetään lukijaa määrittelemään eri jutuista, onko hän lukenut tai selannut kyseisen jutun. Lopuksi lukijaa pyydetään antamaan arvosana sekä lehden sisällöstä (kokonaisuus ja jutut) että ulkoasusta.

Varsinaisista lukijatutkimuksista vuoden 1992 tutkimuksen toteutti Otantatutkimus Oy, vuoden 1998 tutkimuksen Suomen Gallup-Media Oy ja vuoden 2005 tutkimuksen Moniviestintä Oy sekä sen yhteistyökumppani Focus Master Oy. Tutkimukset tehtiin kirjekyselyinä.

Kaikissa tutkimuksissa ilmeni, että Lakimiesuutisia luetaan säännöllisesti ja aktiivisesti. Lehden tyypillinen lukija on jokaisena tutkimusvuonna ollut ”valikoiva lukija”, joka lukee tai selailee lehdestä itseään eniten kiinnostavat artikkelit. Tuoreimmassa tutkimuksessa valikoivia lukijoita oli 59 prosenttia kaikista lukijoista. Lehteen käytetty aika on vaihdellut eri vuosina 15 minuutin ja yhden tunnin välillä. Tässä yhteydessä on hyvä huomata, että lehden sivumäärä on lisääntynyt 1990-luvun alkupuolen 48 sivusta 2000-luvun noin 76–80 sivuun. Lehden yleistä merkitystä kuvaa se, että noin puolet lukijoista on kautta linjan säilyttänyt lehden numeroista joko kaikki tai ainakin osan.

Eri vuosina Lakimiesuutisiin liitetyt mielikuvat ovat olleet myönteisiä. Kouluarvosanoin lehden keskiarvo on kaikissa lukijatutkimuksissa ollut reilusti yli 7, ja vuonna 2005 se oli 7,86. Vuoden 1998 ja 2005 tutkimuksissa lukijat myös kokivat, että Lakimiesuutisten sisältö on kehittynyt parempaan suuntaan, ja lehteä pidettiin ammatillisessa mielessä hyödyllisempänä kuin esimerkiksi Suomen Kuvalehteä tai Talouselämää.

Lukijoiden kehittämistoiveista päällimmäinen on, että lehden tulisi ottaa enemmän kantaa asioihin. Kaikissa kolmessa lukijatutkimuksessa nousi esiin, että edunvalvonta-artikkeleita ja jäsenyhdistyksistä kertovia artikkeleita olisi toivottu lisää. Koko lehdestä edunvalvonta-

artikkeleita luki säännöllisesti tai melko säännöllisesti 36 prosenttia, pääkirjoituksen jopa 67 prosenttia lukijoista.

Suomen Gallup Oy toteutti Lakimiesliitolle vuonna 2000 järjestötutkimuksen, jossa lehteen tyytyväisiä oli karkeasti arvioiden noin viidennes jäsenistä.

1. Suomalaisen lakimieskunnan kehitys

1.1. Lakimieskunnan synty

Suomalainen lakimieskunta järjestäytyi muihin ammattialoihin verrattuna varsin myöhään, vasta vuonna 1944. Myöhäistä järjestäytymistä selittää pitkälti se, että poikkeuksellisen hyvässä yhteiskunnallisessa asemassa ollut ryhmä ei kokenut aiemmin tarvitsevansa kollektiivista edunvalvontaa, sillä se oli kyennyt huolehtimaan eduistaan muilla tavoin. Lakimieskunnan asema periytyi Venäjän vallan ajalta, jolloin suomalaiset lakimiehet olivat saavuttaneet virkamieskunnassa hallitsevan aseman, lähes virkamonomopolin. (Pajuoja–Ervasti 1994, 9.)

Suomalaisen lakimieskoulutuksen alkuna pidetään yleisesti vuotta 1640, jolloin Kuninkaallinen Turun Akademia perustettiin ja systemaattinen lakimieskoulutus aloitettiin. 1600-luvun aikana Ruotsi-Suomeen luotiin tehokas keskushallinto, muodostettiin lääninhallinto ja oikeuslaitos järjestettiin modernilla tavalla. Oikeuslaitoksen kulmakiveksi muodostui nopeasti perustettu hovioikeusverkosto. (Pajuoja–Ervasti 1994, 10.)

Lakimieskoulutuksen käynnistyminen ei kuitenkaan automaattisesti merkinnyt, että esimerkiksi Turun hovioikeuden virat olisi täytetty koulutetuilla juristeilla. Usein 1600-luvulla hovioikeuden huippuvirkoja pitivät hallussaan ylhäisaateliset, joilta puuttui lainopillinen koulutus. (Pajuoja–Ervasti 1994, 10.) Koulutetut lakimiehet sijoitettiin alempiin virkoihin – kirjurin, käskyläisen ja asiantuntijan rooleihin. Koulutusvaatimukset kohdistettiin aluksi alimpaan virkakuntaan. Ruotsin vallan aikana koulutetulla lakimieskunnalla ei siis vielä ollut vakiintunutta asemaa virkahierarkiassa. Tärkeää kuitenkin oli, että yhä useammassa virassa alettiin edellyttää jonkinasteista lainopillista koulutusta. Vuodesta 1749 lähtien notaariksi, auskultantiksi, asianajajaksi, pormestariksi ja hallinnon alempiin virkoihin nimitettäville alettiin vaatia todistusta lainopin yliopisto-opinnoista. (Konttinen 1992, 24.) Kuitenkin papiston ja upseeriston asemaan verrattuna lakimieskunta eli vielä varsin rajallisissa puitteissa: kun vuonna 1800 pappeja oli jo 900 ja upseereitakin lähes 500, lakimiehiä toimi viroissa vain muutamia kymmeniä henkilöitä.

Suomalaisen lakimieskunnan asema muuttui voimakkaasti vuonna 1809, kun Suomi siirtyi Ruotsin vallan alaisuudesta Venäjän keisarikunnan yhteyteen. Ruotsin vallan aikana Suomea hallittiin Tukholmasta käsin, nyt vastaavat hallintoelimet perustettiin Suomeen. Samalla koulutettujen lakimiesten kysyntä kasvoi räjähdysmäisesti. Vuonna 1817 julkaistu keisarillinen asetus takasi lakimiesten virkamonomopolin, sillä Suomen oikeus- ja hallintovirkoihin pyrkivän tuli jatkossa esittää aina todistus lainopillisista yliopisto-opinnoista. Autonomian ajalla lakimieskunnan asemaa vahvisti vielä se, että hallinnollinen valta merkitsi samalla myös poliittista valtaa. Siviilihallinnon ylimmät virkamiehet tekivät käytännössä myös tärkeimmät poliittisluontoiset päätökset, kun autonomian alkuaikoina valtiopäiviä ei kutsuttu koolle. Autonomian ajan lopulla lakimiesammatti oli leimallisesti virkamiespainotteinen professio, joka oli valtion virkahierarkiassa sijoittunut erittäin korkealle. Kun 1800-luvun alussa lakimiehiä oli vain muutama kymmenen, vuonna 1870 heitä oli jo lähes 700. (Pajuoja–Ervasti 1994, 12–14.)

Akateemiset alat aloittivat järjestäytymisen ensimmäistä kertaa 1800-luvun puolivälissä. Näiden yhteenliittymien tarkoituksena oli edistää jäsenkunnan ammatillisia ja tieteellisiä valmiuksia sekä luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhdistykset olivat toimintaperiaatteiltaan pikemmin aatteellisia kuin varsinaisia etujärjestöjä. Juridiska Föreningen i Finland (Suomen Lainopillinen Yhdistys) perustettiin vuonna 1856. Se keskittyi lainsäädäntöä koskevien teoreettisten ja käytännöllisten kysymysten pohtimiseen sekä alan julkaisutoiminnan kehittämiseen. Järjestö oli kannattajakunnaltaan rajattu ja valikoitunut – kyseessä oli ruotsinkielisten, korkeassa asemassa olevien miesten yhdistys. (Pajuoja–Ervasti 1994, 16.) Toisaalta se edusti yhteiskunnallisen eliitin sisällä uutta sukupolvea. Alusta alkaen suomen- ja ruotsinkieliset yhdistykset olivat jakautuneet kahteen erilliseen leiriin. Niinpä suomenkieliset lakimiehet perustivat 1898 Suomenmielisten Juristien Klubin (sittemmin Suomalainen Lakimiesyhdistys) ajamaan suomalaisen lakikielen kehittämistä ja ylläpitämään jäsentensä lainopillisia harrastuksia. Järjestötoimintaa hallitsi pikemminkin kielipoliittinen kuin ammatillinen edunvalvonta. (Mt., 17.)

Ammatillista aspektia ei nähty tarpeelliseksi, koska lakimiesten taloudellinen ja sosiaalinen asema yhteiskunnassa oli erinomainen.

Vaikka akateemisissa piireissä kollektiivinen edunvalvonta alkoi vasta myöhään, työntekijä- ja toimihenkilöjärjestöissä tämä puoli alkoi nousta esiin 1800-luvun loppupuolella. Ensimmäisen modernin ammattiliiton perustivat kirjaltajat vuonna 1894. Keskusjärjestötasoinen organisoituminen alkoi vuonna 1907, jolloin perustettiin Suomen Ammattijärjestö. Työnantajapuolella perustettiin samana vuonna Suomen Yleinen Työnantajaliitto. Akateemisista aloista edunvalvonnan edelläkävijöitä olivat opettajat ja lääkärit. Lakimieskunnasta kollektiiviseen edunvalvontaan ryhtyivät Venäjän vallan aikana vain nimismiehet (Pajuoja–Ervasti 1994, 18.)

Maailmansotien välinen aika oli suomalaisessa työmarkkinapolitiikassa pysähtyneisyyden aikaa, minkä lisäksi työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen suhteet olivat heikossa kunnossa. Suomi jäi jälkeen muiden Pohjoismaiden kehityksestä, ja palkansaajien järjestäytymisaste oli läntisten teollisuusmaiden alhaisin. Inflaatio kohotti elinkustannuksia ja virkamiesten yhteiskunnallinen asema sekä ansiotaso romahtivat. Virkamiesten järjestäytymiselle alettiin kokea tilausta, ja ensimmäinen yhteinen keskuselin, Suomen Virkamiesyhdistysten Keskusliitto perustettiin vuonna 1917. Tämä liitto ei osoittautunut toimissaan riittävän tehokkaaksi, jolloin vuonna 1922 henkisen alan yhteiseksi kattojärjestöksi perustettiin Suomen Virkailija-Keskusliittojen Yhtymä – sittemmin Henkisen Työn Yhtymä (HTY). Sen perustamisessa lakimiesten asema oli keskeinen. HTY keskittyi lähinnä yleisten tavoitteiden ajamiseen – toimihenkilöiden verotuksen keventämiseen, alan työttömyyden vähentämiseen ja työsuhdelainsäädännön ulottamiseen myös toimihenkilöitä koskevaksi. HTY kuitenkin epäonnistui tavoitteissaan eikä siitä tullut henkisen alan kattojärjestöä. Epäonnistumisen pääsyyinä oli se, ettei valtiolta tunnustanut virkamiesten sopimus- tai neuvotteluoikeutta, vaan määräsi palkat ja muut työehdot yksipuolisella päätöksellä. Myös toimihenkilöiden omat asenteet estivät tehokkaan etujärjestötoiminnan kehittymisen, minkä lisäksi henkisen työn tekijöiden taloudellinen ja yhteiskunnallinen asema oli yhä suhteellisen hyvä. (Pajuoja–Ervasti 1994, 21.)

Itsenäisyyden alkuvaiheessa lakimiehet menettivät yhteiskunnallista asemaansa. Poliittisen vaikutusvallan vähenemisen lisäksi heitä huolettivat virkamiesten aseman yleinen heikentyminen, virkakunnan sisällä käyty kilpailu ja palkkojen suhteellinen heikentyminen inflaation vaikutuksesta. Aatteellisten ja tieteellispohjaisten yhdistysten rinnalle syntyi nyt ammatillisia järjestöjä, ensimmäisinä Suomen Henkikirjoittajayhdistys, Suomen Asianajajaliitto ja Suomen kihlakunnantuomarien yhdistys. 1930-luvulla ryhdyttiin suunnittelemaan myös koko lakimieskunnan kattavaa yhdistystä. Lakimiehet eivät kuitenkaan vielä tuolloin mieltäneet tarvitsevansa omaa ammattijärjestöä ja perustamisen ajankohta siirtyi. Lakimiesten tavoitteena ammatillisessa edunvalvonnassa oli yhä pikemminkin saavutettujen etujen turvaaminen kuin uusien etujen hankkiminen. Lakimiehet joutuivat kamppailemaan myös virkamieskoulutuksesta, kun uusia lakimiestutkinnon kanssa kilpailevia virkatutkintoja – erityisesti valtiotieteellisiä – perustettiin. Kilpailevat tutkinnot uhkasivat murtaa lainoppineiden asemaa virkakoneistossa. (Pajuoja–Ervasti 1994, 23–26.)

1.2. Lakimiesliiton synty

Muutokset työmarkkinakentällä aiheuttivat lopulta Suomen Lakimiesliiton perustamisen, sillä nämä muutokset vaativat myös lakimieskunnalta pääsyä valtiosektorilla käytyihin neuvotteluihin. Toisaalla nuori juristikunta tarvitsi etujensa turvaajaksi vahvaa edunvalvojaa. Samaan aikaan aikakauden poliittinen ja yhteiskunnallinen tilanne kosketti kaikkia lakimiehiä ja edellytti yhteisen identiteetin vahvistamista ja yhteenkuuluvuuden tunteen lujittamista. (Pajuoja–Ervasti 1994, 29.)

Nuorten lakimiesten merkitys Lakimiesliiton perustamisessa oli suuri. Muista sukupolvista poiketen he olivat joutuneet kohtaamaan palkkauksen vinoutumat, ammattiin sijoittumisen vaikeudet sekä suurten opintovelkojen tuomat ongelmat. Nuorilla oli tarve saada aikaan korjauksia nopeasti. (Pajuoja–Ervasti 1994, 31.)

1940-luvulla lakimiesten edunvalvontajärjestölle oli olemassa myös sosiaalinen tilaus, Pajuoja – Ervasti puhuvat Lakimiesliiton historiikissa jopa ulkoisesta pakosta. SAK ja STK olivat hyväksyneet yhteisen julkilausuman, jossa ne lupautuivat neuvottelemaan kaikista niiden toimialaan liittyvistä kysymyksistä. Työmarkkinoiden muutokset heijastuivat myös valtiosektorille, jossa palkansaajajärjestöt tunnustettiin neuvotteluosapuoliksi vuoden 1943 yleissopimuksessa. Vuoden 1943 neuvotteluoikeuslain mukaan virkamiehet saivat oikeuden neuvotella ministeriöiden ja virastojen kanssa periaatteellisista tai muista yleisluontoisista virkaan ottamista, virkasuhdetta ja palkkausta koskevista asioista. (Pajuoja–Ervasti 1994, 34–35.)

Neuvotteluoikeuslait olivatkin yksi suurimmista lakimiesten järjestäytymisen syistä. Valtio ja kunnat pyrkivät neuvottelemaan keskitetysti edustavampien järjestöjen kanssa eivätkä juuri kuunnelleet pienempien ryhmien näkökulmia. Siksi järjestökentässä oleva aukko oli täytettävä. Lisäksi ajankohdan poikkeuksellinen yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne vaativat lakimieskunnan identiteetin vahvistamista ja yhteenkuuluvuuden tunteen lujittamista. (Pajuoja–Ervasti 1994, 36.)

Suomen Lakimiesliitto perustettiin marraskuussa 1944. Perustajajäseniä olivat Suomalainen Lakimiesyhdistys, Juridiska Föreningen, Korkeimpien oikeuksien tuomarien yhdistys, Suomen Hovioikeuksien tuomarien yhdistys, Suomen Kihlakunnantuomarien yhdistys, Suomen Asianajajaliitto ja Nuoret Lakimiehet. Perustamiskokouksessa päätettiin, että Lakimiesliiton tarkoitus on toimia maan lakimiesyhdistysten yhdyssiteenä ja ajaa lakimieskunnan yhteisiä etuja. Liiton toiminnan alkuaikojen puitteet olivat vaatimattomia ja aktiivisia toimijoita oli vähän. (Pajuoja – Ervasti 1994, 39–42.)

Sittemmin Lakimiesliitto on vaikuttanut keskeisesti Akavan – korkeasti koulutettujen työmarkkinajärjestön – perustamiseen, sillä akateemis-ammattillinen valtuuskunta perustettiin Lakimiesliiton johdolla joulukuussa 14.12.1950. Perustamishetkellä Lakimiesliitto oli suurin Akavan jäsenjärjestö 2590 jäsenellään. Akavasta onkin tullut merkittävä vaikutuskanava Lakimiesliitolle. (www.akava.fi; www.lakimiesliitto.fi)

1.3. Suomen Lakimiesliitto nyt – edunvalvonnan eri tasot ja jäsenistö

Suomen Lakimiesliitto juhli vuoden 2014 syksyllä 70-vuotissyntymäpäiviään. Alkuaikojen vaatimaton toiminta on kasvanut vuosikymmenten aikana aktiiviseksi edunvalvonnaksi.

Virkamiesten etujen valvominen oli Lakimiesliiton alkuvaiheen käytännön edunvalvontaa, mutta konkreettisen työehtojen ja -olojen kohentamisen lisäksi liitto on pyrkinyt perustamisestaan lähtien ammattikunnan identiteetin kehittämiseen. Lakimiesten määrän lisääntyminen ja naisten suhteellisen osuuden kasvu jäsenistössä ovat tehneet jäsenkunnasta vuosi vuodelta heterogeenisemmän. Tämä on vaikuttanut edunvalvonnan tarpeisiin, ja esille on noussut esimerkiksi palkkatasa-arvo. Lisäksi ammatillista edunvalvontaa on alusta asti tehty sekä yksityisellä että julkisella sektorilla.²⁴

Oikeuspoliittinen edunvalvonta on osa liiton tehtäviä eli liitto pyrkii ottamaan kantaa oikeudellisiin kysymyksiin. Koulutuspoliittinen edunvalvonta on myös ammatillista edunvalvontaa, ja kohdistuu muun muassa lakimieskoulutuksen aloituspaikkojen määrästä käytävään päätöksentekoon.

Liitto tarjoaa jäsenilleen täydennyskoulutusta, tärkeimpänä tapahtumana on joka toinen vuosi pidettävät Lakimiespäivät. Lisäksi liitto järjestää muita koulutustilaisuuksia ja aloitti vuonna 2005 jäsenille maksuttoman urakoulutustoiminnan.

Suomalaisista lakimiehistä noin 75 prosenttia kuuluu Suomen Lakimiesliittoon. Liitolla ei ole kilpailijaa suomalaisessa ammattikentässä. Tammikuussa 2014 liiton jäseniä oli 15 684. Näistä

²⁴ Lakimiesliiton nykytila ja jäsenmäärät, lähde www.lakimiesliitto.fi.(Viitattu 27.8.2014)

opiskelijajäseniä on noin 3 600. Naisten osuus jäsenistöstä on kasvanut jatkuvasti, ja nykyisin Lakimiesliiton varsinaisista jäsenistä naisia on yli puolet, kaikkiaan 6 255 jäsentä.

Lakimiesliiton jäsenet työskentelevät hyvin erilaisissa tehtävissä. Yksityissektorin tehtävissä on lähes 45 prosenttia, valtiolla 47 prosenttia, kunnissa 4 ja yliopistoissa 2 prosenttia jäsenistä. Muissa tehtävissä on hieman yli 2 prosenttia jäsenistöstä.

Liittoon liitytään yleensä heti valmistumisen jälkeen. Oikeustieteen maistereiksi valmistuvista noin 90 prosenttia liittyy valmistumista seuraavana kahtena vuotena.

Lakimiesliitossa on yli 30 jäsenyhdistystä, jotka liitto itse jakaa seitsemään eri kategoriaan. Jäsenyhdistykset voivat esimerkiksi edustaa erilaisia lakimiesammattajeja (kuten tuomarit, asianajajat, sotilaslakimiehet tai pankkilakimiehet), kuulua yksityiseen tai julkiseen sektoriin (rahoitusyhtiöiden lakimiehet, vakuutuslakimiehet, hallintolakimiehet tai verolakimiehet), toimia erilaisina identiteettiyhdistyksinä (naislakimiehet ja nuoret lakimiehet) tai huolehtia eri yliopistojen lakimiesopiskelijoista. Lakimieskunta onkin siis kattokäsitteensä alla hyvin heterogeeninen kokonaisuus, joka koostuu yhteiseen identiteettiin pyrkivistä toimijoista.

Lakimieskunnassa tunnetaan yhä ammatin korkea asema ja identiteetti. Tämä käy hyvin ilmi Lakimiespäivässä, jossa kaikki puheet korostavat tätä piirrettä. Lakimiesprofession arvostus on peräisin paitsi Venäjän vallan ajalta myös siitä, että historiallisesti vaikeina aikoina lakimiehiin on turvauduttu valtion kannalta tärkeissä tilanteissa. Tällainen poliittisesti arka tilanne on ollut esimerkiksi toisen maailman sodan jälkeen käyty sotasyölysten tuomitseminen oikeudessa (Pajuoja–Ervasti 1994, 51–52). Kun J.K. Paasikivi muodosti hallituksia toisen maailman sodan jälkeen, oli ministereistä ennätysmäärä juristeja. Paasikivi turvautui usein Lakimiesliiton apuun tehdessään oikeudellisia linjauksia eli hän oli omalta osaltaan vahvistamassa lakimiesten yhteiskunnallista statusta sekä Lakimiesliiton arvostusta. Sittemminkin Lakimiesliiton hyvät poliittiset suhteet ovat taanneet paitsi alan arvostuksen myös lakimiesten korkean edunvalvonnan tason, vaikka liitolla on ollut oma osansa myös poliittisissa kädenväännöissä. (Mt. 99–100.)

Teemahaastattelurunko

Teema 1: Lehti ja sen tehtävä

Miten kuvailisit Lakimiesuutiset-lehteä? Mikä lehti / minkälainen lehti Lakimiesuutiset on?

Miten kuvailisit lehden tehtävää? Miksi Lakimiesuutisia tehdään? Mikä merkitys Lakimiesuutisilla on lakimiehille, mikä on sen paikka yhteiskunnassa?

Onko lehden eri teksteillä myös eri tehtävät?

Lehdellä on kaksi eri tekijää, liitto ja MCI. Mitkä ovat Lakimiesliiton tekstien tehtävät, mitkä MCI Pressin tekstien tehtävät? Eroavatko nämä tekstit toisistaan? Onko lukijan tarpeen erottaa lehden kaksi eri tuottajaa?

Konsepti: Mitkä ovat lehden arvot? Mitkä ovat mielestäsi lehden tärkeimmät arvot? Miten ne näkyvät lehdessä? Mikä olisi ihannekonsepti?

Onko lehdessä tilaa lukijoiden mielipiteille tai jopa kansalaisjournalismille? Onko ammattiyhdistyksen lehti lähinnä yhdensuuntainen tiedonvälittäjä vai keskusteleva foorumi?

Mikä on verkkolehden rooli / merkitys?

Teema 2: Lehden tekeminen

Mitkä ovat mielestäsi Lakimiesuutisten tekemisessä olennaisimmat asiat / asiat, jotka pitää ottaa huomioon, jotta lehti onnistuu?

Otetaanko kaikki mielestäsi tärkeät asiat tekovaiheessa esiin? Miten?

Miten kuvaillet lehden tekemisessä yhteistyötä? Toimiiko se? Miksi toimii / ei toimi?

Voisiko mielestäsi tätä lehteä tehdä yhä kuten ennen ulkoistusta? Mitä se tarkoittaisi? Miten uskot, että lehti muuttuisi, jos palattaisiin ulkoistusta edeltävään aikaan?

(Tässä myös: Miksi lehti uudistettiin? Mitä uudistuksella haettiin? Saavutettiin tavoitteet?)

Teema 3: Lukija

Kuvaile, minkälainen on mielestäsi tyypillinen Lakimiesuutisten lukija? Ikä, sukupuoli, ammatti? Miten hyvin tunnet lukijan?

Minkälaisia ominaisuuksia liität Lakimiesuutisten lukijaan / lukijoihin?

Mitkä ovat mielestäsi lukijoiden toiveet ja odotukset? Vertaa omiin ajatuksiisi lehden tehtävistä?

Miten lukija lukee lehteä? Lukeeko koko lehden?

Palvelevatko eri tekstit mielestäsi erilaisia lukijoita? Miten?

Minkälainen rooli lukijoilla on lehdessä? Vastaanottaja vai keskustelija?

Ovatko lukijat osa tuotantoprosessia? Miten? Vai tehdäänkö lehteä tekijälähtöisesti?

Miten lukijapalaute huomioidaan lehden tekemisessä? Huomioidaanko riittävästi?

Vaikuttaako mielikuva lukijoista aihevalintaan, miten?

Pitäisikö lehdellä olla yksi tai useampi mallilukija, joka olisi aktiivisesti mukana lehden tekemisessä ja joille eri tekstejä kohdennettaisiin?

Kolumnistihaastattelun lisäkysymykset

Taustat: Kauan kirjoittanut, mistä lähtien?

Miksi juuri oikeustoimittaja?

Miten koet kirjoittamisen Lakimiesuutiset-lehteen?

Mikä on tehtäväsi Lakimiesuutisissa?

Miksi haluat kirjoittaa ko. lehdessä?

Minkälaiseksi kuvailt lehdessä lukijan? Eroaako se omien tekstiesi lukijasta?

Miten lukija ajatuksen tasolla mukana, kun kirjoitat ko. lehteen? Miten se eroaa, kun kirjoitat varsinaisen työnantajasi lehteen samasta aihepiiristä?

Miten valitset kolumnisi aiheet? Minkälaiselle lukijalle ne on tarkoitettu?

Minkälaisia reaktioita haluat herättää lukijassa?

Miten sinua on opastettu ko. lehden arvoista tai tavoista kirjoittaa? Onko sinulla ollut vapaat kädet?

Teema 4: Mallilehti, esimerkkijutut ja niiden lukijan arviointi

Liite 4. Esimerkkejä tekstiaineiston käsittelystä.

Kaikkiaan erilaisia retoristen keinojen ryhmittelyjä on 62 liuskaa.

Julkaisija suorat puhuttelut

pk 3/2004, Kiitos kaikille, jotka vaivautuivat muiden kiireiden keskellä.

6/2004 s. 19 Varo varasta! Kukapa meistä...

s.19 Hyvä lukija! Ystävän neuvo. Jos et voi viedä...

s. 48 Mieti uraasi kerran vuodessa!

s. 21 Arvoisa lukija, ymmärsit väärin!

6/2006 s. 7 Toivotan kaikille jäsenillemme vaali-intoa.

Sisällöntuotantoyhtiö, suorat puhuttelut

3/2004 s. 29 Jos... riittävän kokemuksen haluaa itse hankkia asiakkaansa ja uskoo pärjäävänsä yrittäjänä, ei muuta kuin oma toimisto pystyy! – sitaatissa puhuttelu suoraan nuorille

s.29 XXX lähettääkin terveisiä suomalaispäättäjille.

s. 53 Valtionhallinto kuitenkin tarjoaa muun muassa nuorille juristeille niin mielenkiintoisia tehtäviä, että tänne kannattaa tulla ainakin katsomaan, Petrow sanoo. – puhuttelu nuorille

Etsittyjä ja listattuja tekijöitä mm.: Verbien persoonamuoto, käytettyjen verbien laatu, toistuvat tavat puhutella, mitkä asiat saavat aikaa puhutteluja, sinuttelutavat, kuka puhuttelee.

Julkaisija, vastakohtaparit, hyvä – huono

3/2004 s.23 Heikkous suojaa paremmin kuin vahvuus.

s. 34 – 37. Pääjuttuna journalistinen teksti vs. kainalo, joka lainsäätäjän kirjoittama, journalistisessa tekstissä asia tuodaan henkilön suulla / haastatteluna, lakitekstissä suoraan faktoina.

s. 57 Myös opetushenkilöstön vuosilomajärjestelmä xxx työnantajan tahdon mukaisesti, Itkonen sanoo. – Vuosilomaan liittyvä työsuojelullinen puoli on unohdettu lähes kokonaan. (työnantaja vs. työntekijä)

s. 60 Työnantaja aistii neuvottelupöydässä, onko valmiutta työtaisteluun vai ei, Nieminen lisäsi.

s. 63 Tuomarit kokivat oikeusministeriön pettäneet heidät, kun asia ei edennyt. (tuomarien oman asteikon luominen)

6/2004 s.7 Suureksi oikeusturvan esteeksi on muodostunut asioiden käsittelyn hitaus.

Sisällöntuotantoyhtiö, vastakohtaparit, hyvä – huono

3/2004 s. 26 suuren toimiston kulut ja riesat mutta pienen toimiston tulot

3/2004 s. 27 Panimme merkille, miten haasteellisia uusien asioiden omaksuminen oli vanhojen toimistojen nimekkäillekin osakkaille. Sen sijaan meille junioreille se oli itsestäänselvyys.

s. 26 nuori vs. vanha, lapsi vs. aikuisen tahto

3/2006 s. 54 – 57 hedelmöityshoitolaki, sallivat ja vastustavat: tutkijaprofessori Elina Hemminki Stakes, ylläkäri Anne-Maria Suikkari Väestöliitto, Lapsettomien tuki ry:n pj. Kaija-Leena Kaijaluoto, Setan pääsihteeri Aija Salo vs. kirkkoneuvos Seppo Häkkinen, kansanedustaja, lääketieteen lisensiaatti Päivi Räsänen

6/2006 s. 29 Monilla akavalaisilla aloilla mies nostaa parempaa palkkaa kuin samaa työtä tekevä nainen. Esimerkiksi naisjuristien palkat ovat noin 80 prosenttia miesten palkoista.

Etsittyjä ja listattuja tekijöitä mm.: Vastakohtien aiheet, toistuvat vastakohta-aiheet, osapuolet, näkökulmat.

Julkaisija, ristiriidat

3/2004, s. 38 millä edellytyksin työsuhteessa voidaan selvittää työntekijöiden sähköpostiviestien sisältö... (työntekijän pelko / uhka)

6/2004 s.13 Usein yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus nähdään vain tulonjakokysymyksenä... Nykyisessä hyvinvointivaltiossa voi kysyä, onko oikeudenmukaista käyttää hyväkseen yhteiskunnan tarjoamia etuja ja palveluja, vaikka ei niitä välttämättä tarvitse.

s.13 Työn ankara verotus on esimerkki uudesta vääryydestä... Kun verrataan sitä, mitä pienestä palkasta jää käteen suhteessa siihen, että elää sosiaaliturvan varassa, on erotus mitätön. Työnteko ei kannata. Mielestäni olisi oikeudenmukaista, jos työnteolla saisi aina vähintään kaksi kertaa enemmän rahaa verrattuna joutenoloon. Huom! Myös vastakohtapari työ – joutenolo.

s. 50 Lakimiesten työllisyystilanne on heikentynyt hälyttävästi... Samaan aikaan opetusministeriössä ja eduskunnassa pohditaan oikeustieteellisten tiedekuntien koulutuspaikkamäärien nostoa sekä uuden oikeustieteellisen tiedekunnan perustamista... Lakimiesliitto ei näe mitään perusteita opetusministeriön suunnitelmassa... -> uhka ja lisäuhka. Myös vastapuolet: liitto ja opetusministeriö / eduskunta

6/2006 s. 68 Suomalaista työmarkkinapolitiikkaa on vuosikymmenten ajan leimannut kestämaton solidaarisen palkkapolitiikan linja... olemme hinnoitelleet kouluttamattoman suomalaisen työvoiman auttamattomasti ulos kansainvälisestä kilpailusta. Tämä on kiihdyttänyt suorittavan tason tehtävien siirtoa lähialueille ja Aasiaan. Solidaarisuuden hinnan maksavat...

Sisällöntuotantoyhtiö, ristiriidat ja ratkaisut

6/2004 s.31 Kattava, pitkäkestoinen ja maltillinen tulopoliittinen ratkaisu on mahdollisuus selvittää lähivuosien talouden haasteista. – ratkaisu uhkaavaan ristiriitaan.

s. 32 Pahimmassa tapauksessa ensi vuosi on äkkijarrutuksen aikaa... Voi olla, että joudumme sopeutumaan vaikeisiin oloihin... Toivottavaa on, että teollisuustuotanto elpyy ja vahvistaa talouden perustaa.

s. 32 Rauho pitää pienipalkkaisten kansalaisten verokiilaa vaikeimpana ongelmana varsinkin, kun siihen liittyy vaikeita yhteensovituksia sosiaaliturvan kanssa... -> suuri joukko perusteluja ristiriidan ratkaisuksi

6/2006 s. 29 Monilla akavalaisilla aloilla mies nostaa parempaa palkkaa kuin samaa työtä tekevä nainen. Esimerkiksi naisjuristien palkat ovat noin 80 prosenttia miesten palkoista.

3/2008 s. 30 – 31 (Työpaikka)kiusaaminen on uhka terveydelle, mutta pian se murentaa koko työyhteisön hyvinvointia.

Etsittyjä ja listattuja tekijöitä mm.: Ristiriitojen aiheet / syyt, toistuvat ristiriitojen aiheet, ristiriitojen näkökulmat, mahdolliset ratkaisuehdotukset ristiriitoihin.

Liite 5: Esimerkkejä haastatteluaineiston käsittelystä:

Kaikkiaan haastatteluanalyysia varten tekemiäni ryhmittelyjä on 36 liuskaa.

Haastattelut 1 taso

Lukijan ikä, julkaisija:

V2: 45–48 plus.

V7: Siis mä voisin kuvitella, että Lakimiesuutisten lukija on, ei ole ihan nuori.

V8: On ihan sama, onko opiskelija vai eläkeläinen, koska kuitenkin se, mitä tuolla lehdellä ja meidän toiminnalla yritetään, on yhteisen identiteetin rakentaminen. Siinä mielessä sen pitäisi osua kaikkiin, koska se on sitä juristieetosta, mitä siellä yritetään markkinoida.

Lukijan ikä, sisällöntuotantoyhtiö:

V4: Lakimiesuutisten lukija, mä kuvittelisin, että on melko iäkkäitä.

V6: En mä osaa ehkä nähdä, onko mies tai nainen tai onko minkä ikäinen se lukija.

Lukijan sukupuoli, julkaisija:

V8: Mä en osaa juristina ajatella miestä tai naista, vaan ne on juristeja. Tarkoitus ei ole olla mitään sukupuoleen kohdistuvaa viestintää, vaan kuitenkin ammatillista ja jotenkin ammatti-identiteettiin liittyvää.

Lukijan odotukset lehdeltä, julkaisija:

V2. Mä luulen, että meillä on se mitä, lukija odottaa. Osaksi jo samaa, mitä me tarjotaan.

V7: Odotetaan, että siellä on ajankohtaisia aiheita, kiinnostavia lakimiespersoonia, esimerkkejä siitä, mihin kaikkialle tällä tutkinnolla voi päästä. Fyysisiä tilastotietoja omaan jäsenkuntaan tai ammattiin liittyen.

V8: Raakaa asiaa ja raskaasti.

Lukijan odotukset lehdeltä, sisällöntuotantoyhtiö:

V4: Mä luulen, että lukijat alitajuisesti odottaa näkevänsä siellä jotain, että liitto on ollut jotenkin aktiivisesti mukana jossain ja on syy siihen, miksi kuuluu liittoon.

V5: Paljon on toivottu henkilöjuttuja, joka varmaan kertoo siitä, että lukija myös haluaa viihtyä sen lehden parissa.

Lukijan rooli tekoprosessissa, julkaisija:

V7: Tietysti mulla on ensimmäisenä se, mitä mä haluan sanoa, että mitkä asiat joka tapauksessa haluan tuoda esiin. Sitten mietin, kuka se lukija on eli mitkä asiat sille on jo itsestään selviä.

V8: Välillä on sellaisia asioita, että tiedän, ettei ne ketään kiinnosta, mutta meidän on tästä pakko jotain sanoa ja olisi hyvä, että mahdollisimman moni tämän edes vilkaisisi ja tietäisi, mitä maailmalla tapahtuu.

Lukijan rooli tekoprosessissa, sisällöntuotantoyhtiö:

V4: Mun mielestä yksi lehdenseon prinssiipeistä on, että mitä älykkäämmäksi tai koulutetummaksi odottaa lukijan, sitä objektiivisempaa sen tekstin pitäisi olla.

V4: Mä haluaisin, että ne jutut olisi tehty nimenomaan älykkäälle lukijalle, jolla on medialukutaitoa, koska sellaisena mä näen Lakimiesuutisten lukijan aika pitkälti.

V6: Kyllä mä eri tavalla kirjoitan Lakimiesuutisiin kuin muuhun lehteen.

Haastattelut 2 taso:

Aktivointi ja lukijan aktiivisuus, julkaisija:

V2: Me ollaan prosentuaalisesti enemmän se, että me informoidaan eteenpäin. Meillehän tulee palautetta, mutta ne on nimettömiä. Enemmän aktiivisuutta pitäisi olla, koska sittenhän me pystytään vastaamaan siihen huutoon.

V8: Välillä on sellaisia asioita, että tiedän, ettei ne ketään kiinnosta, mutta meidän on tästä pakko jotain sanoa ja olisi hyvä, että mahdollisimman moni tämän edes vilkaisisi ja tietäisi, mitä maailmalla tapahtuu.

V8: Pääviestintäkanava jäsenistölle ja meidän omista asioista, meitä lähellä olevista asioista ja meitä kiinnostavista asioista ja sellaisista asioista, joista myös jäsenien pitäisi kiinnostua.

V8: (Tämä on) hyvin yksisuuntaista tiedonvälitystä jäsenistöä kohtaan.

V7: Tietysti mulla on ensimmäisenä se, mitä mä haluan sanoa, että mitkä asiat joka tapauksessa haluan tuoda esiin. Sitten mietin, kuka se lukija on eli mitkä asiat sille on jo itsestään selviä.

Aktivointi ja lukijan aktiivisuus, sisällöntuotantoyhtiö:

V4: Tämä ei mun mielestä ensisijaisesti ole tiedonvälitystä vaan tämä on nimenomaan liiton yksi brändityökalu tai sellainen yksi osa sitä näkyvyyttä. Tiedonvälitys on sitten muualla.

V4: Mun mielestä niistä asioista voisi puhua paljon avoimemmin. Se ristiriita tulee siitä, että pitää jotenkin pitää sellaista fasadia yllä, että kaikki on tosi hyvin ja ihanasti. Jätetään vähän pintapuoliseksi jossain määrin. Kun asiat eivät ole yksiselitteisesti hyviä tai pahoja koskaan, sitten on mun mielestä turha yrittää

tehdä sellaista juttuakaan, koska lukija kyllä ymmärtää sen ja se vie uskottavuutta kaikelta.

Etsittyjä ja listattuja tekijöitä mm.: Aktivoinnin aiheuttaja, aktivointihalua, puhemuodot, viestinnän suunta.

Samuus ja identiteetti, julkaisija:

V8: On ihan sama, onko opiskelija vai eläkeläinen, koska kuitenkin se, mitä tuolla lehdellä ja meidän toiminnalla yritetään, on yhteisen identiteetin rakentaminen. Siinä mielessä sen pitäisi osua kaikkiin, koska se on sitä juristieetosta, mitä siellä yritetään markkinoida.

V8: Enemmänkin sen pitäisi olla niin, että meidän viestinnän ja tekstien pitäisi olla sellaista, mitä me katsotaan, että jäsenten tulisi tietää ja heidän pitäisi pystyä muodostamaan oma mielipiteensä asiasta ja me yritetään tuoda siihen välineitä.

V7: [---] Kun meillä on aika heterogeeninen jäsenjoukko, sitten jos me vielä sieltä lähettäisiin tyypittelemään jotakin, me ajaisimme itsemme ehkä ulos meidän jäsenkunnasta.

V8: Väittäisin, että vielä viime vuosituonnilla oli massa ja nyt on fokus käännetty yksilöön. Emme ole tekemisissä minkään massan vaan 15 000 ihmisen kanssa.

Samuus ja identiteetti, sisällöntuotantoyhtiö, kolumnisti:

V3: Tavallinen yleisö, sillä ei ole niitä pohjatietoja, mitä mä oletan, että Lakimiesuutisten lukijalla on.

V4: Mä haluaisin, että ne jutut olisi tehty nimenomaan älykkäälle lukijalle, jolla on medialukutaitoa, koska sellaisena mä näen Lakimiesuutisten lukijan aika pitkälti.

V6: Juristit on sellainen hyvä itsetuntoinen lukijakunta, selkeä on ammattitunto. Se ei ainakaan ole mitään sellaista anteeksi-kun-olen-olemassa -ryhmää.

V6: He ovat opiskelleet saman asian ja he ovat kaikki käyneet sen saman putken läpi. He puhuvat samaa kieltä ja lukevat samaa tekstiä samalla tavalla.

V6: He ovat varmaan identiteetiltään jäsenistönä ja liiton jäsenenä tietoisia siitä omasta ammattiryhmästään ja siinä mielessä ne jututkin, he pystyvät helpommin samaistumaan ja jakamaan keskenään.

Etsittyjä ja listattuja tekijöitä mm.: Samaistumiskohde, keinot, joilla samaistumista luodaan, mihin vedotaan, persoonamuodot.

PÄÄKIRJOITUS

**Työ on mielekästä ja palkitsevaa
– eikä sitä tehdä pakosta vaan
kutsumuksesta**

Alkupäästä ja loppupäästä

VALTONEUVOSTON KEHYSNEUVOTTELUJEN ALLA julkistettiin työmarkkinajärjestöjen työuria pidentävä paketti. Ratkaisu saatiin lopulta aikaan, vaikka neuvottelujen alkaessa osapuolet olivat hyvin eripuraisia. Huhut kolmikannan kuolemasta ovat siis kovasti ennenaikaisia. Järjestelmä toimii.

Mistä sitten sovittiin? Merkittävin työntekijäpuolen myönnytys oli osa-aikaeläkkeen ikärajan nostaminen vuodella. Osa-aikaeläkkeelle pääsee siis vuotta aikaisempaa myöhemmin. Tämä kirpaisee myös akavalaisia työntekijäryhmiä. Myönnytys on merkittävä. Muut työntekijöiden vastaantulot eivät akavalaisen ja Lakimiesliiton jäsenten näkökulmasta olleet yhtä hankalia, vaan vaikutukset kohdistuvat enemmän STTK:n ja erityisesti SAK:n jäsenkuntaan. Tärkeintä tietysti oli se, ettei eläkeiän alarajaa nostettu. Alarajan nosto on ollut pitkään työnantajien tärkein tavoite.

Lakimiehet jäävät joka tapauksessa eläkkeelle varsin myöhään, eikä ole harvinaista nähdä yli 68-vuotiaita juristeja työn touhussa. Työ on mielekästä ja palkitsevaa – eikä sitä tehdä pakosta vaan kutsumuksesta. Myönnytykset on siis melko helppo hyväksyä.

Työuran pidentyminen vähentää valtion menoja ja lisää tuloja. Yhden vuoden pidennyksen nettovaikutus on noin 2,4 miljardia euroa. Paketin ansiosta paineet kiristää verotusta tai lisätä valtion lainanottoa vähentyvät, mistä hyötyjinä ovat esimerkiksi jo nyt raskaasti verotetut lakimiehet. Lisäksi Suomen uskottavuus kansainvälisten luottoluokittajien arvioissa vahvistuu, mikä pitää valtion korkomenot matalina.

Loppupäähän on siis keksitty ratkaisuja. Entä työuran alkupää, mitä sille voitaisiin tehdä?

Akavan piirissä on käyty keskustelua opintotuen kehittamisestä. Olisi järkevää, jos opintotuen rakenne tukisi tehokasta opiskelua ja valmistumista. Rakenteen rukkaaminen vaikuttaisi ensisijaisesti niihin koulutusaloihin, joissa opinnoilla on tapana viivästyä. Oikeustieteen opiskelijoiden asema on tässä suhteessa turvattu. Opintoajat ovat keskimäärin varsin lyhyitä ja alan töissä käydään jo opiskeluaikana opintojen siitä kärsimättä.

Olisi myös tärkeää, että ripeästi työelämään valmistuneet lakimiehet pystyisivät sovittamaan vapaa-ajan ja työn jouhevasti yhteen myös uransa alkuvaiheessa. Tämä vähentää riskiä työssä uupumiseen, joka lyhentää työuria.

Lakimiesliiton Reilu työnantaja -tunnustus pyrkii kehittämään työoloja sellaisiksi, että työnteko on motivoivaa ja palkitsevaa. Pidemmällä tähtäyksellä tästä hyötyy myös työnantaja, sillä työn tuottavuus pysyy hyvällä tasolla. Erityisesti asianajosektorille suunnattu tunnustus on otettu myönteisesti vastaan. Muutama tunnustus on tähän mennessä myönnetty ja useamman työnantajan kanssa neuvottelut ovat jo pitkällä.

Lakimiesliitto pyrkii rakentamaan toimivan keskusteluyhteyden sekä työnantajiin että työntekijöihin. Tiedämme, että yhteistyössä ja sopia saadaan parhaat ratkaisut aikaan myös asianajonalalla. ■

**OIKEUS JA
KOHTUUS**

Jorma Tilander
jorma.tilander@lakimiesliitto.fi

esitutiset 3/2012

5

lautakunnat eivät välttämättä kesti kritiikkiä tarkastelu.

– Mielikäsli ongelma liittyy lautakunnan erillisen aseman verrattuna muuhun tuomiovaltaan. Lautakuntien päätökset riittävät tuomioistuimen ratkaisuihin, mutta lautakuntien toiminta ja kokoonpano poikkeavat ratkaisuista oikeustieteeltä.

– Eivät siis toimineet. Pahimmallaan virkamiehet saattavat työskennellä päivätyökoteen saman hallinnon alaisena parissa, jotta he ratkovi lautakunnissa. Virkamiehet toimivat tavallaan lautakunnissa tuomiovalta kiertäen.

Iivessero huomauttaa, että lautakuntien jäseniä nimittävänä ei vatsa nautiminen nimittävänä.

– Oisi syytä saattaa käytäntö sellaiseksi, että rippomaton oikeudenkäyttö toimita. Kelin kaltailla toimijoilla voi olla samankaltaisen stäminen oikeustieteellisesti.

– On merkittävää, että sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuudessa käytetään tuomiovaltaa. Tuomiovalta on käytännössä sosiaali- ja terveysministeriön alaisen lautakuntien jäsenten ryöntäjä-sarake on Valtionvarainministeriön alaisuudessa käytetään tuomiovaltaa.

Tilander kauso, että muutoksenhakulautakuntien liittyy paljon epäselvyyttä käytössä.

– Vaikka lauri oikeudenkäytön päätös olla läpinäkyvä. Jos lautakuntien kokoonpanossa ei ole sosiaali- ja terveysministeriön alaisen lautakuntien jäsentä, mikäli ei voida julkisesti kertoa, mitä tahoja lautakuntien jäsenet edustavat.

Tilander viittaa kysymyksiin käytössä, jonka mukaan sosiaali- ja terveysministeriön alaisen lautakuntien jäsenten ryöntäjä-sarake on Valtionvarainministeriön alaisuudessa käytetään tuomiovaltaa.

– Järjestelmä tulisi perata kunnolla ja antaa julkiselle tarkastelu. Nykytilanteesta hallinto-oikeus olisi flosun valtuutus: kansalaisten sosiaaliturvan liittyy valtuutukselle. Hallinto-oikeuden käsittelevä ja nyt kaunten opettamien sosiaaliturvan liittyy valtuutukset, Tilander mainitsee.

Intressiryhmien edustus heittää varjon

Helsingin yliopiston hallinto-oikeuden professori Olli Mienpää sanoo oikeusoppineiden ja pidempään kiinnittävien ihmisiä muutoksenhakulautakuntien harkkaan aseman.

– Eri intressiryhmien edustus lautakunnissa heittää varjon rippomattomien yllä ja heikentää luottamusta oikeusturvan. Vastoin tälle näiden, että sääntöjen tällä nyt oikeusturvan tasoa ja laadua. Ne tukin ovat oikeita sääntöjen kohtaa. Kansalaisten oikeusturvan pitää olla aukoton, Mienpää linjaa.

– Nyt muutoksenhakulautakuntien käsittelevä asia on tällä rippomattomille hallinto-oikeuksille.

– Nykytilanteesta hallinto-oikeus olisi flosun valtuutus: kansalaisten sosiaaliturvan liittyy valtuutukselle. Hallinto-oikeuden käsittelevä ja nyt kaunten opettamien sosiaaliturvan liittyy valtuutukset, Tilander mainitsee.

– Eri intressiryhmien edustus lautakunnissa heittää varjon rippomattomien yllä ja heikentää luottamusta oikeusturvan. Vastoin tälle näiden, että sääntöjen tällä nyt oikeusturvan tasoa ja laadua. Ne tukin ovat oikeita sääntöjen kohtaa. Kansalaisten oikeusturvan pitää olla aukoton, Mienpää linjaa.

– Nyt muutoksenhakulautakuntien käsittelevä asia on tällä rippomattomille hallinto-oikeuksille.

Kirjoitus on painettu vuoden 2012 numeroon.

Lautakunnissa yhdisty asiainantuntijuu

Lähes 50 000 valtuutuksen upottaminen nykyisen hallinto-oikeuden on sosiaali- ja terveysministeriön valtuutusasiainantuntijuu. Olli Anttila mukaan käytännössä mahdoton vaihtoa.

– Mutta rehellisesti? Anttila kysyy muutoksenhakulautakuntien jäsenten vaihtoa.

– Hän lausoo, ettei ministeri enää juraakaan joutuu julkisuudessa vastaanottamaan kysymyksiä muutoksenhakulautakuntien toiminnasta.

– Lautakunnat toimivat asiainantuntijuu. Jos vertaamme kirjallisuuteen, jossa yhtiö toimii saattaa joutua kättä kättä ensin markalla läimäytystä luotuja, niin lautakunnissaan sosiaaliturvan kysymyksiä käsittelevät useat asiainantuntijuu, jotka saavat lähes puolet.

– Anttila mukaan muutoksenhakulautakunnat toimivat joutavasti.

– Jos muutoksenhakulautakunnat uutta selvittävää lautakunnissa saamansa päätöksen jälkeen joutuu aina uudelleen vireille. Näin ei tapahdu hallinto-oikeudessa.

– Hän erottaa, että muutoksenhakulautakunta edustajien lautakuntien jäsenten nimittävänä toimittavien varjon nykyisen, uudestaan lautakuntien jäsentä.

– Nykyiset nimittävänä on tarkastettu muun muassa oikeustieteellisten toimista. Anttila toteuttaa, Etteivät ministeriön verkkojen työskentely lautakuntien jäseninä on oikeustieteellisten näkökulman mukaan toimiva ratkaisu. Lautakuntien kokoonpanosta säädetään ensinnäkin työssä.

– Yritämme löytää sen, mikä on oikeustieteellisesti järkevä vaihtoehto. Anttila toteuttaa, Etteivät ministeriön verkkojen työskentely lautakuntien jäseninä on oikeustieteellisten näkökulman mukaan toimiva ratkaisu. Lautakuntien kokoonpanosta säädetään ensinnäkin työssä.

– Yritämme löytää sen, mikä on oikeustieteellisesti järkevä vaihtoehto. Anttila toteuttaa, Etteivät ministeriön verkkojen työskentely lautakuntien jäseninä on oikeustieteellisten näkökulman mukaan toimiva ratkaisu. Lautakuntien kokoonpanosta säädetään ensinnäkin työssä.

– Yritämme löytää sen, mikä on oikeustieteellisesti järkevä vaihtoehto. Anttila toteuttaa, Etteivät ministeriön verkkojen työskentely lautakuntien jäseninä on oikeustieteellisten näkökulman mukaan toimiva ratkaisu. Lautakuntien kokoonpanosta säädetään ensinnäkin työssä.

Tuntemattomat työnantajat

Sosiaali- ja terveysministeriön alaiset muutoksenhakulautakunnat sekä opetus- ja kulttuuriministeriön alainen opettajien muutoksenhakulautakunta ovat jatkaneet toiminta, jotka löytyvät Valtionvarainministeriön alaisuudessa.

Sosiaali- ja terveysministeriön alaiset muutoksenhakulautakunnat sekä opetus- ja kulttuuriministeriön alainen opettajien muutoksenhakulautakunta ovat jatkaneet toiminta, jotka löytyvät Valtionvarainministeriön alaisuudessa.

Sosiaali- ja terveysministeriön alaiset muutoksenhakulautakunnat sekä opetus- ja kulttuuriministeriön alainen opettajien muutoksenhakulautakunta ovat jatkaneet toiminta, jotka löytyvät Valtionvarainministeriön alaisuudessa.

Sosiaali- ja terveysministeriön alaiset muutoksenhakulautakunnat sekä opetus- ja kulttuuriministeriön alainen opettajien muutoksenhakulautakunta ovat jatkaneet toiminta, jotka löytyvät Valtionvarainministeriön alaisuudessa.

– Nyt muutoksenhakulautakuntien käsittelevä asia on tällä rippomattomille hallinto-oikeuksille.

– Nyt muutoksenhakulautakuntien käsittelevä asia on tällä rippomattomille hallinto-oikeuksille.

– Nyt muutoksenhakulautakuntien käsittelevä asia on tällä rippomattomille hallinto-oikeuksille.

– Nyt muutoksenhakulautakuntien käsittelevä asia on tällä rippomattomille hallinto-oikeuksille.

Lautakunnat ovat systemaattisesti jättäneet läyttämättä jäsentiedoissa olevan sarakkeen ”työnantaja”

Lakimiesuutiset 4/2012, kansijuttu s. 8–13. Ilmestynyt 13.6.2012.

LYHYESTI

SEKSUAALIRIKOKSET KÄSITELLÄN SULJETUIHIN OVIN

OIKEUDENKÄYNNIN JULKISUUTTA RAJOTETAAN rikoksen uhrin yksityisyyden suojaamiseksi. Yleensä niin tehdään tapauksissa, jossa rikos on sisältänyt erityisen nöyryyttävää perää.

Seksaalirikosten yhteydessä oikeudenkäyntiasiakirjojen ja käsitteilyn julkisuuden rajoittaminen on varsin laajaa: asiakirjat ja käsitteily rajoitetaan usein kokonaaisuudessaan, eikä sallata pidettävissä tiedotusta yhtäältä esittämisen mahdollista julkaisua osaa. Seksaalirikosten käsitteilyä arvioita ainakin 70 prosentilla määrätään kärjäläisyydessä suljettuihin oviin.

Yleensä tuomiosuunnissa tehtyjen salassapitotarkastusten perusteella kertonan yleiselle sangan rikoksi. Tyypillisesti salassapitotarkastuksia lähtien määritetään, että asia sisältää ansaitsevan tiedon, sekä viitataan salassapittoa oikeutavaan lairkohtaan. Perusteluksa saatava olla myös se, että käsiteltävänä on seksuaalirikos.

Kaikkia kärjäläisyydessä käsitteilyä rikosasioita viisä prosentti ja hovioikeudessa 2,5 prosenttia käsitellään suljetuin oviin tänään. Koska suuri osa rikosasioista käsitellään hovioikeudessa esittelymenettelyssä, suljetuin käsitteily osuus kaikista suullisessa istunnossa käsitellyistä rikosasioista on huomattavasti suurempi, vajaa kuusi prosenttia.

Tuomistuttujen ratkaisuun julkisuus on osa oikeudenkäynnin julkisuutta. Kärjäläisyyden rikosoiden ratkaisusta noin prosentti saatetaan kokonaan tai osittain, hovioikeuksien rikosasioista noin kolme prosenttia. Yleensä kytymys on seksuaalirikoksista. ■

Lisätietoja: Rebekka Kadonin tutkimus Oikeudenkäynnin julkisuus yleisissä tuomiosuunnissa. Oikeusoppitieteen tutkimuskeskuksen tutkimusraportti 7/12

LIHYESTI

OIKEUSMINISTERIÄ RKP-PUHEENJOHTAJA?

ANNA-MAJA HENRIKSSON, oikeusministeri ja toisen kauden kansanedustaja, on ilmoittanut lähtevänsä mukaan RKP:n puheenjohtajaksi.

Henriksson on toiminnut RKP:n varapuheenjohtajana vuodesta 2010. Ennen politiikkaan siirtymistä hän toimi pankkialan miehenä. ■

PEKKA KOSKISEN KUNNIKSI MUISTOSEMINAARI

HELSINGIN YLIOPISTON RIKOSOIKEDEN emeritusprofessori Pekka Koskisen (11.10.1943–14.8.2011) kunniaksi pidettiin 27.2.2012 muistoseminaari.

Koskinen ei suostunut sukeutumaan yliopiston tutkijankemioon. Hän osallistui aktiivisesti laininvalvontaan sekä Suomen rikosinsinööridiinin ja kriminaalipolitiikan kehittämiseen ja toimi vuosikymmeniä eduskunnan asiantuntijana. Koskisen kuoli rikosin kokonaisuudesta valmistuneen rikoslakiprojektin johtoryhmän puheenjohtajana 1990-luvun ja oli vuodesta 1991 sen puheenjohtaja.

Pekka Koskisen opiskeli ja aloitti tutkijauransa 1960- ja 1970-luvulla, jolloin alustettiin perinteistä heikentäen rikosoppia. Hän karsaankin turhaa pönötyä. Muistoseminarissa pohdittiin, miten Koskisen olti vaikuttanut juhlille. Loppuosa oli se, että hän olti ne hyväksynyt, kuten aikoina ommittajien oli sallittu julkaisemaan 60-vuotspäivänään kunniaa vuonna 2003.

Seminaarin alustajat olivat Pekka Koskisen työtovereita ja oppilaita. He käsitelivät erityisesti rikos oikeuden muutosta ja muutamat muutte jopa vuoden 1734 laista lähtien. ■

Riiva Järvelin

SEMINAARI RIKOKSEN UHRIN ASEMA
Helsingissä 22.5.2012
Lisätietoja: www.lakimiesliitto.fi/palvelus/taarjumat

Lakimiesliitto 1/2012

ESSEKILPAILU EUROOPPAOIKEUDESTA

HELSINGIN YLIOPISTON OIKEUSTIETEELISEN TIEDEKUNNAN eurooppaoikeuden opintie ja ELSA Helsinki järjestävät yhteistyössä essekilpailun eurooppaoikeuden etäjäparissa 15.5–10.8.2012. Tärkeä otsikkoihe sekä tekstiä vaadittu pituus ilmoitetaan kivan avaamisen yhteydessä. Kilpailu on suunnattu yliopisto-opiskelijalle.

Kilpa avataan 15.5.2012 ja essee tulee palauttaa 10.8.2012 mennessä. Voittaja julkustaan viikolla 35.

Voittajalle on luvassa rahapalkinto, ja hänen kirjoituksensa lukee julkaisemaan Edilexissä. Muina palkintoja on muun muassa Editan laulukirja. Lisäksi kaikki nimivaatimukset täyttyvään esseen kirjoittaneet saavat kaksi opinopistoa.

Sitää kyttyä tuntuu!

OIKKARI TEKEE HYVÄÄ

”ASUUKO MYÖS OIKKAREIDEN ja sika-juristin sisällä pieni yhdyntä?” Perjantaina 25. toukokuuta se nähdään! Ties mukaan todistamaan, että meissäkin on hyvää tarkoittava puoli. Samalla päätet tutustumaan muihin opiskelijoihin ja valmistuneeiin.

Ongelma alkaa pe 25. klo 10 Helsingissä, kun oikeusoppitieteen kändävä exkukkoille, jotka esittävät järkeä hyödyntäjinä sekä yhteiskuntavastuun kantajina. Palkkoja on 140 ensimmäiselle.

Kaikkie avoimessa tilaisuudessa kokomme voimme yhteen! Loppuosa tarjotaan Rikouspäivätyöskelke.

Ongelma jatkuu lauantaina brunssilla ilmoittumisen jälkeen puolesta lähtä lähtien omalle aluejaksolle. Lisätietoja emojärjestötoista sekä Facebookissa! ■

Lakimiesliitto 1/2012

LYHYESTI

Vihaisia puheita

MESTÄ USEMMAT OVAT varmasti kunniamme. Vihaisia ihmisiä puhetta joko omakohtaisesti tai ainakin sivusta seuraten. Saatapa olla, että olemme itsekin joskus vihasta puheen päättäneet toimimalla lämmä sinne kerääntyneitä pannaista hivenen harkitsemattomalla puhe-ryöyillä. Sillä ei sinänsä ole mitään emerkkuumatonta tai vättämättä edes väärää. Pannaista on hyvä puhua. Useimmat purkaukset on mahdollista nollata läntään rauhoitusta.

Viime aikoina on nousut ikään kuin uudeksi asiana esiin termi ”vihapuhe”, jota on oma erityismerkityksensä. Kun selvittein asiaa ihan miehenkämöistä lähtien tarkemmin, huomattiin, että kyseinen sana ei olekaan mikään uusi keksintö. Nykyisemmän sanan- ja nollinäässä painoksesta vuodelta 1973 todetaan, että vihapuhe on ”vihasta, kostonhahusta, kateudesta tms. aiheutunut, vihamielinen puhu”.

Euroopan neuvoston ministerikomitean mukaan ”vihapuhe on sellaista ilmaisua, jolla levitetään, vihytetään, edistetään tai oikeutetaan roushua, muukalaisvihaa, antisemitismiä tai muunlaista vihaa, joka perustuu vastustamattomuuteen”.

Vihapuhe on varsin monelle epäselvä käsite

Laajin käsitte sattunut määrittely on fiiofian tohtori **Yrjö Makkosen** viime syyskuussa Uuden Suomen blogissaan julkaisema teksti. Hän perusteli määrittelyn tarvetta sillä, että vihapuhe on varsin monelle epäselvä käsite. Sen osotti muun muassa Ylen vihapuhetta käsitteily ohjelma.

Makkosen mukaan varsinainen vihapuhetta on muun muassa ”epä-asiallinen, epäkohtelias, halveksiva, hyökkäävä, hännäävä, ylenkatsova, itsemää ylentävä, epäkunnioittava, loukkaava, naurunhalaisesti asettava, viiasta, outoa soittava, dayvittava, uhkoteleva, provosoiva toisen osapuolen poissulkeva pne. kommunikatio. Seisälti ei ole ratkaiseva vaan se, miten sisältö esitetään. Vihapuhe kumpuaa jatkuu- nosta vihasta, kunnasta, kateudesta ja ylemmyyden tunteesta tois- juttava osapuolta kohtaan. Mitään viiastaa ei koska olevan olemassa ja toinen osapuoli halutaan eliminoida tai sen kovaan tuhoutuvaan.” Määrittely oli edellä esitettyä laajempi, itässä on vain osa.

Nykymaailma tarjoaa myös kielellisiä limiölle avaan toisenlaisia välineitä kuin ennen vanhaan. Tästä on esimerkiksi väkivoimaa Facebook, jossa voidaan lausua erilaisia ”loukkuja ja mielipiteitä” nmet- tömyden suojassa. Tureen tiedon mukaan apulaisvaltakunnansyyttäjä on päättänyt syyttää useita leikkalaisia kihoittamasta kansain- ryhmittä vastaan. Kollit oi puuttunut asiaan heti saatuaan tiedon Facebook-keskusteluryhmissä marssakaussa julkustusta kirjoituk- sista, jota oli syyttä epäillä somalilaisiin kohdistuviksi vihapuhelkei. ■

Lakimiesliitto 1/2012

Lakimiesuutiset 4/2012, lyhyesti-osion avausaukeama s. 16–25. Ilmestynyt 13.6.2012.

**Selvitykset
osoittavat
räväkkyydelle
olevan jopa
selvää kysyntää**

LAKIMIESIDENTITEETTI ON TÄRKEÄ – meille kaikille

Vaikka lakimieskunta jakautuu moniin eri ammattiryhmiin, yhteisen lakimiesidentiteetin luominen on tärkeää. Kun kaikki puhaltavat yhteen hilseen näkemyseroista huolimatta, saadaan rakennettua vahva liittoidentiteetti ja -brändi. Sitä on jokaiselle liiton jäsenelle hyötyä.

Suomen Lakimiesliitossa on käynnissä projekti, jonka tarkoituksena on selvittää lakimiesten identiteettiä ja johtaa selvitykseen Lakimiesliiton oma identiteetti.

Työ on haastava, koska lakimieskunta on niin heterogeeninen jakaantunut moniin erillisiin ammattiryhmiin. Niillä kaikilla

on oma identiteettinsä, ja yksittäisellä ryhmällä jäsenillä on vielä oma käsitys omasta ammattilaisesta identiteettistään. Identiteettitieto on niin julkisen kuin yksityisen sektorin sisällä kuin erityisesti niiden välillä.

Haastavuudestaan huolimatta työ on erittäin tärkeä. Sen avulla on mahdollista liittää Lakimiesliiton erinomaisen työkalu, jota voi hyödyntää lakimiesten yhteisiin tarpeisiin liiton kaikissa toiminnassa.

Eriään kansainvälisesti vertaen Lakimiesliitto odottaa hyvin poikkeuksellisesti kaikkia eri lakimiesten ammattiryhmiä. On kuitenkin selvää, ettei Lakimiesliiton tiedellisen muodotonta identiteettiä voi olla kuin peili, johon kaikkialla me kaikki juristit näkämme tarkasti juuri oman kuvamme. Sellaista loppunäytöstä ei ole mielekästä edes tavoitella, sillä kaikilla lakimiesammattilaisilla on omat erityispiirteensä.

Sen vuoksi identiteettityön tavoitteeksi tulee asettaa näkemykseltään yhteisesti lakimiesidentiteettiä, joka kantaa mahdollisimman suuren osan jäsenkunnasta eikä käsitä sen keskeisen ytimen, jonka portaa kaikki juristit työstään tekivät.

Jo nyt voidaan todeta, että koko lakimieskunnan identiteettiin liittyy kielimallisesti sellaisia lähtökohtia kuin oikeus, oikeudenmukaisuus, laillisuus, ammattimaisuus ja asiainmukaisuus.

Rohkeutta rakentaa vahva brändi

Vieläkin edessä työn ensimmäisiä heikkeitä oli Lakimiesliiton julkaisema niin sanottu viralliseksi YouTube-sivustolla internetissä. Filmin teemana on seksuaalinen häirintä, ja tilaan liian yleisen ilmiön on filmissä oltava erittäin näkökulma. Valittu näkökulma ja sen toteutus on ollut menestyksellinen.

Filmin viesti on, että lakimiehet voivat joutua seksuaalisen häirintään kanssa tekemisiin eri rooleissa, mutta usein Suomen Lakimiesliiton jäsenenä. Lakimies voi olla seksuaalisen häirintään liittyen muun muassa uusia, osittain, syyttöjä, puolustajia tai tuomareita.

Olemissa ja jossain määrin oivallista vaivasta on se, että näitä kaikkia rooleja yhdistää lähtökohtaisesti Lakimiesliiton. Sen vuoksi filmistä vastaan kysymykseen "Onko tämä seksuaalista häirintää?" sanomalla "Me tiedämme senkin".

Viestimällisesti filmi on ollut koitettua menestys, ja sen myötä Lakimiesliiton brändi on oman käyttönsä mukaan merkittävästi kirkastunut. Viime lokakuussa filmi oli samanaikaisesti Euroopassa ja USA:ssa sen heiken "Paras mainos maailmassa", millaista tulosta ei mikään suomalainen tuote ollut koskaan aikaisemmin saavuttanut.

YöTulen sivuilla filmi saavutti tykkyllä nopeasti yli miljoona katsojaa. Lakimiesliitto on siis onnistunut tekemään suomalaisista mainonnan historiat.

Olen tietoinen, että kyseisen mainosfilmin on herättänyt jäsenkunnasta myös kritiikkiä. Se on hyvä, sillä ilman kritiikkiä ei mitään edistystä tapahdu.

Liiton suuren osan käsitteeltä palautteesta johtuneen siitä, että mainosfilmi poikkei niin voimakkaasti totutusta liiton ulkoisesta viestinnästä. Erilainen ote oli luonnollisesti tarkoituksellista, mutta valitettavasti joltain osin aiemmin epätyydyttävä.

Koko liiton kannalta ajatellen kyse on kuitenkin kiistämättä siitä, että liiton imago ja identiteetti eri suuren osalleen – ja nimenomaan eteenpäin. Lakimiesliiton identiteettiä ja brändiä rakentamiseksi ei näet edes asetettuihin tavoitteisiin liian rohkeutta tulla esiin ja tuoda asioita tappelille myös uudella tavalla.

Liiton jäsenten keskuudessa tehdyt selvitykset myös osoittavat tällaiselle räväkkyydelle olevan jopa selvää kysyntää erityisesti nuoremman jäsenkunnan (eli liiton tulevaisuuden) keskuudessa.

Ylipäätään jäsenpalautteen mukaan liittoa odotetaan rohkeutta ja näkyvyyttä. Niinpä identiteettiä ja brändiä on oltava enemmän kuin hyvin käynnissäytettyä työtä on syytä jatkaa.

Yhteisen hyvän puolesta

Lakimiesliiton identiteettiä järjestäjä muodostuu jäsenten yksilöllisten ja ammattiryhmien yhteisen identiteettien summasta. Tätä yhteistä muodostetta on selvää, että on yksilöllistä ja ryhmäkohtaisia erityispiirteitä jaa korostuen.

Olemissa on, että liiton identiteettiä rakentuu sen jäsenkunnan aidoista, oikeista ja kielimallista tunnusmerkeistä, josta järjestöllinen identiteetti olisi mahdollisimman vahva. Tavoitteena tulisi olla, että Lakimiesliiton brändi palvellee jokaisella jäsenellä, joka itse omalla toiminnallaan vahvistaa liiton identiteettiä.

Lakimiesliiton eri sidosryhmät tai suuri yksinä eivät tällä hetkellä tiedosta saati tunnuksia, miten tärkeä ja keskeinen sija eri lakimiesryhmillä on liiton, elinkeinoelämän ja koko yhteiskunnan toiminnassa. Tämän yhteisen tietoisuuden ja lakimieskunnan arvostuksen lisäämiseksi Lakimiesliitto tulee jatkossa painottelemassa entistä vahvemmin.

Loppunäytöksensä on meidän kaikkien liiton jäsenten etujen näkyvätkin parempi vahvistaminen kaikilla sektoreilla. Sen saavuttamiseksi on kunkin osaltaan syytä huolehtia siitä, että yhteisen hyvän voittamiseksi nähdään meistä puolta eli nautaan yhteisen lakimiesidentiteetin luomisesta mahdollisista nyansseista tai suuremmista näkemyseroista huolimatta.

Lakimiesliiton identiteettiä ja brändiä ovat jo nyt vahvoja, mutta niiden tehostaminen ja hitonien kohtaus varmasti kaikkien jäsenten eduksi. Tässä työssä näkökulman tulee olla tulevaisuudessa, ei liiallisena vaadon avojen valittavana.

Lakimiesten työ ja elämä muuttavat maailman muuttamassa, missä kehityksessä myös Lakimiesliiton tulee pyrkiä mukana, mieltäni aktiivisena suunnannäyttäjänä.

Käytössä on heikkinäköinen asennus, joka toimii Lakimiesliiton julkaisemien videotuotannon sarjapuhelintähtäjä ja identiteettityöryhmän puhelintähtäjä.

Lakimiesuutiset 4/2012, edunvalvontajuttu s. 34–35. Ilmestynyt 13.6.2012.

SUSANNA REINBOTH

Sananvapausartikla ei anna oikeutta levittää perusteettomia huhuja

KYLÄLUUDAT SUUNA PÄÄNÄ

"KERROTAAN, ETTÄ PARILLA OLI SUHDE, jonka äkisti päätyttyä vaikeudet alkoivat."

Näin selosti Helsingin Sanomat maaliskuussa laajassa AKT:n puheenjohtajaa **Timo Rättyä** käsittelevässä jutussaan. Suhdehuhun toinen osapuoli oli potkut saanut viestintäpäällikkö **Hilkka Ahde**. Seuraavana päivänä lehti pyysi anteeksi ja myönsi, ettei sillä ollut mitään omaa näyttöä juorun tueksi. Kiintoisa rajausta oli, että lehti pyysi anteeksi ainoastaan Ahteelta, ei Rädyltä.

Saiko lehti sitten julkaista huhun?

Asiaa voi lähteä kerimään auki pohtimalla, olisiko tiedon suhteesta saanut julkaista, jos se olisi ollut varmasti totta. Tiedot ihmisten intiimielämästä kuuluvat kuitenkin yksityiselämän ydinalueelle, joten tällaisten tietojen julkaisemiselle täytyy olla erityisen painava syy. Voisi ajatella, että varma tieto suhteesta olisi liittynyt niin olennaisesti yhteiskunnallisesti merkittävään asiaan, että sen kertominen asian taustoittamiseksi olisi voinut olla sallittua.

Tätä ajatusta tukee Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Suomea koskeva päätös, jonka mukaan Ilta-Sanomat sai kertoa tiedon erään presidenttiehdokkaan vaalikampanjan viestintävästään avioliiton ulkopuolisesta suhteesta. EIT:n mukaan tieto suhteesta ei tydyttänyt vain tietyn lukijakunnan uteliaisuutta, vaan siellä oli yleistä kiinnostavuutta poliittisena taustatietona.

Rätty-Ahde-tapauksessa vaikeuskerrointa kuitenkin lisää se, että kyse oli huhusta. Lehtikään ei väittänyt, että tieto olisi totta.

EIT on ratkaisukäytännössään katsonut, että mitä suurempi yhteiskunnallinen merkitys asialla on, sitä vähemmän näyttöä tiedotusvälineen tarvitsee esittää väitteidensä tueksi. Tämä ei kuitenkaan oikeuta kehnoon taustatyöhön: mitä helpommin tiedot voi tarkistaa, sitä suurempi velvollisuus siihen on.

EIT:n mukaan merkittävien asioiden käsittelyn yhteydessä on joskus perusteltua kertoa jopa asiaan liittyvistä juoruista. Silloin on kuitenkin mainittava, että tiedon todenperäisyyttä ei ole pystytty varmistamaan.

Toisaalta EIT on katsonut eräässä Itävaltaa koskevassa päätöksessään, että lehteä sai rangaista siitä, että se oli kertonut huhutietoa presidenttiparin aviollisista vaikeuksista ja presidentinrouvan väitetyistä avioliiton ulkopuolisista suhteista.

Eli mikä on johtopäätös tästä kaikesta?

Minä en toimittajana missään tapauksessa olisi julkaissut huhua. Ahteen ja Rädyn välirikon syy ei mielestäni ole niin olennainen asia, että se oikeuttaisi intiimielämää koskevien epämääräisten juorujen levittämiseen. Toiseksi lukijoita tuskin kiinnostaa hevon hännän vertausta, mitä kylillä juorutaan. He haluavat tietää, mikä on totta.

Perinteisen median brändin takia on aivan olennaista, ettei se levittele tarkistamattomia kyläjuoruja. Netistä huhuja löytyy niin paljon kuin jaksaa lukea, mutta niissä on kaikissa yksi vika: kukaan ei tiedä, mikä on totta. Perinteinen media pystyy kilpailemaan nettiä vastaan vain sillä, että se asettaa oman maineensa takeeksi siitä, että se pyrkii viipittömästi totuuteen.

Joka tapauksessa koko episodi todistaa yhden asian: suomalaisilla on ihan samanlainen ajatusmaailma kuin Talebanilla. Sen enempiä suomalainen kuin Talebankaan ei usko, että mies ja nainen voivat olla keskenään vain ystäviä. Jos mies ja nainen viihtyvät hyvin yhdessä, heillä joko on suhde tai he ainakin suunnittelevat sitä.

Taleban ratkaisi asian sulkemalla naiset neljän seinän sisälle. Suomalainen ratkaisee asian pistämällä huhut kiertämään. ■

susanna.reinboth@nelonen.fi